

SÕDUR

**SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK**

P. LUTTEIN

6

Vastutav toimetaja kol.-leitn. V. KÜLAOTS

Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja major A. LAATS

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7

Kõnetr. Kaitseväge nr. 163

Talitus avat. k. 0800—1500

Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

SISUSTIK:

Soome kaitsejõudude uue organisatsiooni põhi-
jooni.

Kuidas Leedu austab oma langenuid sõjakange-
lasi. 16. veebruaril Leedu pühitseb oma ise-
seisvuse aastapäeva. *M. M.*

Alaline erapooletus? *Kol.-ltn. H. Freiberg.*

Üleajateenijate muredest, eriti nende pensiooni-
küsimisest. *Kol.-ltn. O. Plaks.*

Taktika alalt:

Taktikalise ülesande nr. 2 lahendusi.

Dessantoperatsioonid ja dessantide vastu võit-
lemine. (Järg.) *Kol. A. Parv ja ltn. A. Roots.*

Kaitseväge, eriti ratsaväge varustamisest hobustega
mujal ja meil. (Lõpp.) *Kapten J. V. Tüll.*

Kaitseväge õppealalt:

Mõtteid käsigranaatide pildumise väljaõp-
pest. *L—r.*

Ohu- ja gaasikaitse alalt:

Lõhkepommide mõjuvusest. *D. B.*

Kaitseväge elu.

Valimiste tulemusi ohvitseridekogudes.

Sõjatehnika alalt:

Uusi lennukaid ja mootoreid rahvusvaheliselt
lennuasjanduse näituselt Pariisis 1932. a.
Kapten V. Post.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Tšehhoslovakkia Nõuandev Sõjanõukogu.
—l.—

Jooni punaväge elust. —ms.—

Sõjakirjandus.

Bibliograafia.

Teaduslik taktika. *Academicus.*

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKAIK

Nr. 6 — 11.02.33

Soome kaitsejõudude uue organisatsiooni põhijooni.

Senine organisatsioon ja põhjused, mis kutsusid välja selle muutmise vajaduse.

Soome eduskund (parlament), võttes vastu möödunud aasta aprillikuus uue kaitseväeteenistuse seaduse, kiitis ühtlasi heaks valitsuselt koos selle seadusega esitatud kava kaitsejõudude organisatsiooni muutmiseks. Üleminek uuele organisatsioonile, milleks ettevalmistused juba käimas, kavatakse teostada 1934. a. kevadeks.

Praegune organisatsioon, mis näidatud juuresoleval skeemil (nr. 1), loodi 1918. a. erakorralistes oludes Saksa idamere diviisi¹⁾ staabi kaasabil ja ei suutnud aastate jooksul tehtud parandustest hoolimata rahuldada enam kõiki neid nõudeid, mida esitab Soome riigikaitsele praegune olukord. Samal ajal, kui riigi majanduseline seisukord sundis kärpima tegevteenistuse kestvust ja seega vähendamada meeskonna koosseisu alalises väes, mõjus samas suunas kaasa ka sündivuse järjekindel langus.²⁾ Lähemas tulevikus oli see tõttu saabumas ajajärk, kus väeosade praegugi juba puudulikud koosseisud oleksid mii-võrt kokku kuivanud, et edukale tööle kaitseväge väljaõppe alal oleks tekkinud tõsiseid raskusi. Eeskätt oleks kannatanud muidugi suuremate üksuste ja väeosade lahinguline ettevalmistus. Üksikmehe ja vähemate üksuste väljaõppe, kui võrt seda ei oleks takistanud koosseisu vähenemise tagajärjel raskest muutuv vahiteenistus, oleks võinud vast edaspidigi jätkuda enamvähem normaalsetes tingimustes.

Seda seisukorda oli maksva organisatsiooni juure jäädes võimalik parandada ainult rahuaegse kaitseväge koondamise, s. o. siia kuuluvate väeosade ja üksuste arvu vähendamise abil, mida esialgu kavatsetigi. Kuid

siis oleks muutunud vägagi küsitavaks, kui võrt selline kaitseväge suudab veel täita seni temal lasunud kaht väga vastutusrikast ülesannet sõja puhkemisel — mobilisatsiooni katmist ja läbiviimist.

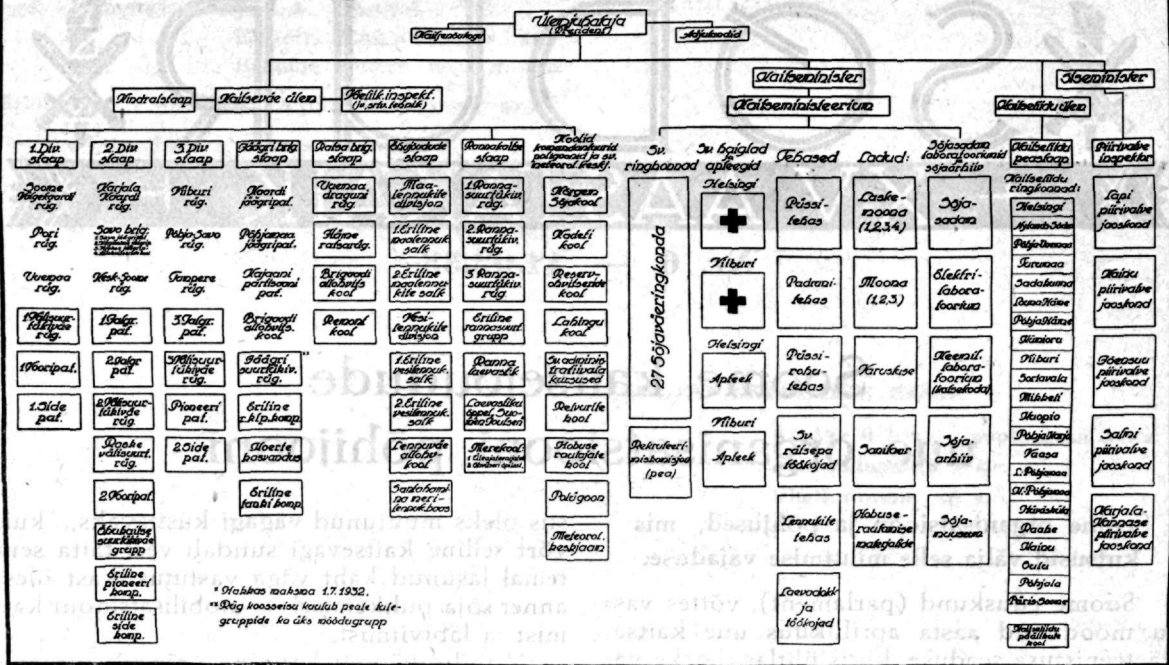
Mobilisatsiooni katmine praeguse organisatsiooni juures kuulub Karjala kitsustikus (Soomelahe ja Laadoka vaheline maaala) 2. diviisi koosseisu kuuluvatele kattesadele ja põhjapool Laadokat — piirivalvele. Lisaks sellele on võimalik kasutada piirikatteks ka ratsabrigaadi ja 3. diviisi kergeid osi.

Tähendatud jõudude peosal (2. diviis), millega tõenäoliselt liituksid piiriäärsed kaitseliidu üksused, tuleks täita väga vastutusrikas ülesanne: sulgeda Soomelahe ja Laadoka vaheline umbes 75—120 km laiune maaala — idanaabri võimaliku pealetungi tõenäoline peasuund — kuni mobiliseeritavate jõudude tegevusse astumiseni. Arvestades mobilisatsiooni läbiviimiseks vajalikku aega, venelaste arvatavaid jõude, nende tegevusse astumise iseloomu ja võimalusi (ootamatus!) ning seda suurt tähtsust, mis Karjala kitsustiku kaotamisel oleks sõjategevuse edaspidise arengu mõttes, ei saa lugeda Soome piirikatet siin praeguse organisatsiooni juures kaugeltki küllaldaseks. Eriti kui võtame arvesse, et väeosad rahuajal on sunnitud varremainitud põhjustel eksisteerima vähendatud koosseisudega, milliste täiendamine sõjahädaohu esilekerkimisel on teostatav ainult

¹⁾ Saksa abivägede koondis, mis võttis osa Soome Vabadusesõjast.

²⁾ Statistilistel andmetel sündis Soomes meeskodanikke: 1904—1913. a. keskmiselt 47.000 hinge aastas (1924—34. a. kutsealused); 1914—1923. a. keskmiselt 41.000 hinge aastas (1935—44. a. kutsealused) ja 1924—1928. a. keskmiselt 30.000 hinge aastas (1945—49. a. kutsealused).

Soome kaitsejõudude rahuaegne organisatsioon

* Väestön määrän 1.7.1932.
 ** Riigikaitsekoosseisus kuulub peale kaitsegruppide ka üks moodustisgrupp

Skeem nr 1.

mobilisatsiooni korras, sest Soomes puudub käsutusvägi. Olukorda ei hõlbusta kuigi palju Karjala kitsustiku kaitsetegevuseks (kattetegevuseks) soodus maastikki. See oma järvede ja defileedega pakub kaitsejale suuri soodustusi peasjalikult suvel, talvel aga asetab mõlemad pooled enamvähem samasugustesse tingimustesse. Eriti peab seda tähendama aastaegadest, kus järved ja jõed jäätunud, lund aga vähe või mitte sugugi, mis riisub soomlastelt ühe nende paremustest — suure liikuvuse suuskadel, venelastel aga võimaldab ära kasutada oma arvulise ülekaalu. Selline oli näiteks olukord novembrist kuni jaanuari keskpaigani nii möödunud kui käesolevalgi talvel.

Idanaabri mõnesugused ettevõtted Karjalas, nagu strateegilise tähtsusega teede ehitamine j.n.e., nõuavad soomlastelt omakorda järjest suureneva tähelepanu kinnitamist ka Laadoka ja Põhjajäämere vahelise piiri katteküsimusele.

Seda silmas pidades ei võinud loomulikult olla kõnetki katteosade senise arvu ja koosseisu vähendamisest, vaid vastuoksa sellele oldi sunnitud otsima teid nende kõvendamiseks. Koondamiseks oleksid võinud tulla vaid niinimetatud kaadriväeosad (1. ja 3. diviis ning jäägibrigaad), millele kuulub sõjajärgne tegevuse moodustamine. Kuid ka siin polnud midagi kärpida, sest selle all oleks

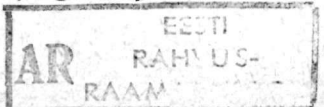
kannatanud tunduvalt mobilisatsiooni läbiviimine. Seda nii kui nii rasket olukorda raskendas omakorda veel see, et eduskund 1927. a. riigipäeval tegi valitsusele ülesandeks võtta kaalumisele tegevteenistuse kestvuse lühendamise, mis ähvardas kaasa tuua teenistuskohuslaste igaaastase kontingendi uue vähenemise kaitseväes.

Seega kujunes riigikaitse ümberkorraldamine paratamatuks ja kaitsejõudude juhatus kindralstaabiga eesotsas asus juba 1928. aastal selle küsimuse uurimisele. Ligi kolmeaastase töö tulemusena valmis 1931. a. lõpuks kaitsejõudude reorganiseerimise kava, mille põhijooned kiitis hiljem heaks ka eduskund. Viimase nõusolek oli tarvilik seepärast, et organisatsiooni muutmiseks, nagu näeme hiljem, on seotud riigikaitse kulude kasvamine.

Selle kava järgi koosnevad Soome riigikaitsejõud rahuajal tulevikus:

- a) alalisest väest,
- b) territoriaal-sõjaväeringkondadest ja läänidest (maakondadest),
- d) kaitseliidust,
- e) piirivalvest ja

*) Möödunud aasta 1. detsembril maksvuse kaotanud kaitsevæeteenistuse seaduse põhjal kestis teenistus alalise väes rahuajal jalaväes 1 aasta ja kõigis teistes väeliikides 15 kuud. Viimane norm oli maksev ka reservohvitserideks ja allohvitserideks ettevalmistatavate kohta.

f) kaitsejõudude juhatusest ning mitmesugustest kaitseväge varustamise, tervishoiu j.n.e. alal tegutsevatest asutistest ja ettevõtetest.

Alaline vägi.

Alaline vägi koosneb maas, mere- ja õhujõududest ning sv. õppeasutistest.

Maaväe koosseisu kuulub 3 diviisi, 1 ratsabrigaad ja mitmesugused eriala väeosad ja üksused; kogusummas 9 jv. rügementi, 1 üksik jv. pataljon, 3 jalgr. pataljoni, 3 kergest srtv. rügementi, 1 raske srtv. rügement, 1 õhukaitse suurtükiväerügement, 2 ratsarügementi, 1 sidepataljon, 1 pioneripataljon, 1 vooripataljon ja mõned soomusüksused. Maaväe senine koosseis (võrdle skeemiga) väheneb seega umbes 4 jalaväepataljoni, 1 kerge suurtükiväerügemendi, 1 sidepataljoni, 1 üksiku sidekompani, 1 üksiku pionerikompani ja 1 vooripataljoni võrra, lisaks millele kuuluvad likvideerimisele vastavate väeosade ja koondiste (brigaadide) staabid ühes nende juure kuuluvate üksustega.

Mere- ja õhujõud jäävad püsima üldjoontes praegusel kujul. Nende lahinguvõime tõstmiseks kavatakse pöörata erilist tähelepanu nende tehnilise varustuse täiendamisele ja väljaõppe tõhustamisele.

Ümberkorraldamata jäävad esialgul ka sõjaväe õppeasutised, kuigi kaitseväge ringkonnast on kuuldavale tulnud hääli, mis pooldavad alalisväe ohvitseri ettevalmistavate ja nende sõjalist haridust täiendavate koolide (Kadetikool, Kõrgem Sõjakool ja Lahingukool⁴) tsentraliseerimist umbes samasugusel kujul, nagu see on teostatud meil. See mõjuks kaasa ohvitserkonna ja koos sellega kogu kaitseväge väljaõppe ühtlustamisele ja oleks riigile tulusam majanduseliseltki (ühised õppejõud, ühine majandus j.n.e.). Riigi rahaline seisukord ei lubavat aga praegusel ajal selle küsimuse lahendamisele asuda, sest õppeasutiste koondamine sobivate koolihoonete, õppeväljade j.n.e. puudumisel oleks seotud võrdlemisi suurte ühekordsete väljaminekutega.

Alalisväe ülesannetena on nähtud ette: 1) teenistuskohuslaste ja kaitseväge kaadri sõjaline ettevalmistamine rahuajal ja 2) mobilisatsiooni katmine sõja puhkemisel. Mobilisatsiooni ettevalmistamisest ja teostamisest on alaline vägi (väljaarvatud õhujõud ja laevastik) tulevikus vabastatud. See võimaldab kaadril edaspidi pühendada kogu oma tähelepanu ja tööjõu kaitseväge väljaõppele ja kõrvaldab ühtlasi senise organisatsiooni ühe suurimast puudusest — piirikatte nõrkuse.

Möödunud aasta 1. detsembril maksmata ha-

kanud uue kaitseväeteenistuse seaduse põhjal kestab teenistus alalises väes kõigis väeliikides 350 päeva, jalaväe sõduritel seega 15 ja teistes väeliikides teenivatel 105 päeva vähem kui seni. Erandi moodustavad reservohvitserideks ja allohvitserideks ettevalmistatavad, kes on kohustatud teenima 440 päeva, ja Lapist pärit olevad teenistuskohuslased, kelle tegevteenistus kohalikes piirivalve üksustes kestab mitte üle 270 päeva.

Väeosade komplekteerimine noortega teostatakse 3 korda aastas neljakuiste vaheajadega.⁵) Alalisväe (kaitseväge) meeskond koosneb järelikult ajateenijatest, kellest $\frac{2}{3}$ on sõjalise väljaõppe mõttes alati lahingukõlvulikud⁶) ja $\frac{1}{3}$ kas täiesti ettevalmistamata, kui sõda puhkeb näiteks noorte saabumise ajal, või enam-vähem puudulike teadmiste ja oskustega. Lisaks ajateenijatele on väeosad sunnitud sõja puhkemisel kasutama koosseisude täiendamiseks ka reservväelasi. Väeosade arvu vähenemisele ja teenistuse kohustuse laienemisele⁷) vaatamata, jääb ajateenijate igaaastane kontingent edaspidigi seevõrt piiratuks, et sellest ei jatku kõigi alalisse väkke kuuluvate väeosade koosseisude ülevõlpidamiseks sõjaaegses suuruses. Reservväelaste sissekutsumine enne mobilisatsiooni läbiviimist on uue kaitseväeteenistuse seaduse järgi teostatav kas erakorraliste korradamisõppuste korraldamise abil või kasutades määrust, mis lubab enne üldmobilisatsiooni väljakuulutamist kutsuda teenistusse mõne erilise väekoondise või väeosa komplekteerimiseks sõjaaegse koosseisuni sinna kuuluvad reserv- ja maakaitseväelased.

Kogu alalise väe rakendamine piirikatte ülesannete täitmisele toob kaasa loomulikult ka teatavad muudatused väeosade senises paigutuses. Kuna sellel alal olemasolevaid kavatsusi ei ole Soomes seni avalikult käsitletud, siis ei ole võimalik neid siin lähemalt vaatluse alla võtta.

⁴) Meie kompani- ja pataljonitülemate kuresustele vastav õppeasutus Viiburis.

⁵) Teenistuskohuslaste kaitseväeteenistusse kutsumine ja vastuvõtmine teostatakse, samuti nagu senigi, üks kord aastas 1. septembri ja 1. detsembri vahelisel ajal. Noorsõdurid, kes saanud kutse-eelse sõjalise ettevalmistuse kaitseliidus (või koolis, kui sõjaline ettevalmistus viiakse koolidesse), võivad saada alalises väes kuni kolm kuud soodustuspuhkust.

⁶) Soomlased loevad 3-kuulise väljaõppeperioodi minimaalseks ettevalmistuseajaks, mille kestel noorsõdur suudab omandada lahinguolukorras tegutsemiseks vajalised teadmised ja oskused.

⁷) Uue kaitseväeteenistuse seaduse järgi arvatakse teenistuskohustuse alla ka Utsjoe, Inari ja Enotekiõ kogukondade ning Petsamo kihelkonna meeskodanikud, kes seni olid tervis-

Territoriaal-sõjaväeringkonnad.

Seni alalisel vael lasunud ülesanded mobilisatsiooni ettevalmistamise ja sõjaaegse tegevväe loomise alal kuuluvad tulevikus erilisele territoriaal-organisatsioonile, mis koosneb kolmestkümnest pindalalt mitmekesise suurusega sõjaväeringkonnast. Ringkondade piirid ei lange kokku riigi administratiivüksuste piiridega, kuna nende paigutuse ja suuruse määramisel on peetud silmas eeskätt tegureid, millistel on tähtsust tegevväe komplekteerimise mõttes mobilisatsiooni korral (teenistuskohuslaste arv teataval maaalal, nende kõlvulikkus teenistuseks ühes või teises väeliigis j.n.e.).

Iga sõjaväeringkonna tegevust juhib rahual ajal eriline sõjaväeringkonnastaap. Selle koosseis on võrdlemisi väike ja oleneb ringkonna suurusest. Erandi moodustavad 4 kõige põhjapoolsemat ringkonda, kus ringkonnastaapide ülesanded pannakse vastavate piirivalvejaoskondade staapidele.

Sõjaväeringkondade ülesandeks on:

- 1) teenistuskohuslaste arvestamine, kaitseväeteenistusse kutsumine ja vastuvõtmine,
- 2) reserv- ja maakaitsevaelaste arvestamine,
- 3) reservväelaste sõjaliste teadmiste värskendamine ja täiendamine,
- 4) mobilisatsiooni ettevalmistamine, ja
- 5) tegevväe mobiliseerimine.

Esimesed kaks ülesannet kuulusid seni, nagu see maksev meilgi, kaitseväeringkondadele („kutsuntapiiri“). Viimased likvideeriti juba möödunud suvel ja nende ülesanded anti üle samal ajal loodud sõjaväeringkondadele.

Teenistus reservväes kestab uue kaitseväeteenistuse seaduse järgi sõduritel ja reservallohvitseridel senise 7 aasta asemel 18 aastat (22. eluaastast kuni 40. eluaastani), kaadriallohvitseridel (üleajateenijatel) tegevteenistusest vabanemisest kuni 40. eluaastani ja ohvitseridel tegevteenistusest vabanemisest kuni 60. eluaastani.^{*)} Selle aja jooksul on reservväelased kohustatud võtma osa neile korraldatavatest kordamisõppustest sõdurid 40, allohvitserid 50 ja ohvitserid 60 päeva. Õppused teostatakse kahes järgus viieaastase vaheajaga ja kestavad seega sõduritel 20, allohvitseridel 25 ja ohvitseridel 30 päeva. Nende läbiviimiseks saavad sõjaväeringkonnastaabid lisatööjõudu alalisvaelt ja osalt ka kohalikult kaitseliidult. Mis puutub õppuste korraldusse, oleks see rajatud samasuguste põhimõtetele nagu meilgi, s.o. õppused oleksid sõduritele, allohvitseridele ja oh-

vitseridele ühised, kes moodustaksid õppuste ajaks väeosa või üksuse, kuhu nad võiksid mobilisatsiooni korral kuuluda.

Kuna reservväelaste ärakiskumine nii pikaks ajaks nende igapäevase töö juurest võiks asetada paljud nendest majanduseliselt raskesse seisukorda, mida peab eriti meeles pidama mitmesuguste ametnikkude ja teiste palgaliste suhtes, siis on kaitseväeteenistuse seadus varustatud määrusega, mis näeb ette, et riigi ja omavalitsuseametnikud ja teenijad, võttes osa kordamisõppustest, hoiavad alal oma koha ja palga, ja et eraettevõtted ja isikud ei või vallandada nende juures teenivaid, kordamisõppustele kutsutavaid palgalisi.

Mobilisatsiooni korral kuulub sõjaväeringkondadele peale jalaväe ka teiste väeliigide vormeerimine, kusjuures mobiliseeritavate üksuste „selgröö“ sõjalise väljaõppe, distsipliini ja moraali mõttes moodustavad reservväelased kaitseliitlased, kes kutsutakse teenistusse ühesugustel alustel teistega. Kaitseliit võtab samuti osa teatavas ulatuses mobilisatsiooni ettevalmistamisest. Sellele asjaolule, samuti ka reservväelaste kordamisõppuste reeglipärasele korraldamisele, annab kaitsejõudude juhatus eriti suure tähtsuse, lugedes neid mõlemaid eeldusteks, milliste puudumisel poleks üldse mõeldav üleminek uuele organisatsioonile ettenähtud kujul.

Osa mobilisatsiooni läbiviimiseks vajalikust kaadrist saavad sõjaväeringkonnad arvatavasti alaliselt vaelt. Mobiliseeritavate väeosade ja üksuste varustamiseks tarvilike hobuste ja veovahendite hankimiseks on ringkonnad kohustatud korraldama kohapeal rekvisitsioone seaduses ette nähtud alustel.

Sõjaväeringkondade mobilisatsiooni tagavarad kavatakse alal hoida ringkonnastaapidele alluvates kohalikes ladudes. Ladude korrashoiu ja sõjalise valve eest hoolitseksid staapide koosseisus ettenähtud meeskonnad, kes vajaduse korral saaksid abi kohalikult kaitseliidult.

Ringkonnastaapides teenivate ohvitseride ja kaadriallohvitseride sõjalise ettevalmistuse tasapinna tarvilisel kõrgusel hoidmiseks kavatakse korraldada neile taktikalisi harju-

listel põhjustel kaitseväeteenistusest vabastatud. Nende teenistusekohaks on määratud kohalikud piirivalveüksused.

*) Teenistuskohuslane, kes ei teeni alaliselt või reservväes, kuulub maakaitseväkke alates selle aasta algusest, kus ta saab 17 aastaseks, kuni selle aasta lõpuni, kus ta saab 60 aastaseks. 50-aastaseid ja sellest vanemaid maakaitsevälasi võib kutsuda teenistusse ainult eduskunna nõusolekul.

tusi kaardil ning maastikul ja läkitada neid aegajalt alalisse väkke õppustele ja manöövriritele. Käsikäes sellega käiks ohvitseride ümberpaigutamine määratud ajavahemikkude järgi alalisest väest sõjaväeringkondadesse ja vastupidi.

Ringkonnastaapide töö juhtimine, ühtlustamine ja kontrollimine, ringkondades vormeeritavate väeosade komplekteerimiseks vajalikkude meeskondade üle- ja puudujääkide reguleerimine ringkondade vahel j.n.e. kuulub sõjaväeläänide staapidele. Selleks organiseeritakse rahuajal 9 sõjaväeläáni, mis koosnevad 2—3 sv.ringkonnast. Erandi moodustavad piirivalvejaoskondadele alistatavad sõjaväeringkonnad, mis alluvad piirivalve ülemale, ja Karjala kitsustiku ringkond, mis allub alalise väe juhatusse.

Kaitseliit.

Soome kaitseliit on riigiustavatest meeskodanikest koosnev üleriikline vabatahtlik kaitseseorganisatsioon, mis organiseeritud samasugustel alustel kui meiegi oma. Kaitseliidu idee ise on aga Soomes palju vanem, ja tema juured ulatuvad aegadesse, kus Soome kuulus veel Rootsi valitsuse alla. Kuna Rootsi riigivõim ei suutnud tagada Soomele tarvilikku julgeolekut idast tulevate peal tungide vastu, siis olid kodanikud sagedasti sunnitud hoolitsema ise oma kodukolde ja varanduse julgeoleku eest, moodustades oma kaitses vabatahtlikest koosnevaid partisanisalku — „suojeluskunnat“ (kaitsekonnad). Neist aegadest on pärit ka Soome kaitseliidu praegune nimetus. Vene valitsuse all ärkas vahepeal unustusse vaibunud kaitseliidu idee uuesti ellu Maailmasõja ajal. Soome iseseisvust taotlevate aktivistide algatusel ja õhususel hakati juba sõja esimestel aastatel sporti ja tuletõrjeühingute nime all organiseerima sõjalist jõudu kokkupõrke puhuks Vene riigivõimuga. Erilist hoogu sai see liikumine pärast revolutsiooni puhkemist Venemaal. Üle terve maa organiseeritavaid vabatahtlikke kaitsühinguid nimetati nüüd juba üldiselt kaitseliiduks. Vabadusesõja ajal nimetas valitsus kaitseliidu riigi seaduslikuks sõjaväeks, mis kujunes Vabadusesõjast osavõtnud jõudude tuumaks. See lõi kaitseliidu idee Soomes kindla traditsioonilise aluse, mis on mänginud suurt osa selle liikumise edaspidises arengus. Kaitseliidu organisatsioonile praegusel kujul pandi alus 1919. a. kevadel. 1927. a. tunnistati kaitseliit seaduseandlisel teel riigi kaitsesejõududeks kuuluvaks ja osa tema väljaminekutest võeti kaitseseväe eelarvesse (kaadri palgad, päevarahad, varustus, relvastus j.n.e.).

Kaitseliidu juhina rahuajal tegutseb Vabariigi Presidendile vahetult alluv kaitseliidu ülem. Juhtimisorganina on tal kasutada kaitseliidu peastaap.

Praegusajal koosneb kaitseliit 22 kaitseliiduringkonnast à 3—20 raiooni à 11—55 kaitsesekonda. Kogusummas 645 kaitsesekonda umbes 100.000 tegevliikmega.

Mis puutub Soome kaitseliidu varustusse, relvastusse, väljaõppesse ja distsipliinisse, siis seisavad need kõrgel tasemel. Kõik kaitseliitlased on varustatud vormiriietega ja täielikkude kaitseseväe rakmetega. Relvastus on ühtlane kaitseseväega ja eeskujulikult korras. Õppustest osavõtt on väga elav. Kuna tööd tehakse suure hoole ja innuga, siis on tulemused loomulikult sellele vastavad. Kuigi väljaõppe taset ei või vast igas suhtes lugeda sama kõrgeks kui kaitseseväes, mis tingitud erinevatest õppetähtsustest, on see siiski täiesti rahuldav, ja vastab nendele nõuetele, mis kaitsesejõudude uus organisatsioon kaitseliidule esitab. Õppetähtsuste parandamiseks mitmesugustel erialadel, nagu suutükivägi, tehnilised väed j.n.e., on otsustatud suurendada kaitseliidu elukutselise kaadri koosseisu nendel aladel. Distsipliin, nii kohusetundele põhjendav kui puht välispidinegi, on väga hea. Kaitseliitlaste esinemine vormis on täiesti sõjaväeline ja sünnib kaitseseväes määruste kohaselt. Nii näiteks tervitavad kaitseliitlased mitte ainult teenistuskohuste täitmisel vaid ka väljaspool teenistust peale oma ohvitseride ka kõiki kaitseseväe ohvitseri. Pole sugugi haruldaseks nähteks, et hallipäine ülikooliprofessor-kaitseliitlane, olles kaitseliidu vormis, tervitab kõigi isemäärustiku reeglite kohaselt noort reservohvitseri-üliõpilast, kui see kannab ohvitseri mundrit. Seejuures leiavad nii tervitaja kui tervitatavki sellise käitumise olevat täiesti loomuliku; samuti nagu seltskondki, kes Soomes suhtub üldse väga soojalt ja suure arusaamisega riigikaitse küsimustesse. Vähe-malt kogu riikliselt mõtlev osa seltskonnast. Selline sügavasse juurdunud distsipliin ja kohusetunne koos oma ülesannete tähtsusest ja sellega seotud vastutusest arusaamisega on üheks tähtsamaks nurgakiviks, millel baseerub Soome kaitseliidu sõjaline väärtus, mis lubab arvestada kaitseliitu mitte ainult kui riigikaitset propageerivat organisatsiooni, vaid kui kaitsesejõudude üht osa, millele võib usaldada selliseidki vastutusrikkaid ülesandeid, nagu need on ette nähtud uues kaitsesejõudude organisatsioonis.

Kaitseliitiased, kes ei kuulu mobilisatsioon alla, jäävad sõjaajal edasi kaitseliidu ridadesse, võttes oma peale mitmesugused üles-

anded julgeoleku tagamise j.n.e. alal sise-riigis.⁹⁾

Kaitseliidu sõsarorganisatsioonina riigi kaitse alal rahu- ja sõjaajal toimib meie naiskodukaitsele vastav üleriikline „Lotta-Svärd“ ühing.

Piirivalve.

Soomes kuulub sõjaliselt organiseeritud piirivalvele ainult riigi idapiiri valvamine. Ülejäänud piiril teostatakse see tollivalitsuse poolt tolli- ja piirivalvurite abil. Idapiiri piirivalve allub siseministeeriumi piirivalve ülemale (inspektorile) ja koosneb senise organisatsiooni järgi viiest piirivalvejaoskonnast, millistest üks on lõunapool ja neli põhjapool Laadokat. Jaoskonnad põhjapool Laadokat koosnevad 3—4 laskurikompanist ja 1 klp. kompanist või komandost. Meeskond komplekteeritakse osalt palgasõduritega, osalt ajateenijatega (umbes $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ koosseisust). Karjala kitsustiku jaoskond lõunapool Laadokat koosneb selleasemal 7 tollivalve raioonist ja komplekteeritakse tollivalvuritega. Ohvitserkonna piirivalves moodustavad reserv- ja alaliseväehvitserid.

Piirivalvejaoskondade ülesandeks Laadoka ja Põhjajäämere vahelisel maaalal oli seni peale piiri- ja tollivalve ka piiri katmine mobiilsatsiooni korral. Nagu organisatsiooni muutmise kava arutamisel eduskunnas antud seletustest ja ajakirjanduses ilmunud andmetest võib järeldada, hoiab piirivalve oma senise organisatsiooni ja ülesanded alal edaspidigi. Põhjapoolsete sõjaväeringkondade alistamisega vastavatele piirivalvejaoskondadele suurenevad vaid jaoskonnastaapide ülesanded ja muutub piirivalve ajateenijatega komplekteerimise kord. Seni sai piirivalve ajateenijaid riigi territooriumi mitmesugustest osadest ühesugustel alustel kaitseväega. Uue korra järgi saab iga jaoskond vajaliku meeskonna temale alluvast sõjaväeringkonnast. Piirivalves sõjalise ettevalmistuse saanud reserv- ja maakaitseväelased astuvad sõjakorral teenistusse piirivalvelt vormeeritavatesse väeosadesse. Reservväelaste kordamisõppuste eest on jaoskonnad kohustatud hoolitsemata analoogiliselt sõjaväeringkondadele.

Kaitsejõudude juhatus ja mitmesugused kv. asutised ja ettevõtted.

Kaitsejõudude ülemjuhatajaks rahuajal on vabariigi president, kellele praeguse organisatsiooni järgi alluvad vahetult kaitseväe ülem, kaitseminister ja kaitseliidu ülem. Kaitsejõudude juhtimisse ja riigikaitse korraldamisse puutuvate põhimõteteliste küsimuste lahendamiseks on presidendil nõuandva asutisena kasutada kaitse-nõukogu, mille liikme-

teks on kaitseväe ülem, kaitseliidu ülem, kindralstaabi ülem ja kaks presidendilt kaitseministri ettepanekul kolmeks aastaks määratavat reserv- või alaliseväe kindralit. Kaitse-nõukogu koosolekutest võib võtta osa ka kaitseminister. Teistele ministritele on see lubatud ainult presidendi nõusolekul.

Kaitseväe ülem on maa-, mere- ja õhujõudude ning sv. õppeasutiste otsene ülem ja kaitseväe sõjalise ettevalmistuse ning kasvatuse juht. Juhtimise- ja järelevalveorganitena on tal kasutada kindralstaap ning eri-väeliikide inspektorid (jala-, suurtüki- ja tehniliseväe¹⁰⁾).

Kaitseminister on kaitsejõudude administratiivala juht ja nende esindaja eduskunnas ja valitsuses. Administratiivvaliste ja sõjaliste küsimuste lahendamiseks on tal kasutada kaitseministeerium (vt. skeem nr. 2), millele alluvad mitmesugused kv. asutised ja ettevõtted, nagu haiglad, apteegid, laod, sõjaarhiiv ja muuseum, sõjakohtud, tehased, laboratooriumid j.n.e.

Kaitseliidu ülemast oli kõne juba eelpool, seepärast jätame tema ülesanded siin korradamata.

Kindralstaabi, kaitseministeeriumi ja kaitseliidu peastaabi vaheline otsene side mitmesuguste, sisuliselt indentsetegi, riigikaitse küsimuste lahendamisel põhjeneb peasjalitsuse koostöö alusel. Omavahelised alluvussuhted puuduvad. Kuna kaitsejõudude uus organisatsioon toob kaasa ka mõningaid muudatusi ülesannete praeguses jaotuses ja nõuab senisest suuremat ühtlust ja kontakti mitte ainult kaitseväe ja kaitseliidu juhtimise alal, vaid ka nende ja kaitseministeeriumi vahelises läbikäimises, siis on viimasel ajal, nagu nähtub ajakirjanduses ilmunud märkustest, võetud kaalumisele ka kaitsejõudude juhatuse reorganiseerimine. Millal ja millisel kujul see küsimus kord lahendatakse, pole lähemalt teada. Kuid üldiselt näib valitsevat vaade, et ümberkorralduste peamiseks eesmärgiks peaks olema juhtimisaparaadi senisest sirgjoonelisem tsentraliseerimine.

Uuele organisatsioonile üleminek ja sellega seotud väljaminekud.

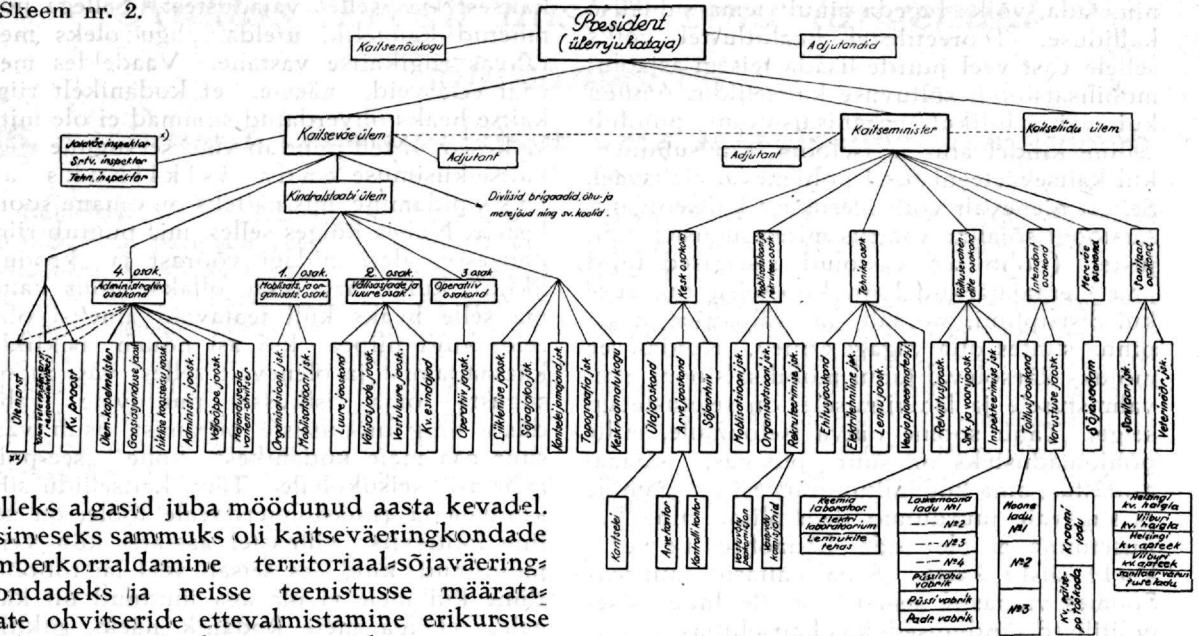
Nagu käesoleva ülevaate alul juba tähendatud, kavatakse üleminek uuele organisatsioonile teostada 1934. aastaks. Eeltööd

⁹⁾ Kaitseliitlane, kes käsutatud tegevväele abiks, loetakse nii sõja- kui rahuajalgi tegevväkke kuuluvaks ja allub kõigile tegevväelaste kohta maksvatele määrustele ja kohustustele.

¹⁰⁾ Sv. õppeasutiste inspektori kohuseid täidab Kõrgema Sõjakooli ülem liisaks oma otsustele ülesannetele.

Soome kaitsejõudude juhatuse organisatsioon.

Skeem nr. 2.

selleks algasid juba möödunud aasta kevadel. Esimeseks sammuks oli kaitsevääringkondade ümberkorraldamine territoriaal-sõjaväeringkondadeks ja neisse teenistusse määratavate ohvitseride ettevalmistamine erikursuse abil. Sõjaväeringkonna-staapidest on praegu tegevuses 27 ja lääni-staapidest 5. Ohvitseride umbes 150.¹¹⁾

Uus organisatsioon toob kaasa esialgsete arvestuste järgi ligi 10 miljonit smk. igaaastaseid lisakulusid kaitsejõudude ülalpidamise alal, mis langevad peaaesjalikult maaväe arvele. Mere- ja õhujõudude väljaminekud jäävad üldjoontes endisteks.

Maaväe ülalpidamiseks kulub aastas keskmiselt (smk.):

	a) ajateenijad	b) kaader	d) muud kulud
Vana organis. järgi:	136.800.000.—	98.500.000.—	14.300.000.—
Uue " " "	181.300.000.—	108.200.000.—	19.400.000.—
Vahe:	-5.300.060.—	+9.700.000.—	+5.100.000.—

Kulude juurekasv seega

$$9.700.000 + 5.100.000 - 5.300.000 = 9.500.000 \text{ smk. }^{12)}$$

Ajateenijate ülalpidamisega seotud kulude vähenemine on tingitud teenistuseaja kestvuse kärpimisest. Suurema kokkuhoiu saavutamise sellel alal loeb valitsus teostamatuks. See nõuaks teenistuseaja veelgi suuremat lühendamist, mis ei halvaks ainult väljaõpet, vaid teeks võimatuks ka kaitsevää (alalisvää) komplekteerimise nõutava suuruseni. Seisukord piirikatte alal muutuks seega endiseks. Kaadri ülalpidamisega seotud kulude kasvamine, mis tingitud eeskätt ohvitseride arvu suurenemisest, ei oleks valitsuse arvates välditav ka praeguse organisatsiooni juures, sest kaader ei vastavat koosseisu suuruselt aja nõuetele. Mis puutub muudesse väljaminekutesse, mille suurenemise peamiseks põhjuseks

on reservväelaste kordamisõppuste korraldamine, loeb valitsus needki täiesti põhjendatuks. Senine olukord, kus neid õppusi õnnestus korraldada täiesti juhuslikult, on riigikaitse seisukohast lubamata.

Lisaks ülalpidamiskulude kasvamisele nõuab uuele organisatsioonile üleminek võrdlemisi suuri ühekordseid väljaminekuid, mis tingitud vajadusest muretseda territoriaalorganisatsioonile ja alalisele väele uusi kasarmuid, ladusid j.n.e. Esialgu kuluvat selleks umbes 37,5 miljonit smk. Lõpuliku summa kohta puuduvad andmed.

Järeldusi.

Soome kaitsejõudude uus organisatsioon, nagu nägime eelpool, seisab põhialustelt lähedal meil praegu maksvale organisatsioonile, erinedes viimasest vaid selles, et ajateenijate ettevalmistus on koondatud kogu ulatuses kaitsevääeosadesse ja kaadriüksused, kui mobiilsatsiooni tsentrumid, asendatud sõjaväeringkonna-staapide ja kaitseliiduga.

Otstarbekohasuse mõttes on kõnealune organisatsioon kahtlemata parem senisest, ja tähendab vennasrahva riigikaitse arengus suurt edusammu. Eriti peab seda tähendama

¹¹⁾ Ajakirjas „Sotilaan Joulu” ilmunud andmetel.

¹²⁾ Praeguse kursi järgi umbes kr. 546.000.—, mis annab umbes 2% kaitseministeeriumi senisest keskmisest eelarvest aastas.

mobilisatsiooni ja piirikatte küsimuste lähendusest. Tema puuduseks, kui seda üldse nii nimetada, võiks lugeda ainult tema suhtelise kalliduse. Teoreetilistel kaalutlustel võiks sellele vast veel juurde lisada teisegi asjaolu: mobilisatsiooni sõltuvuse kaitseliidust, millel kui vabatahtlikul organisatsioonil puudub selline kindel alus ja iseloom, kui sunduslikul kaitseväeteenistusel põhjeneval alalisvael. Sellest olenevalt võib seesuguse kaitseorganisatsiooni sõjaline väärtus mitmesugustel põhjustel (poliitilised vastolud, sisemised tülid j.n.e.) eraajajärkudel nii koosseisu tugevuse kui distsipliini, moraalil ja väljaõppe tasapinna suhtes olla vägagi erinev. Kuidas see mõjaks käesoleval juhul mobilisatsiooni ettevalmistusele ja läbiviimisele, on seletustetagi selge. Tänu soome rahva iseloomule, mille põhiomadusteks on suur püsivus, isamaa armastus, oma kodanikukohustest arusaamine ja sügavale juurdunud distsipliin ning kohusetunne, ei ole seda hädaohtu tegelikult siiski karta. Seda näitasid muuseas Soomes viimastel aegadel asetleidnud sisepoliitilised sündmused, kus kaitseliitlased poliitiliste vaadete lahkuminekust tingitud omavahelistele vastoludele vaatamata jäid truuks oma organisatsioonile ja selles valitsevatele põhimõtetele. Üksikud erandid muidugi välja arvatud.

Kuivõrt kõnealune organisatsioon seesugusena, nagu ta mõeldud Soomes, oleks läbiviidav meie oludes, on küsimus, millele peab vastama kindlasti eitavalt. Vähemalt käesoleval ajal on meil selleks veel väga vähe eeldusi. Soovides muuta oma alalise väe tervikuna kaitsevaks ja panna kaitseleiidule mobilisatsiooni läbiviimise alasamad ülesanded, mis Soomeski, ei tooks see kaasa mitte ainult riigikaitse kulude tunduva suurenemise, põhjustel, mida nende iseloomu tõttu pole võimalik siin lähemalt kä-

sitleda, vaid meie peaksime ümberkujundama ka oma kodanikkude arusaamise riigikaitsest ja selle vajadustest. Sellega pole tahetud kaugeltki ütelda, nagu oleks meie rahvas riigikaitse vastane. Vaadeldes meie riigi eelarveid, näeme, et kodanikelt riigikaitse heaks ohverdatud summad ei ole mitte väikesed. Meil puudub vaid seesugune riigikaitseküsimuse enda isiklikuks asjakas pidamine, mis näiteks on omane soomlastele. Nähes kõiges selles, mis puutub riigikaitsele, alati midagi võõrast ja „kroonulikku“, kuigi tarvilikku, ollakse mõus kanda selle heaks küll teatavaid ainelisi ohvreid, kuid niipea kui asi nõuab isiklikku kaasaaitamist ja olenevalt sellest vast mõnesuguste oma isikusse puutuvate vabaduste ning mõnususte piiramist, asub väga suur osa meie kodanikest kohe „seepole meie asi“ seisukohale. Tänu kaitseliidu sihikindlale ja ennastohverdavale tööle, on selline mõtteviis viimastel aastatel küll veidi muutunud, kuid ees seisab veel lai tööpõld. Enne kui meie ei ole aga jõudnud nii kaugemale, et iga meie kodanik näeks riikliku julgeoleku tagamises ka oma isiklikkude huvide kaitsemist, on asjata mõelda kaitsevääsendamisele „vabatahtliku miilitsaga“ või mõne muu selletaoliselega. Kuhu meid selline vabatahtlikkus võiks viia, näitas väga kujukalt Vabadusesõja ajal nurjunud katse asendada sunduslikku kaitseväeteenistust vabatahtlikuga.

Märkus: Käesolev ülevaade on koostatud andmetel, mis ilmunud soome- ja välisajakirjanduses kaitseväeteenistuse seaduse ja organisatsiooni muutmise küsimuse käsitlemise puhul eduskunnas ja sellele järgnenud ajajärgul kuni 1. jaanuarini s. a. Organisatsiooni-skeemide koostamisel on kasutatud peajasjalikult „Sotamiehen taskukirja's — 1932“ (Arvi A. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna) toodud andmeid.

November.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekanndmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele

Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643.

Kuidas Leedu austab oma langenuid sõjakangelasi.

16. veebruaril Leedu pühitseb oma iseseisvuse aastapäeva.

Rahvustel on kujunenud õilsaks kombeks austada oma parimaid poegi, ja nende tähtsaimaid ning suurimaid saavutisi mälestada väärikalt nii kunsti, teaduse vallas kui ka lahinguväljadel. Selleks jagatakse vääriksile austavaid auhindu ja autähti ning püstitatakse tähtsaimasse avalikesse kohtisse ausambaid. Ei austata üksnes neid kangelasi endid, vaid kogutakse ka nende tähtsaimaid esemeid ja paigutatakse need vastavasse muuseumi vaatamiseks tulevastele põlvedele.

Üheks usinamaks rahvuseks ausammaste püstitamisel oma sõjakangelastele on küll vist sakslased. Eriti palju on sakslastel püstitatud ausambaid möödunud Maailmasõja mälestuseks. Kui matkata Saksamaal ringi mööda maad, siis pea igas külas ja alevikus puutub silma oma kohalik *Maailmasõja* ausannas, rääkimata linnadest. Seejuures sakslaste püstitatud ausambad jagunevad vaid kahte üldisesse liiki. Ühedel domineerib n. n. „teraskiiver“ kuna teistel tohtul munal tiibu lehvitatv kotkas*).

Ka uued riigid, kes astusid Maailmasõja järelalusena Euroopa riikide näitelavale, on siin jälginud suurte ja vanade rahvuste õilast eeskujtu. Ka nemad püstitasid austuse märgina ausambaid oma vabaduskangelastele, kogusid Vabadusesõjaga ühenduses olevaid esemeid ning dokumente ja paigutasid need selleks eriti asutatud sõja- ning vabadusmuuseumidesse.

Noortest Balti riikidest sammub Eesti esirinnas oma Vabadusesõja ausammaste püstitamise rohkusega. Eestile järgneb meie naaber Läti ja siis tuleb Leedu. Leedu on seni millegi pärast võrdlemisi vähe püstitatud ausambaid sõjakangelastele. Ja needki olemasolevad taotlevad meelega äärmist lihtsust, olles enamasti ehitatud tavalistest põllukividest püramiidi kujulisena.

Need on püstitatud peamiselt Vabadusesõja mälestuseks. Kuid ka Klaipeda (Meemeli) okupeerimiste mälestuseks on püstitatud mälestuse-sambaid. Üks seesuguseid asub Leedu põllumajandusliku akadeemia pargis Dotuova mõisas.

*) Sakslaste ausambad väljendavad sõja sümbole tuleviku peale, kuna prantslaste omad — rahu (näiteks käsi maa seest välja sirutatuna). Toim.

Nimelt võtsid sama akadeemia kõik 74 õpilast osa Klaipeda maaala okupeerimisretkest relvade abil.

Selle õilsa ürituse mälestuseks püstitas akadeemia rektor lihtsa, ent mõjuva mälestusesamba, kus samba tagumisele küljele on jäädvustatud nende vaprate õpilaste nimed, kuna samba esiküljel, ees maas, lamab kaks purustatud ahelätükki. See peab nimelt sümboliseerima, et sakslaste raudne ahel Klaipedas on purustatud lõplikult leedulaste poolt.

Leedu Vabadusesõja mälestusmärke.

Leedu asub ka oma sõjamuuseum. Ta asukoht on pealinnas Kaunases ja asut. 1921. aastal, ning avatud riigi kolmandal iseseisvusaastal. Sõjamuuseumi asutamist algatas kindral Nagevičius. Teda abistasid veel selles õilsas ürituses loendamatud maa parimad ja kuulsamad arheoloogid, ajaloolased, teadusemehed igalt alalt ning Vabadusesõjast osavõtnud vanemad kaitsevälalased.

Kõik saadaval olevad esemed, mis nii või teisiti puudutasid leedu rahvuslikke üritusi vene ikke alt vabastamiseks ning Vabadusesõda, koondati sõjamuuseumi kogudesse. Seetõttu Leedu sõjamuuseum on numbriterikkaim ja väärtuslikuim muuseum Balti riikides.

Ta asub südalinna lähidal, vaevalt mõnekümned meetrid Eesti saatkonna hoonest. See

on välimuselt lihtne, madal, ent pikk ja avar hoone, kõrge torniga hoone keskpaigas. Tornitipus lehvib uhkelt rahvuslipp ja tornis ripub „Leedu vabadusekell”, mille oma isamaale on anetanud kaugel Ühendriikides elutsevad leedulased.

Siin kohal ei oleks huvituseta mainida, et isegi need leedulased, kes on juba aastakümneid elanud Ameerikas, ja neid on rohkem kui üks miljon, isegi need tunnevad endid ühise perena kodumaalastega. Igal aastal ameerika leedulased saadavad suuri summasid oma kodumaalastele hariduse jätkamiseks ja elujärje parandamiseks. Leedu kaitseleit, šaulin Sajunga, saab just suurima osa oma toetusest mainitud võõrsil viibivalt kodumaalastelt.

„Leedu vabadusekellasse” on valatud järgmine lause:

„Helise läbi sajandite ja kuuluta kõigile Leedu lastele, et kes ei kaitse oma isamaad, see ei väeri vabadust!”

Vabadusekella lüüakse vaid suurtel rahvuslikel peopäevil ja seda võivad teha vaid sõjainvaliidid või sõjaveteraanid. Siis on veel olemas tornis eriline kellalöömissaadeldis, mis esitab leedu hümni pühale neitsile ja rahvusliikudel pühadel rahvushümni, „Lietuva Tevyne musu”, sõjaväeorkestri ja vabadusekella poolt.

Sõjamuuseum jaguneb kahte ossa. Hoone ühte otsa on paigutatud Leedu suurriigi ja vene tsaaririigi surveaega kuuluvaid esemeid, dokumente ning mitmesuguseid mälestisi. Leedu suurriigi-aega kuuluvad esemed moodustavad peamiselt tolaeagsete suurvürstide Gediminase, Keistutise, Algivdase, Vytautase j. t. portreed. Kuna vene surveajast on paigutatud siia kogu leedu tookordne trükitud ilu- ja ajakirjandus.

Teatavasti veel mõned kümned aastad tagasi oli Leedus keelatud igasugune omakeelse kirjanduse paljundamine ja levitamine. Kuid siiski leidis ärksaid haritud patrioote, kes õpetasid oma viletsale rahvale vaimuteadust, mis kõik sündis valju saladusekatte all. Isegi piibel ja katekismus olid keelatud kirjandus! Kuid sellele vaatamata need tõlgiti leedu keelde. Raamatud trükiti nimelt Saksamaal ja toodi salaja üle piiri Leedusse. Nüüd see keelatud kirjandus on leidnud väärilise koha sõjamuuseumis. Selles leidub haruldasi eksemplare.

Hoone teises osas leidub väärtuslikke esemeid Vabadusesõja päevilt enamlaste vastu. Peale selle leidub seal esemeid veel ka võitlusist poolakatega Vilno pärast ja Klaipeda võtmisest sakslastelt ning sõjaväeasutiste hilisemast arenemisest j. m. Aukohal on selle ohvitseri ja nende kahe sõduri varustused, kes esimestena ohverdasid oma elu isamaa eest.

Muuseumi ees, tänava ääres, on ilus, hästi

korrashoitud ja hoolitsetud aed, mille ühes otsas on kristallselget vett piserdav purskkaev ja leedu vana õnnejumalataari Kaukalise ausammas. Sellest pisut eemal asub leedu rahvusliku liikumise juhi, nüüd juba surnud doktor J. Basanavičius'e ausammas. Rinnakuju on valatud vaenlaselt võetud padrunikapslitest ja ausamba jalaks on leedu vana piiritulp. Muuseumi sissekäigu ees asub kaks ähvardavat kahurit.

Siis on aias veel rahvushümni looja, andeka ja tulise ärkamisaja tegelase dr. Vincas Kudirka ja rahvusliku krooniku Simanas Daukantase ausambad. Aia parempoolses sosis on leedu-tüübiline, tavalistest munakividest ehitatud lihtne mälestusesammas, mis sinna püstitatud vabadusevõitlusis langenud kangelaste auks. Sambasse on raiutud reljeef, mis kujutab surevat leedutari. Samba ees asub paganausu urikivi, millel pealkiri: „Redde quod debes”. Mõlemil pool mälestusesammast asub tüübiline leedu hauarist. See sümboliseerib leedulaste rahvuslikku elu, kus paganus ja ristiusk on seotud ühte.

Sõjamuuseumist on saanud tänapäeval veel leedulaste rahvusliikude pühade pühitsemise tsentrum. Siit algavad ja siia lõpevad kõik sõjaväe paraadid, pidulikud rongikäigud rahvuspühadel j.n.e. Suvel, ilusatel päikeseküllastel päevadel annab sõjamuuseumi kaunis aias tasuta kontserte sõjaväe orkester. Terve linn on siis voolanud siia, sõjakangelaste pühale maale.

Päikese laskudes algab rahvuslipu langetamine Vabadusesõjas langenud kangelaste mälestusesamba ees. Tavalikult seda sooritatakse ilma suurema tseremooniata ja muusikata. Kuid, kui on mingi suurem püha või Kaunasesse saabunud mõni ekskursioon või koguni mõningaid välismaalasi, siis sel puhul mõjuvat auavaldust vabadusekangelastele sooritatakse pidulikult orkestriga.

Selleks ilmub torni sarvepuhuja ja tuututab tseremoonia avatuks. Vastuseks sellele kostub nüüd muuseumi sisemusest orkestri mäng, avanavad suured uked ja ilmub nähtavale orkester ning selle taga kaheksameheline aovahisalk, kes rietatud tavalisse sõjaväe mundrisse, käes pikad odad. Auavaldust toimivad vaid sõjainvaliidid, kes on nüüd vahemeesteks elavate ja surnute vahel.

Orkestri helidel sammub pidulik rongikäik mälestusesamba ette. Samba ees annab vahisalk au, süüdatakse lõke urikivil ja hümni helide ning lõkke paistel langetatakse aegamisi lipud: riigilipp, rahvuslipp ja Leedu rüütelkonna lipp.

Siis käskleb vahisalga juht:

„Palvetama nende eest, kes langesid Leedu-maad kaitstes!”

Invaliidid võtavad peast teraskiivrid, samuti toimib ka rahvahulk ja orkester alustab koraali. Viivu seistakse vaikselt paljaspäi ja mälestatakse vapraid langenuid, kellele kuulub jäädavalt rahva tänu. Siis sammub vahisalk tagasi

sõjamuuseumi, orkestri saatel. Sellega lõpeb protseduur.

Kas ei sobiks ka meil korraldada midagi umbes samasugust?! Et ka austada ja väärikalt mälestada oma langenud kangelasi. M. M.

ALALINE ERAPOOLETUS ?!

Kolonelleitnant H. Freiberg.

Seoses meie riigikaitse ümber kerkinud vaielustega on hakatud elavalt käsitleda ka Eesti erapooletuks tunnustamise küsimust. Mõni aeg tagasi küsimuse tõstis üles „Päevaleht“ ja vaielused selle küsimuse ümber jätkuvad praegugi.

„Päevalehes“ nr. 30 ja nr. 31 H. L. ja H. T. üksikasjalikumalt käsitlevad küsimust, kui võrt erapooletuse mõiste õiguslikult on kokkukõlas Rahvasteliidu põhikirjaga. H. L. väidab, et erapooletus ei ole teostatav õiguslike vastolude tõttu Rahvasteliidu põhikirjaga. H. T. väidab otse vastupidist: erapooletuse mõiste väga hästi sobivat ka Rahvasteliidu põhikirja nõuetega ja õiguslikke takistusi meil alalise erapooletuse lepingu sõlmimiseks ei olevat.

Juba see vaielus H. L. ja H. T. vahel, kes mõlemad sügavasti näivad olevat veendunud omis väiteis, näitab, et see küsimus ei oma ammugi veel kristalliseerunud kuju.

Kuid erapooletuse küsimus ei huvita meid mitte seevõrt doktrinäärsest seisukohast kui võrt just riigi julgeoleku seisukohast. Riigikaitse seisukohast meid huvitavad peamiselt kaks küsimust, milliseid seoses erapooletuse küsimusega tõstab üles H. T. Esimene neist oleks selgitamine, milline olukord enam tagab riigile julgeoleku, kas sõjaline liit või erapooletus, ja teine, kas erapooletuse tunnustamine üldse ja eriti meie oludes võimaldab tähelepanu vähendamist riigikaitse küsimustele ja kaitsevõime kulu vähendamist, nagu seda väidab H. T.

Vaatleme neid küsimusi selles järjekorras, nagu nad siin tõstetud üles.

Kõigepealt — sõjalise liidu ja erapooletuse küsimus.

H. T. „Päevalehes“ nr. 31 toodud arutluse tulemusena jõuab otsusele, et Rahvasteliit praeguseks kujunenud olukorra juures ei suuda tagada ühegi riigi julgeolekut. See võib nii olla ja selle vastu oleks raske vaielda. H. T. näeb aga kaks võimalust riigi julgeoleku tagamiseks: esiteks sõjalised liidud ja teiseks — erapooletuse kindlustamise

teel. Ta arvab, et sõjalised liidud nagu olevat „kindlamad garantiid“, kuid nad ühtlasi olevat kaheteraga mõõgaks, sest nad „kutsuvad sageli oma olemasoluga esile konflikti, mis muidu võib olla ei oleks saanudki teoks“. Meie ja teiste Balti riikide erapooletuse kaitsjana H. T. näeb ette Nõukogude Vene, Saksamaa, Poola, Inglismaa ja Prantsusmaa.

Siin aga kohe tekib küsimus — kuidas siis teostub see erapooletuse tagatise andmine — kas igale Balti riikidest eraldi või Balti riikide blokile.

Teostub see tagatise andmine igale riigile eraldi, siis sõjaliselt on täiesti mõeldav, et atakeeritakse üht Balti riikidest, aktsepteerides esimesel momendil teiste erapooletust täiel määral selleks, et vaid hiljem järjekordselt atakeerida teisi. Seega oleksime meie olukorras, kus meie lähemad naabrid konflikti tekkimise korral abistamise mõttes — kui erapooletud — oleksid „välja lülitatud“, abi aga peaks tulema kusagilt kaugemalt. Sõjaliselt ja riigi julgeoleku tagamise mõttes see asetaks meid palju halvemas seisukorda kui oleme praegu, kus meile lepinguga tagatud vähemalt ühe naabri abi. Erapooletuse tagamine aga kõikidele Balti riikidele korraga sisuliselt ei oleks midagi muud kui erapooletuse tagamine teatavale liidule, mille moodustaksid kõik Balti riigid. Sel juhul sõjalise konflikti puhkemisel kõik Balti riigid oleksid kohustatud välja astuma juhul, kui ühte neist atakeeritakse. Lisaks nende ühiste jõududele tuleksid aga veel garanteerijad, või osa garanteerijate jõududest, ja see kahtlemata oleks juba kaalukas reaalne jõud, millele rajada oma julgeolekut. Kuid sisult see poleks, nagu juba eespool tähendatud, muud kui erapooletuse tagamine suurriikidelt ühele sõjalisele liidule, milleks on kõik Balti riigid. Kui erapooletuks tunnustamise mõte saab olla tõukejõuks sellele, et luua Balti riikide liitu ja erapooletuks tunnustamise ees käib liidu teostamine, siis kahtlemata erapooletuse küsimus riigi julgeoleku tagamise seisukohast väärib tähelepanu. Hoopis iseasi on, kui võrt poliitiliselt

on mõeldavad seesugused kombinatsioonid. Peame silmas pidama, et erapooletuse küsimus siiski suurel määral on sõjapolitiline küsimus ja sellest seisukohast lähemalt vajab vaatlemist ka H. T. ettepanek. On ju tõsi asi, et politikas sentimentide või ilusate silmade pärast tehakse vähe. Nii on ka vähe alust oletada, et meie või kõikidele Balti riikidele garanteeritakse erapooletus vaid seepärast, et meie ise seda soovime. Siin esimeses järjekorras tekib küsimus: kas H. T. poolt arvatud meie erapooletuse tagajad üldse on küllaldaselt ja võrdsetelt huvitatud meie erapooletusest ja kas nad seejuures sõjaliselt on asetatud seesugusesse seisukorda, et nad võrdse riisikoga võivad enda peale võtta meie erapooletuse tagamise?

Oletame siiski, et leidub seesuguseid põhjusi, mis kõiki loetletud riike ühetaoliselt lasevad olla huvitatud meie erapooletusest.

Meie sõjageograafilise asendi pealiskaudnegi vaatlemine aga näitab meile kohe, et juhuks, kui ühel või teisel asjaosalistest garanteerijatest tuleks sõjariistus astuda välja meie erapooletuse kaitseks, siis nad selle ülesande täitmiseks kaugeltki kõik ei ole asetatud võrdsetesse tingimustesse.

Kõigepealt peame arvestama seda, et üks või teine garanteerijaist ise võib loobuda tagatislepingust. See oli nii 1914. a. Belgia suhtes ja ei ole mingit alust oletada, et see tulevikus ei võiks korduda ka teiste erapooletuse suhtes. Kuigi meie omas patsifistlikus optimismis seda ei taha oletada — siis seda enam mäletavad 1914. a. sündmusi need riigid, kes selle all raskesti kannatasid. Ja need vaevalt kergemeelselt seovad end kohustustega, mille täitmine neile võiks kujuneda äärmiselt raskeks. Võtame konkreetse näite. N. Vene astub sõjalisse konflikti mõne Balti riigiga. On see oma julgeoleku täiel määral rajanud erapooletuse lubadusile, siis on väga võimalik, et N. Vene saavutab silmnähtava sõjalise edu, enne kui kõik teised H. T. l't soovitatud garanteerijad suudavad astuda sõjalisi samme selle Balti riigi erapooletuse kaitseks. Võtavad aga teised garanteerijad omi kohustusi selle Balti riigi vastu kuni lõpuni tõsiselt, siis kohustab see neid võtma ette suuri sõjalisi operatsioone ja siin kohe tekibki küsimus — kas seesugust võimalust arvestades Lääne-Euroopa riigid otsemalt on valmis kahe käega kirjutama alla Balti riikide erapooletuse tagamise lepingule. Küsimus iseendast praeguse poliitilise olukorra juures näib olevat igatahes kaunis kahtlane.

Tahes tõestada erapooletusega seoses olevaid suuri paremusi sageli on tsiteeritud kui

eeskuju Šveitsi. Tõsi küll — Šveits juba üle 100 aasta on suutnud säilitada oma erapooletuse ja hoiduda sõjalistest konfliktidest. Kuid seejuures tuleb silmas pidada, et Šveitsi seisukord on sootult teissugune kui mõne Balti riigi oma. Kõigepealt tema sõjageograafiline olukord on seesugune, et tema erapooletusest on ühetaoliselt huvitatud kõik teda ümbritsevad suurriigid. Oma erapooletuse väärtuse ja nende tegurite kohta, mis tõelikult tagavad seda erapooletust, šveitslased ise omavad väga objektiivsed ja kained vaated. Oma erapooletuse väärtust nad ise loomustavad järgmiselt: „Suurriigid on lubanud Šveitsile erapooletuse mitte tasuna tema hea ülalpidamise eest, vaid selleks, et teatavate tähtsate operatsiooniliinide võtmed oleksid mõne kolmanda riigi käes.“ Ja edasi:

„Šveitsile lubati erapooletus mitte tema enda huvides, vaid nende riikide huvides, kes erapooletuse proklameerimise ajal olid huvitatud sellest, et tähtsad pealetungi plattedarmid oleksid neutraliseeritud selleks, et teatavate suurriikide vahel tekitada sõjaõhtu pehmendavat õhkkonda.“*)

Kui meie aga vaatleme nende riikide poliitilisi püüdeid, keda soovitab H. T. Balti riikide erapooletuse tagajatena, siis näeme kohe, et siin huvide ühetaolisusest Balti riikide suhtes ei või olla juttugi. Pealegi Šveitsi ümbritsevad suurriigid sõjageograafiliselt on asetatud seesugusesse olukorda, et nad vajaduse korral saaksid astuda välja Šveitsi kasuks enam-vähem ühesugustes sõjalistes tingimustes.

Šveitsi erapooletuks tunnustamisega on aga seoses veel üks teine, sootu eriküsimus, ja nimelt, et Šveits Versailles rahulepingu § 435 ja tema juurde käiva Londoni seletuse 13. veebruarist 1920. a. põhjal ise on kohustatud kaitsma oma erapooletust.

Ja siin jõuamegi teise küsimuseni, mille endile üles seadsime alguses, s. o. kas mõne riigi erapooletuks tunnustamine on juba selle riigi julgeoleku tagatiseks ja kas selle tagajärjel võib vähendada tähelepanu riigikaitse küsimustele ning saavutada kaitsekulude kokkuhoidu, nagu seda arvab H. T.

Tõsi küll, H. T. soovitab mitte täielikku kaitseväge kaotamist, vaid räägib „väiksealatuslikust kaitsevääst“. Millisena seejuures kujutatakse endale ette seda „väiksealatuslikku kaitseväge“, sellest lähemalt ei räägita, kuid peab oletama, et see peab olema praegusest tunduvalt nõrgem, sest vastasel korral oleks mõttetu rääkida kaitsekulude kokkuhoiust.

*) Zu der Luth: Die Schweiz.

Kuna ka sellel alal näitena ja eeskujuna on toodud Šveits, siis meid tohiks huvitada küsimus, millised siis on olnud ja on veel praegu need tegurid, mis on temale säilitanud enam kui 100-aastase rahu. Nii paradoksaalne kui see ka ei ole, peame mentima, et peamiseks teguriks on olnud Šveitsi tugev ja hästi korraldatud sõjaline jõud.

Oleks asjata siinkohal meelde tuletada, et iga nõrkuse avaldus iseendast juba on suureks ahvatluseks tugevale, kasutada ära oma huvides seda nõrkuse momenti. See on nii igapäevastes eluavaldustes ja on maksev ka rahvusvahelises elus. Sellest lähtudes Šveits oma julgeolekut ei ole mitte rajanud vaid erapooletuse tunnustamisaktile, vaid on näidanud suurimaid jõupingutusi selleks, et tagada riigikaitset reaalse sõjalise jõuga. Saksa ametlikkude ja mitteametlikkude allikate põhjal meil on hästi teada, et üheks kaaluvamaks teguriks sellele, et Saksa maa 1914. aastal oma pealetungi Prantsusmaale ei suunanud mitte läbi Šveitsi, vaid läbi Belgia, oli asjaolu, et Saksa kindralstaap Šveitsi sõjaväge ühes Šveitsi maastiku isäraldustega luges palju tugevamaks vastaseks kui Belgia sõjaväge. Kui mõnes Saksa sõjaväe ringkondades Šveitsi sõjaväe vääruse ja vastupanujõu kohta siiski tekkisid kahtlused, siis 1912. aastal Saksa keiser isiklikult külastas suuri Šveitsi manöövreid selleks, et jõuda selgusele selle sõjaväe lahinguväärtuse kohta ning selle tulemus oli, nagu tähendatud, lõpulik loobumine mõttest, et tungida Prantsusmaale kallale läbi Šveitsi.

1914. aastal Šveits tegelikult näitas, et ta on valmis oma erapooletust kaitsma sõjalise jõuga: kohe sõja alul ta mobiliseeris terve oma sõjaväe — arvult 300.000 meest. See jõupingutus ei jäänud milleski tagasi teiste sõdivate riikide jõupingutusest, võib olla suhteliselt ületas isegi viimaste omad.

Olenevalt sündmustiku arenemisest riinnetel Šveits Maailmasõja kestel hoidis mobiliseerituna kas suurema või väiksema arvu oma sõjaväest. Sellest temale tekkinud kulud ei olnud mitte väikesed, sellele vaatamata, et temal endal sõjalisest tegevusest siiski osa võtta ei tulnud. See iseendast on asja faktiline külg, mis näitab, kuivõrt šveitslased oma erapooletuse tõeliseks tagatiseks loevad sõjalist jõudu.

Jälgides Šveitsi avalikku elu praegusel momendil, võime küll liialdusteta öelda, et vaevalt kusi enam pannakse rõhku riigikaitse küsimustele, et vaevalt kusi enam kajastub rahva tahe ja valmisolek riigikaitseks kui Šveitsis.

Palju on räägitud Šveitsi miilitsast kui

odavast riigikaitse süsteemist. Ilma et siinkohal süveneda sellekohastes üksikasjadesse, ütleme vaid kokkuvõtlikult, et see on ekslik. Šveits oma üldisest riigi eelarvest määrab riigikaitseks mitte vähem kui teised Euroopa riigid. Kahekümneneljast Euroopa riigist riigi üldise ja riigikaitse suhtelise suuruse mõttes Šveits asub kümnendamal kohal, kusjuures tema riigikaitse eelarve teeb välja 25,4% üldisest riigi eelarvest meie 19—20% vastu.

Nii siis Šveits, keda meile erapooletuse küsimuste käsitamisel pakutakse kui eeskujuna ja ideaali, selle oma erapooletuse teostamise ja riigi julgeoleku korraldamise viiside alal pakub sootult vastupidise pildi sellele, mida tavaliselt väljaspool Šveitsi ja eriti meil temast arvatakse.

Kujutame endale ette, et meile, samuti kui Šveitsile, pannakse kohustus ise kaitsta oma erapooletust.

Kas saame siis seda teha selle „väikselulatusliku sõjaväega“, mida soovitab H. T.?

Meie sõjageograafilist olukorda silmas pidades, peaksime tunnustama, et vajaksime siis suhteliselt enam jõude kui Šveits. Meid ei piira ei looduslikud tõkked ega pole meil väljavaateid momentaalsele abile. H. T. tõstab ka üles küsimuse, kas suudame end üksi kaitsta ülekaaluka vastase vastu igas olukorras.

Ta arvab, et meie seda ei suuda, ning leiab vajalikuks juurde lisada, et seda siiski toonitavat kõrgemad kaitseväelased omast „professionaalsest optimismist“. Sellepeale olgu kõigepealt tähendatud, et mitte vähem ei ole vaja professionaalset optimismi selleks, et ainuüksi erapooletuse tunnustamise aktis näha absoluutset riigi julgeoleku tagatist.

Kuid asjata oleks ka kõrgematele kaitseväelastele ette heita seesugust profaansust oma erialal, nagu seda oletab H. T.

Ka kõrgematel kaitseväelastel on teada, et väiksem ja nõrk pool ennast mitte igas olukorras ei saa üksinda kaitsta. Sama hästi on neil aga ka teada, et väikestel riikidel siiski tuleb arvestada seda, et esimest hoopil neil tuleb tagasi tõrjuda üksinda, ja et on vaja võita aega selleks, et kas või erapooletuse garanteerijad jõuaksid abiks. Et see aeg, mõne väikeriigi sõjageograafilist asendit arvesse võttes, mõnikord on pikem kui 2—3 päeva, tohiks olla selge kõigile, kes viskavad pilgu Euroopa kaardile.

Ka Belgiale oli 1914. aastal tagatud erapooletus. Kuid ka temale ei jõudnud inglise abi enne päralt, kui 19 päeva pärast sõjakuulutamist. Ja seejuures Belgia siiski

on hulga lähemal Inglismaale kui näiteks meie.

On ju täiesti selge, et kui meie kuni abi päralejõudmiseni end ise kaitsta ei suuda ja selleks mitte kõiki võimalikke jõupingutusi ei näita, siis abiandmise küsimus üldse lan-geb ära.

Nii kokkuvõttes võime öelda, et erapoo-letuks tunnustamisega riigi julgeoleku probleemi ja sellega ka kaitsekulude vähendamise küsimus kaugeltki veel ei ole lahendatud.

Kuigi õiguslikult ja poliitiliselt meie erapooletuks tunnustamise küsimus peaks olema teostatav, siis riigi julgeoleku tagamise mõttes see ammugi ei vabasta meid kohustustest te-ge-ma kõiki võimalikke jõupin-gutusi meie riigikaitse korral-damise alal.

Võib ju olla, et möödapääsematu parata-matus ja meie majanduslik raske seisukord sunnivad meid vähendama riigikaitse kulu-sid ka veel tulevikus. Kuid seejuures meie

riiklikuks julgeolekuks tehtavad väljamine-kud, mis on tingitud riigi seaduslikust ko-hustusest iga üksiku isiku vastu, tulevad kärpida vaid minimaalsel määral.

Individuaalse ja rahvusliku võitluse traagika maksvusele pääsemise kohta ühiskon-nas seisab juba kord selles, et just majan-duslikud ja poliitilised nõrkusmomendid teisi nende kasutamiseks ergutavad ja seega meid sunnivad erilisele valvelolekule.

Oleks andeksandmatu meie riigi ja rahva vastu, kergemeel-selt riigi julgeolekut rajada fiktsioonile, milleks oleks era-pooletus reaalse sõjalise jõuta, kes kas või ainult erapooletust ennast kaitseks.

Veel andeksandmatum oleks fiktsioonide maalimisega vapustada meie rahva kaitse-tahet, teda moraalselt desarmeerida, kasva-tada temas arvamist, et meil endil ei ole vaja näidata üles mingit jõupingutust selleks, et tagada oma julgeolekut ja säilitada riiklikku iseseisvust.

Üleajateenijate muredest, eriti nende pensioniküsimusest.

Kolonelleitnant O. Plaks.

Aegajalt on ilmunud „Sõduri“ veergudel ühtteist ka üleajateenijaid puutuvaist küsi-musist ja seejuures mõnedki kirjutised üle-ajateenijate eneste sulest. Eriti viimased sisaldavad mitte niivõrt üleajateenijate tee-nistusülesannete või nendega seotud küsi-muste arutlemisi või lahendamisi, kuivõrt teatavaid soove üleajateenijate kui elukutse-liste nooremate juhtide seisukorra kohta ühel või teisel alal.

Vanasõna ütleb: millest süda täis, sellest suu räägib. Peaks ju süda olema täis küll eeskätt teenistusülesannetest, kuid ka üleaja-teenijate eeltähendatud soovidel näib olevat teatav alus.

Üleajateenijate soovidest peamisi võiks nimetada kahte: 1) üleajateenijate teenistus-käik tahtvat täielikumalt normeerida (tõm-mata kindlamad vahed kaadriallohvitseride ja reservallohvitseride vahel; seada üles kindlamad reeglid auastnes kõrgendamiseks j.n.e.) ja 2) üleajateenijate vanaduse-päevad olevat kindlustamata.

Mis puutub üleajateenijate teenistuskäi-guga seotud küsimustesse, siis sel alal on aegajalt vastavaid norme täiendatud ja muu-

detud, nagu seda on nõudnud ja võimalda-nud tegelik elu. Käsikäes sellega on ka üleajateenijaskonna üldine tasapind aegajalt tõusnud. Praegu näib olevat jälle võimalik üleajateenijate teenistuskäigu alal ühte ja teist täiendada ja parandada. Teatavasti vastavates asutistes selles suunas ka tööta-takse ja ei ole võimatu, et mitte väga kauges tulevikus üleajateenijate teenistuskäigu kü-simused saavad vastava lõpliku lahenduse.

Kuid teenistuskäiguga seotud küsimused pole praegu siiski nii aktuaalsed. Nende lahendamine ei ole nii kiire iseloomuga ja ei ole midagi katki, kui vastavaid norme ei täiendata või muudeta täna-homme.

Hoopis iseasi on aga üleajateenijate vanadusepäevade kindlustamise küsimusega.

Üleajateenijad ei ole kind-lustatud pensioniga.

Praegu maksvate seaduste järgi üleajatee-nijad võivad saada pensioni ühel alusel aja-teenijate kaitseväelastega Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse alusel vaid ühel juhtumil, s. o. ainult siis, kui nad kaitseväeteenistuses kaotasid töövõime ja kui seejuures töövõime kaotus oli tingitud

teenistuskohuste täitmisest. Töövõime kaotuse tingivust teenistuskohuste täitmisest on aga raske ja sageli võimata kindlaks teha, ja kõigil neil juhtumitel, kui seda kindlaks teha ei saa, ei saa määrata ka pensioni. Seepärast Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse alusel on võimalik saada pensioni vaid mõnel üksikul üleajateenijal, kuna teised kõik jääksid ilma.

Riigiteenijad on aga kõik kindlustatud pensioniga.

Ometi on aga üleajateenijate teenistus tähtsusest suurem ja iseloomult raskem vastavate riigiteenijate omast. Üleajateenija kui iga teinegi elukutseline kaitseväelane peab olema igal ajal valmis — kallimat, mis tal on, — oma elu kaalule pannes astuma välja riigi julgeoleku kaitseks, olgu see välise või sisemise vaenlase vastu. Üleajateenijate teenistustingimused on hoopis karmimad, ja nende teenistuspäev sageli hoopis pikem vastavate riigiteenijate omast. Seepärast ka üleajateenijad peaksid olema kindlustatud pensioniga.

Peame pidama meeles veel ka seda, et vanem põlv üleajateenijaid on juba säärases eas, et mõned neist juba praegu, teised varsti, vanaduse tõttu vaevalt suudavad täita nende peale pandud kohustusi ja vanadus sunnib neid täna-homme teenistusest lahkuks. Nende vanadusepäevad peaksid olema ka kindlustatud kas või minimaalsemaga pensioniga. Seetõttu üleajateenijate pensioni küsimuse lahendamise on kiire iseloomuga.

Juba aastaid tagasi, mitmel puhul, on püütud lahendada üleajateenijate pensioni küsimust küll vastava eriseaduse, küll kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse vastava muutmise teel, mis võimaldaks pensioni maksmise ka üleajateenijaile. Viimasel ajal oli see küsimus lahendamisel sel teel, et üleajateenijaid taheti paigutada ühes teiste kaitseväelastega üldise pensioni seaduse alla, mis on praegu väljatöötamisel ministriumivahelises komisjonis.

Kui oodata ministriumivahelises komisjonis väljatöötamisel oleva üldise pensioni seaduse ilmumist, veniks üleajateenijate pensioni küsimuse lahendamine aga väga pikale. Üldise pensioni seaduse alla tahetakse mahutada kõiki riigi ja omavalitsuste teenijaid

ja kaitseväelasi, vaatamata nende teenistuse alalistele erinevustele. Kaitseväelaste teenistus aga erineb hoopis riigi ja omavalitsuste teenijate omast. Seepärast, kui üldise pensioni seaduse alla paigutada ka kaitseväelasi, siis seaduses tuleks kaitseväelaste suhtes teha alatasa erandeid. Näiteks oleks võimata nõuda, et üleajateenija jaoülem või rühmavanem peaks teenima, et saada pensioni õiguslikuks, kuni ta 60 aastat on vana, nagu seda võib küll kantsleiametnik. Mis teeks säärane vana mees jao või rühmaga näiteks lahingudrilli harjutustel? Seepärast kaitseväelaste suhtes tulevad näha ette erinormid. Kõige selle tagajärjel üldise pensioniseaduse koostamine, mille alla kuuluksid ka kaitseväelased, on tehniliselt raske ja aegaviitev, ja raske on näha ette, millal üldisest pensioni seadusest võiks saada seadus. Ka praktiliselt vaevalt annaks säärane üldine seadus parumusi, sest et vaevalt oleks üldist seadust tehniliselt kergem käsitada kui vastavaid eriseadusi. Muuseas olgu tähendatud, et ka välismaal kõikjal on kaitseväelaste pension lahendatud eriseadusega.

Kaitseministeeriumilt ongi hiljuti välja töötatud eri Üleajateenijate ja nende perekondade pensioni seaduse eelnõu. Eelnõu on lühike, vaid mõne paragrahviline, ja tema sisu seisab selles, et üleajateenijate ja nende perekondade peale laiendatakse pensioni suhtes täiel määral Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seadus. Nii siis tähendatud üleajateenijate ja nende perekondade pensioni seaduse maksmahakamise puhul üleajateenijad ja nende perekonnad hakkaksid saama pensioni täiesti samadel alustel, kui seda praegu saavad ohvitserid ja kaitseväe ametnikud Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse järgi. Eelnõus on mõeldud ka selle peale, et enne seaduse maksmahakamist teenistusest lahkunud pensioniõiguslikud üleajateenijad, samuti surnud pensioniõiguslike üleajateenijate perekonnad ei jääks ilma pensionist.

Ei ole ka ehk ülearune märkida, et Kaitseministrilt on tunnustatud Üleajateenijate ja nende perekondade pensioni seaduse eelnõu kiireks, s. on sääraseks, mis saaks võetud vastu Riigikogult veel käesoleval istungjärgul.

Muidugi on eelnõul käia ees veel pikk tee, kuid loodame, et temast saab siiski seadus.

Taktika alalt.**Taktikaline ülesanne nr. 2.¹⁾****Kõvendatud pataljoni tegevus kohtamislahingu tingimustes.**

(LE §§ 247—262.)

I. III/9. luursalga ülema lühikene olukorra hinnang ja otsus.

Olukorra ja patüü III/9. saadud ülesannete järele²⁾ luursalgal on tähtis:

- kiiresti oma alla võtta ülekäigud Raudna jõel ja need korda seada, et tagada pataljoni eelsalga osade kiiret edasilikumist Loodi, Paistu raiooni, kuhu nad võiksid jõuda umbes k. 1130 paiku;
- Paistu ja Loodi as. teedesõlm kiiresti oma alla võtta.

Tähendatud ülesannete täitmiseks on luursalga ülema kasutuses järgmised jõud:

- 2 rattrühma,
- 2 sarühma,
- 2 pijagu,
- 1 j-rühm 2./III koosseisust veoautodel.

Need jõud luursalga ülem otsustas ära kasutada järgmiselt:

- Raudna jõe ülekäikude vallutamiseks ja kordaseadmiseks — 2 j-jagu + 2 pijagu;
- Viljandi—Loodi as. suunas luure toimetamiseks ja Loodi as. teedesõlme oma alla võtmiseks — 1 rattrühm + 1 sarühm;
- Viljandi, Jakopi, Varu, Paistu suuna valgustamiseks ja Paistu teesõlme vallutamiseks — 1 rattrühm.

II. III/9. luursalga ülema käsud.**A. Eelkäsud.**

III/9. luursalga ülem annab 05.07. ajavahemikul k. 0330—0345 Pärstist järgmised eelkäsud:

- (1) 9. rüg. töökompülile.
(Telefoniteel Vastemõisasse.)

Minu korraldusse määratud 2 v-aut. ilmuda 05.07. k. 0400 Kärksisse, Viilupi talu juurde 2./III rühmüli käsutusse.

Kapten.....
III/9. luursalga ülem.

¹⁾ Vt. „Sõdur“ s. a. nr.nr. 1/2 lk. 43—46 ja 3/4 lk. 85—87.

²⁾ Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4 lk. 85.

- (2) 5. sakompülile.
(Telefoniteel Vastemõisasse.)

III/9. luursalga koosseisu määratud 2 sarühmal ilmuda 05.07. k. 0420 minu käsutusse Undi ms. Kärksi läbistamisel 1 v-auto anda Viilupi talu juures III/9. pirühmüli käsutusse.

Kapten.....
III/9. luursalga ülem.

- (3) Kompül 2./III.
(Telefoniteel Kärksisse.)

III/9. luursalga koosseisu määratud j-rühmal ilmuda 05.07. k. 0420 minu käsutusse Undi ms. Rühma edasiviimiseks Kärksist ilmub 05.07. k. 0400 rühmüli käsutusse Viilupi talu juurde 2 v-aut. 9. rüg. töökompanist.

Kapten.....
III/9. luursalga ülem.

- (4) III/9. pirühmüli.
(Telefoniteel Kärksisse.)

III/9. luursalga koosseisu määratud 2 pijaol ilmuda 05.07. k. 0420 minu käsutusse Undi ms. Edasilikumiseks Kärksist annan pioneeride käsutusse 1 v-aut. 5. sakomp-st 05.07. k. 0400 Viilupi talu juures.

Kapten.....
III/9. luursalga ülem.

- (5) II ja III rattrühmülidele.
(Ratturiga Pärsti taludesse.)

II ja III rattrühmadel olla 05.07. k. 0420 Undi ms., kus annan korraldused edaspidiseks tegevuseks. Mõlemad rühmad lähevad III/9. luursalga koosseisu.

Kapten.....
III/9. luursalga ülem.

Eelkäskude selgitamiseks. Rügü 9. poolt Vastemõisas 05.07. k. 0215 patüü III/9. antud käsu¹⁾ rügemendi staabi ülem annab edasi rattkompülile, sakompülile ja töökompülile, rõhutades eriti käsu 5. punkti. Sealjuures käsu selgitamiseks ta lisab juurde, et: a) kõik korraldused rännakuks tulevad teha selise ajaarvutamisega, et väljaastumine võiks sündida ilma viivitusega, käsu peale — hiljemini k. 0400; b) v-aut. tulevad korraldada sõdurite transporteerimiseks.

Samal ajal patüü III/9. poolt 05.07. k. 0220 Vastemõisast antud eelkäsu²⁾ alusel, mis käib kõikide pataljoni koosseisu kuuluvate osade kohta, seavad ennast rännakuvalmis ka teised III/9. luursalga koosseisu määratud osad ja nimelt: 2./III j-rühm ja pionerid. Kaaludes j-rüh-

¹⁾ Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 1/2, lk. 44 ja 45.

²⁾ Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85.

ma ja pioneeride transporteerimise võimalusi, leiab patül, et rügililt selleks määratud v-aut. saab sõdurid ära paigutada väga kitsalt. Et aga ees seisab pikem ning väsitav rännak, siis — enne Vastemõisast väljumist oma pataljoni asukohta Kärksisse — patül III/9. astub ühendusse 5. sakompüliga, kes lubab luursalga koosseisu määratud pionere Kärksist edasi toimetada, andes neile ruumi ühel oma v-aut.

Seega 05.07. k. 0245 luursalga koosseisu kuuluvad osad on informeeritud eelseisvast rännakust, ning võivad alustada ettevalmistustööd väljaastumiseks, milleks neil on kasutada ümarguselt 1 tund aega. Seda tuleb pidada küllaldaseks kõigi vastavate korralduste tegemiseks, mispärast võib lugeda, et k. 0345 kõik luursalga osad on rännakvalmis ja võivad sellekohase käsu saabudes kohe liikumist alustada.

Luursalga ülem, kes on ühtlasi rattakompül 9. saab patül III/9. ratturiga saadetud kirjaliku käsu*) kätte 05.07. k. 0325, võttes arvesse, et Kärksi ja Pärsti vahel on 3 km. Kuigi rattakompül 9. jõudis, pärast mahalaadimist Sürgavere rt. jaamas, Pärstisse alles mõni tund tagasi, siiski tubli, kohusetundelise ja lahingutes kogunud juhina ta on suutnud juba ammu orienteeruda olukorras. Kuna sealjuures paistab tõenäolisena, et seisab ees rännak lõunasse, Kärksi või Tõrva suundades, kusjuures ratturitel nagu tavaliselt tuleb täita luure- või julgestuse ülesandeid, siis on ta kaardi järele juba uurinud lõuna poole viivaid teid, kogudes nende kohta andmeid ka kohalikelt elanikelt.

Kui nüüd rattur patül III/9. käsuga sisse astub, siis ei vaja luursalga ülem eslotsa palju aega patüli käsu uurimiseks: kiiresti selle läbi lugenud ja silmad kaardile heitnud, valmib tal kohe järgmine otsus: a) koguda luursalga koosseisu määratud osad 05.07. k. 0420 Undi ms., kus anda neile üksikasjalik käsk edaspidiseks tegevuseks; b) käsud kogumiseks anda kohe, ajaviitmata telefoniteel, milline sidevahend tag praeguses olukorras kiiremat ühendust.

Luursalga ülem on harjunud väljendama oma mõtteid lühidalt ja selgesti, mispärast eelkäskude andmine võtab aega kogusummas mitte üle 15 min. Annud veel mõned hädavajalised majandusliku iseloomuga käsud ja usaldanud selle ala korraldamise oma abi hooleks, rattakompül 9. väljub k. 0400 Pärstist mootorrattal Undi ms.

05.07. k. 0350 on kõik luursalga koosseisu määratud osad saanud kätte luursalga ülema eelkäskud. Undi ms. on: Vastemõisast — 7 km, Kärksist — 3,5 km ja Pärstist — 3 km. Arvesse võttes, et ilmastikuolud on soodsad, teed head, rännaku ettevalmistamiseks oli aega tarvilisel määral, ning meeskond valmis viibimatuks väljaastumiseks, võivad luursalga osad jõuda Undi ms. isegi varem neile määratud tähtaega, s. o. enne k. 0420, kui nad asutused välja oma asukohtadest hiljemini k. 0400. V-aut. peaksid siiski algama liikumist veidi varem sellest kellaajast, kuna Kärksis, Viilupi talu juures neil tuleb võtta peale pioneerid ja 2./III j-rühm. Selleks tehtud peatus ei nõua siiski üle 10 min., tingimusega muidugi, et meeskond v-aut. päralejõudmise ajaks on

juba Viilupi talu juures ootamas, ning korraldatud v-aut. pealeladimiseks.

Väljudes Pärstist mootorrattal 05.07. k. 0400, saabub luursalga ülem Undi ms. hiljemini k. 0410. Juba sõidu ajal on ta kaalunud luursalga tegevuseplaani. Kohale jõudes ja osade päralejõudmise ootel küsimust edasi arutades jõuab ta varstigi otsusele ning k. 0420 annab tema juure kogunenud luursalga allüksuste ülematele järgneva käsu:

B. K ä s k.

Undi ms., 05.07. k. 0420.

- 04.07. ööseks roheliste ratsaluure osade edasitung pandi seisma siniste luureosade (6. j-rüg. rattakomp.) poolt Päidre, Loodi, Paistu, Holstre joonel.
9. rüg. ülesandeks on 05.07. k. 1200 võtta oma alla Paistu teedesõlm, julgustades brigaadi peajõudude liikumist läbi Viljandi, kattes brigaadi paremat tiiba.
- III/9. moodustab rügemendi idakolonnid ja ühtlasi eelväe, kelle ülesandeks on liikuda lahingurännaku korras üle Viljandi Matapera (Metsapere) peale, kus järgnevad edaspised korraldused.
- Luursalga ülesanne on (vt. eelpool*).
- 2./III rühma kahel jaol + kaks pijagu j-rühmaülema juhatusel liikuda kohe välja Undi ms. üle Viljandi, võtta oma alla sillad Raudna jõel edelapool Viljandi järve (maantee, raudtee ja Teigaste raioonis) olev sild ja need autode ja suurtükiväe liikumiseks korda seada. J-jaod pärast sildade kordaseadmist liiguvad luursalga südamikuga edasi, kuna pijaod jäävad kohale kuni pataljoni eelsalga sildadest ülejõudmiseni; pärast seda liiguvad Loodi kõrtsi raiooni minu käsutusse.
- I sarühmal välja liikuda Undi ms. k. 0440 üle Viljandi, Päri, Heimtali, Loodi as. suunas, luua kontakt Loodi as. ja Paistu raioonis asuvate brigaadi luure osadega ja neid toetada; pärast I rattühma kohalejõudmist Loodi as. raiooni läheb sarühm I rattühma ülema käsutusse.
- Patrull nr. 1 — II rattühm — liikuda välja Undi ms. k. 0445 üle Viljandi, Matapera (Metsapere), Loodi as. suunas, võtta oma alla Loodi as. teedesõlm, luua kontakt seal olevate brigaadi luureosadega ja toimetada luuret Sultsi ja Päidre suundades, selgitades vaenlase eelosade jõud ja täppis asukoht; side Paistu raioonis patrull nr. 2-ga. Vastase surve igal tingimusel hoida oma käes Vanakubja talu raioon.
- Patrull nr. 2 — III rattühm — astuda välja Undi ms. üheaegselt patrull nr. 1-ga ja liikuda üle Viljandi, Matapera (Metsapere), Jakopi, Varu, Paistu suunas; võtta oma alla Paistu teedesõlm, luua kontakt seal olevate brigaadi luureosadega ja toimetada luuret Aidu, Tõrva ja Tombi suundades, selgitades vastase eelosade jõud ja täppis asukoht; side Loodi as. raioonis patrull

*) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85.

*) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85.

- nr. 1-ga. Vastase survele igal tingimisel hoida oma käes Hendriku as. raioon.
9. Luursalga südamikul sarühmüli juhatusel (II sarühm + 2 jagu) välja liikuda Undi ms. k. 0500 Viljandisse ja oodata Pauluse kiriku juures minu järgnevat korraldust.
 10. Mina liigun alul ühes pigadudega kuni Raudna jõe sillani, pärast — luursalga südamikuga Viljandi, Matapera (Metsapere), Loodi as. maanteed mööda, kuhu minule ka teated saata.
 11. Tähtjalised teated saata Mataperast (Metsaperest), Loodi kõrtsi, Hendriku as., Loodi as., Paistu raioonist ja hiljem iga kahe tunni möödudes.

Kapten.....
Luursalga ülem.

Käsu selgitamiseks. Luursalga ülem saadab ette Loodi as. raiooni ühe sarühma, kes loob kontakti brigaadi luureosadega, abistaks Loodi as. käes hoidmist kohal olevale osale, või kataks vajaduse korral selle taandumist.*)

Raudna jõe silla vigastus maanteel edelapool Viljandi järve ei ole suureks takistuseks rattrühmadele; kui pole võimalik sillast otsekohe üle sõita ratastega, siis võib ka jõe läbistada jalgsi, sest kohati on jõe sügavus silla raioonis mitte üle 0,5 m. (Kohalikelt elanikelt saadud andmetel.)

III. Ratkompül 9. korraldused.

Enne väljumist Pärstist Undi ms. 05.07. k. 0400 rattkompül teeb korralduse, et kompani remontauto ühes tagavararastega liigub kuni Viljandini ühes luursalgaga, et toimetada parandusetöid II ja III rattrühmadele. I rattrühma tarvis määratud tagavara rattad jäetakse maha, rühma käsutusse. Viljandis remontautole antakse täiendavad korraldused.

Kõik teised lahingulise iseloomuga käsud ja korraldused rattkompül annab II ja III rattrühmadele luursalga ülemana, kujul nagu on näidatud eelpool (vt. luursalga ülema käsud).

Rattrühmadele käskude ja korralduste andmine ning rattrühmade lahingutegevus tuleb uurimisele „Sõduris“ ilmuvates taktikalistes ülesannetes väiksematele osadele (vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 88—92).

IV. Sakompüli ja sarühmülide käsud ning korraldused.

A. Sakompüli käsk.

(Suuline rühmülidele ja baasiülemale, antud Vastemõisas 05.07. k. 0300.)

1. Brigaad jätkab 05.07. k. 0800 edasitungi üle Viljandi, Holstre, Tõrva suunas.
2. Andmed vastasest (vt. eelpool**).
3. Sakomp. I ja II rühm lähevad täna k. 0400-ks III/9. käsutusse ja on määratud luursalga koosseisu. Luursalk algab

*) Teise sarühma jätab ta esiootsa luursalga südamikku, kuni Raudna jõe sild on parandatud. Pärast Raudna jõe ületamist seda sarühma luursalga ülem kasutab olukorra kohaselt, tegevuseks kas Paistu või Loodi as. raioonis.

***) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85.

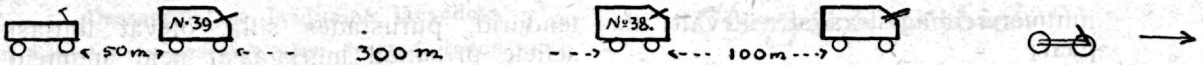
- liikumist Undi ms. k. 0430 üle Viljandi, Metsapere (Matapera), Loodi, Paistu raiooni.
4. Rühmad võivad kasutada kõiki teid Kärksi, Viljandi, Metsapere (Matapera), Paistu teest (s. a.) lääne poole.
 5. Rühmadel välja võtta kompani baasist k. 0345-ks laskemoona ja põlev-määrdeaineid täiel määral. Samaks ajaks I ja II rühmüliel masinad ja relvad üle vaadata ja k. 0345 valmis olla liikumiseks Undi ms.
 6. Baasiülemal saata üks veoauto k. 0400-ks Pärsti, Viillupi talu juurde, kust peale võtab kaks jagu pionere, viib nad k. 0420-ks Undi ms. ja jääb III/9. luursalga ülema käsutusse.
 7. Kompani baas jääb kuni k. 1100 Vastemõisa, pärast seda läheb Viljandisse.

Käsu selgitamiseks. Saades brigülit käsu 05.07. k. 0100 kahe sarühma andmiseks rügul 9. käsutusse, sakompül läks rüg. staapi, kus rügul temale teatavaks tegi oma esialgsed kavatsused soomusautode kasutamise kohta. Patül III/9. antud käsk anti edasi sakompüle rügemendi staabi ülemalt. Vastemõisas leppisid sakompül ja patül III/9. kokku ühe veoauto andmise kohta luursalga ülema käsutusse sakompani koosseisust. Rühmad enne väljasõitu peavad täiendama oma varustust täiel määral, sest võib olla jäävad nad luursalga koosseisu üle ühe päeva. Peale ühekordse n. n. lahingukomplekti (1 tuleüksus iga relvale ja põlev-määrdeaineid umbes 200 km sõiduks) võtavad rühmad kaasa veel tagavarakomplekti varustust, mis veetakse rühma kergeveoautol. Et aega väljasõiduni vähe (umbes üks tund), toimetab rühmüli rõõbiti sautode varustamisega nende materjalosa, relvade ja meeskonna ülevaastust. See on tarvilik selleks, et täpsat pilti saada masinate seisukorrast, s. o. sautode lahinguvõimest. Avastab rühmüli mõne puuduse, kõrvaldatakse see veel enne väljasõitu. Oma käsus määrab sakompül kindlaks ka komp. baasi asukoha selleks, et sarühmad teaksid, kust edaspidi tarviduse korral nad võivad saada varustust (põlev-määrdeaineid, laskemoona, tagavaraosi j.n.e.) ja kuhu saata vigastatud masinad.

B. I sarühmüli käsk.

(Suuline, antud sautoülidele Undi ms. 05.07. k. 0430.)

1. Teated olukorrast ja luursalga ülesanne (vt. eelpool ja „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85).
2. I sarühma ülesanne on liikuda Undi ms. k. 0440 üle Viljandi Päri, Heimtali, Loodi as. suunas, luua kontakt Loodi as. ja Paistu raioonis asuvate brigaadi luureosadega ja neid toetada.
3. Rühm teotseb järgmiselt:
 - a) liikumise järjekord: — suurtükiauto, 106 m distantsil kuulipild. auto Nr. 38 — 300-meetrilisel distantsil kuulipild. jaauto Nr. 39 ja rühma kergeveoauto. Rühma ratturitel oma rattad asetada kergeveoautole. Mina kuni Heimtali ms. sõidan mootorrattal rühma ees. Sautodel oma sõidukiirust reguleerida eelsõitva masina järele.

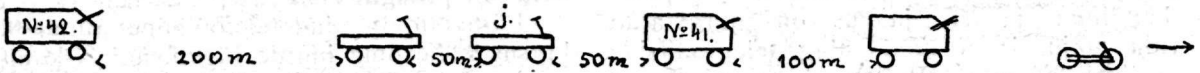

I sarühm luureosana.

- b) Heimtali ms. sõidab auto Nr. 38 Vardi as., vaatab selle läbi, tuleb Heimtali ms. Loodi as. teele Oru kohalt tagasi ja asub rühmas oma endisele kohale.
- c) Ramsi juurest sõidab sauto Nr. 39 ülem mootorrattal Siniälliku jaama ja teeb kindlaks, kas sautod saavad kasutada Ramsi, Siniälliku jaama, Metsapere (Matapera) ja Siniälliku jaama Raudsepa teid.
4. Edaspidised korraldused järgnevad Lüttre juures enne Siniälliku jõe ületamist.
5. Väljasõit k. 0440.

andeks on välja liikuda Undi ms. k. 0500 Viljandisse ja oodata Pauluse kiriku juures luursalga ülema korraldusi.

3. Liikumise järjekord: suurtükiauto, sauto Nr. 41, veoauto jalaväega ja rühma kergete veoauto 50 m distantssidel, sauto Nr. 42 — 200 m kergete veoauto järel. Mina sõidan mootorrattal südamikuga ees. Liikumisekiirust reguleerida eelsõitva masina järel.
 4. Sautorühma ratturitel asetada rattad kergete veoautole.
 5. Väljasõit k. 0500.
- Käsu selgitamiseks. Nagu luursalga südamikuga koosseisust näha, on see „moto-mehha-

Luursalga südamik Undi ms. väljasõidul.

Käsu selgitamiseks. Sarühm teotseb käesoleval juhul iseseisvalt luureosana. Rühmül jaotab rühma masinad kahte ossa: ees kaks sauto ja nende järele 300 m kaugusel kolmas sauto ühes rühma kergete veoautoga. Niisugune jaotus on tarvilik selleks, et tagada teatav julgeolek rühmale. Satuvad eelsõitvad soomusautod vastasega kokku, peab järeleliikuv auto kindlustama nende tarviduse korral taandumistee. Suurtükiauto (mille peale asub pärast Heimtali ms. möödumist rühmül) on rühma ees, sest ainult tema on võimeline astuma lahingusse vastase lahingumasinatega. Vastase lahingumasinatega kokkupuutumise võimalust tuleb tõsiselt arvestada.

Rühma ratturid asetatakse veoautole, et kiiremini edasi jõuda. Ilm on kuiv ja teed arvatavasti väga tolmused, väikestel distantssidel ja kiirel sõidul võiks tõusta suur tolmupilv, mis rühma liikumise juba kaugelt nähtavaks teeks. Rühmül arvestab seda, määrates suuremad distantssid ja reguleerides liikumiskiirust oma sõiduki järele.

Et rühma ei tabaks vastase ootamatu kallalolev Päidre, Vardi as. suunas, teeb rühmül korralduse Vardi as. luureks ühe sautoga. Igaks juhuks laseb rühmül kindlaks teha ka Ramsi, Siniälliku jaama, Metsapere tee kõlvulikkuse sautodele liikumiseks. Lüttre juures annab rühmül korraldused edaspidise liikumise korra kohta, sest siin tuleb ületada jõgi ja raudtee ja ühtlasi algab metsavaheline tee, mille läbistamine nõuab erilist ettevaatust (puudub vaatlus).

D. II sarühmüli käsk.

(Suuline, antud sautoõilidele ja rühmanemale Undi ms. 05.07. k. 0440.)

1. Teated olukorrast ja ülesanne luursalga (vt. eelpool ja „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 85).
2. II sarühm ühes kahe jao jalaväega moodustavad luursalga südamikuga, kelle üles-

niseeritud“. Et autole paigutatud jalavägi ei saa ennast julgestada vastase ootamatu kallalolev eest, paigutab luursalga südamikuga ülem, s. o. sarühmül II, veoauto jalaväega soomusautode vahele. Salga südamikuga taga veidi suuremal distantssil liigub üks soomusautodest, kes peab julgestama südamikuga tagant ja täidab seega järelepiilkonna ülesandeid.

V. Lahendada.

Taktikalise ülesande nr. 2 käesolevast lahenduste seeriast*) p. 4 — korraldused tagala alal — on kavatsatud tuua „Sõduris“ s. a. nr. 8, mis ilmub pärast Vabariigi aastapäeva juubelinumbrit.

„Sõduris“ s. a. nr. 10, mis ilmub märtsikuu keskpaigas, on kavatsatud võtta lahendamisele järgmised küsimused:

1. Sirühmüli käsud ja korraldused.
2. Pirühmüli käsud ja korraldused.
3. G-komüli käsud ja korraldused.

Täiendavad andmed.

1. Ülesande lahendamisel tuleb võtta arvesse, et:

— sirühmüli käsutuses olev III/9. sirühm on täies koosseisus (SE I lisad 1 ja 2) v. a.: a) kerge kaabel, mida on ainult 20 km; b) 2 jalgrattast, mis on remondis ning seatakse korda 05.07. keskpaevaks;

— III/9. käsutada on Viljandi — Loodi as. maanteeäärsest püsiv-

*) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 3/4, lk. 87.

juhtmete magistraalist ülevalt 2. paar;

--- Viljandi postkontorisse on tehtud korraldus III/9. sidulile välja anda nõudmise peale püsivjuhtmete väiksemateks parandusetöödeks vajalikud abinõud, nagu: 2 paari ronimise küüni, 10 kg juhtmetraati, 10 isolaatorit, sidetraati j.n.e

2. ja 3. ülesannete lahendamisel pürühmülile ja g-komülile antakse järgmine täiendav olukord.

05.07. k. 0235 rügul 9. läks korda saada telefoniühenduse Viljandi linna komandandiga, kes muuseas teatas järgmist.

„05.07. õhtuse pommide viskamise tagajärjel roheliste lennukitelt Viljandi linna ja rt. jaama on purustatud rida maju, ja telefoni- ning telegraafiside osaliselt rikutud. Rohelised on kasutanud ka SG pomme; haigemajades hulk mürgistatud yperiidiga. Ka Raudna jõe sild Viljandi — Loodi as. maanteel on pommidest purustatud; maantee tammi sees Viljandi pool silda on kaks sügavat auku, millest hobusevankriga saab vaeu mööda sõita. Kõneldakse, et roheliste

lendurid, purustades silla, olevat ühtlasi sellele pritsinud mürkgaasi; neid andmeid pole veel jõudnud kontrollida, kuna kogu minu käsutuses olev gaasikaitse personaal on praegu ametis linna degaseerimisega. Põgenikkude ja muu liikumine Viljandi — Loodi as. maanteel — Raudna jõe silla purustamise tõttu — on suundunud Mataperast (Metsaperest) Viijandisse — üle Mäeküla ja Viiratsi. Minul olevate andmete järgi Raudna jõe sild on puust ja pikk 8—10 m. Vesi on jões praegu madal ning paiguti saab jõesst läbi jalgsi. Kärksi, Viljandi, Loodi as. maantee see osa, mis lõikab Viljandit, on rt. jaama kohas osalt kaetud yperiidiga; selle degaseerimine on praegu käsil.“

Pärast ülaltoodud telefonikõnet rügul 9. kutsus kohe oma juurde rügemendi G-komüli ja tegi temale ülesandeks kiiresti selgitada, kas Raudna jõe sild Viljandi, Loodi as. maanteel on mürgistatud SG-ga, ja kui on, siis see viibimata degaseerida, et pionerid saaksid pärast kohalejõudmist kohe asuda silla parandamisele. Selle ülesande täitmiseks rügul annab G-komüli käsutusse 1 kergeveo auto.

Dessantoperatsioonid ja dessantide vastu võitlemine. *)

Kolonel A. Parv ja leitnant H. Roots.

d. Dessantjõudude koondamine ja ettevalmistamine.

Dessantoperatsiooniks määratud jõud koondatakse operatsiooniplaanis ettenähtud ajaks nende sadamate raioonidesse, kust algab rännak merele. Umbes samaks ajaks koondatakse ka vajalik hulk transportlaevu ja maabumisabinõusid. See jõudude koondamine peab sündima täielises saladuses. Peamine abinõu saladuse kindlustamiseks on õige ajaarvestus ja täppis ning kokkukõlastatud tegevus selle arvestuse piirides. Sellega hoitakse ära vägede kokkukuhjumine ja liigne ruttamine. Kuid ka vägede enneaegne koondamine sadamatesse ja nende hoidmine laevades on halb. sest see kutsub harilikult välja arvustusi ja kuulujutte, mis ei ole kasuks vägede moraalile.**)

Dessantjõudude koondamisel tuleb pidevalt silmas pidada ilmastikuolusid. Võib juhtuda, et dessant on kavakohaselt ning õigeaegselt koon-

datud ja laevadele paigutatud, kuid laevastik ei saa merele sõita mere lainetuse tõttu. Sellepärast omandab meteoroloogiline teenistus väga suure tähtsuse. Kui koondamise ajal on ilmunud tundemärgid, mis näitavad, et väljasõit sadamatest võib ilmastiku tõttu viibida, siis on parem ajutiselt kinni pidada liikumiselolevaid ešelone.

Dessantjõudude ettevalmistamine seisab selles, et neid välja õpetada teotsemiseks dessantoperatsiooni eritingimustes. Erilise tähtsuse omandab juhtide ettevalmistus. Maaväe juhid peavad tutvunema eeskätt laevastikuga ja merega üldse, et vältida ühekülgst otsuste võtmisel.

Vägede ettevalmistus on suunatud sellele, et saavutada kiiret peale- ja mahalaadimist, maabumist ja et kaotada kartust mere vastu.

Transportlaevade ettevalmistamisel varustatakse nad peale- ja mahalaadimise abinõudega, inimeste, relvade, hobuste, vankrite j.n.e. paigutamise seadeldistega ja sidevahenditega. Tihti varustatakse transportlaevu ka suurtükidega võitlemiseks torpedopaatide, allveelaevade ja õhujõudude vastu.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 5 s. a.

***) Kv. lendur kolonelltn. A. Steinberg. „Lennuväe kasutamine dessantoperatsioonide vastu võitlemisel“. Tallinn 1932, lhk. 2.

e. Dessantvägede laadimine laevadele.

Esimene ja peamine nõue dessantvägede laadimisel laevadele on kiirus. See on tingitud kahest asjaolust. Esiteks — kartus vastase õhuluure eest, mis võiks paljastada dessandi kavatsust üldse. Laadimise protseduur on sedavõrt laiaulatuslik, et ta ei või nägematuks jääda õhuluure eest. Teiseks — dessantväed ja varustus võib hävineda vastase rünnakutega merelt ja õhust. „Sadamasse kuhjunud transportlaevad, suurtükiväe ja jalaväe laskemoon, inimesed, hobused ja igasugused voorid on väga soodsad märgid pommitamiseks õhust ja merelt.“*)

Kiiret laadimist võimaldab avar ja küllaldase sisseseadega sadam. Kui laadimine teostub reidil, siis kulub selleks mitu korda rohkem aega. Ajakulu oleneb dessantvägede suurusest, kaugusest kaldala ja transportlaevade vahel, veoabinõudest ja ilmastikust. Eriti tülikas on hobuste, loomade, suurtükkide, autode ja vooride laadimine. Sakslased tõendavad, et kui sildade juure mahub korraga 12 vastava tonnaga transportlaeva, et siis on võimalik jalaväe diviisi ühes kõigi tema juurde kuuluva varustusega peale laadida 10 tunni jooksul.**)

Mis puutub öösist laadimist, siis võib öelda, et ajakulu suureneb siin tublisti. Eriti suuri raskusi tekitab öine laadimine reidil. Laadimine pimedas kutsub esile silmatorkavalt suure valgustuse, mis võib tõmmata endale vastase õhuluure tähelepanu. Arvestades laadimise kestvust võib öelda, et ühe jalaväe diviisi öise laadimise algus või lõpp ulatub tingimata valgesse.

Laadimise tehniline läbiviimine teostuks järgmiselt. Inimeste laadimiseks kasutatakse erilisi sildu. Suurt rõhku tuleb panna sellele, et silla käsipuud oleksid tugevad, sest merega harjumatud maaväelased toetavad nendele eriti kõvasti. Sillast üleminek teostub ühekaupa. Laadimise ajaks tuleb maha võtta püssidelt täigid ja soovitatav saabastel ka kannused.

Raskuste tõstmiseks kasutatakse n. n. stroppe, mis on 1,5"–3" trossist valmistatud (vaata joon. nr. 3).

Hobuste laadimiseks sadamast tarvitatakse kõrgete seintega sildu, mis varjavad merd hobuste eest. Kui laadimine sünnib reidil, siis asetatakse hobused erillistesse kastidesse. Kastid on vooderdatud, et kaitsta hobust löökide eest tõugetel. Hobuste laadimiseks kasutatakse ka erilisi stroppe (vaata joon. nr. 3). Need võimaldavad kiiret laadimist, kuid nõuavad suurt ettevaatust.

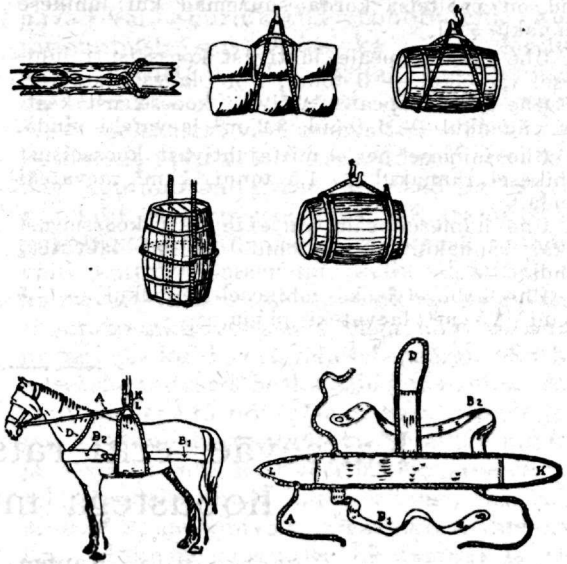
Laadimisel maksab üldiselt põhimõte, et ühe üksuse inimesed, hobused, vankrid, relvastus ja varustus paigutatakse võimalikult ühele laevale või ühele laevade koondisele, et võimaldada ühe üksuse osadel üheaegset maabumist.

Laadimine laevadele oleneb sellest, kui kaua dessantväed peavad viibima laeval. Aja kestvuse suhtes jaotatakse rännakud merel kolme liiki: lühike — 1 kuni 3 ööpäeva, keskmine — 3 kuni 6 ööpäeva ja kauge — üle 6 ööpäeva.

*) Kv. lendur kol.-ltm. A. Steinberg. „Lennuväe kasutamine dessantoperatsioonide vastu võitlemisel.“ Tallinn 1932, lhk. 2.

**) A. Sakovič. „Desantnaja operatsija“ 1926, lhk. 37.

Stropide tüübid.

Materiali kogumiseks ja kasutamiseks, Sakslaste sõjaväe, Tall. ldk. 10

Joon. nr. 3.

Laevadele laadimise pinna ja kaalu arvestus on peaaegu igal riigil isesugune.

Venelaste Mustamere-operatsiooni kogemustel on pinna arvestus järgmine:

- 8 inimese või 3 hobuse jaoks on tarvis 80 jalga² = 7,4 m² laevatekist,
- 1 kraamikaariku jaoks on tarvis 35 jalga² = 3,2 m² laevatekist (+ 1 hobune),
- 1 väliköögi jaoks on tarvis 35 jalga² = 3,2 m² laevatekist (+ 2 hobust),
- 1 padrunikaariku jaoks on tarvis 55 jalga² = 5,1 m² laevatekist (+ 2 hobust),
- 1 majanduskaariku jaoks on tarvis 36 jalga² = 3,3 m² laevatekist (+ 2 hobust),
- 1 kahehobuse vankri jaoks on tarvis 72 jalga² = 6,7 m² laevatekist (+ 2 hobust),
- 1 suurtüki ühes eelikuga jaoks on tarvis 72 jalga² = 6,7 m² laevatekist (+ 12 hobust),
- 1 kuulikasti ühes eelikuga jaoks on tarvis 72 jalga² = 6,7 m² laevatekist (+ 12 hobust).

Ülaltoodute keskmised kaalud oleksid järgmised:

- 1 hobune kaalub 30–40 puuda = 0,5–0,6 tonni;
- 1 kerge suurtükk kaalub 62 puuda = 1 tonn;
- 1 kuulikast kaalub 30 puuda = 0,5 tonni;
- 6" raske haubits kaalub 150 puuda = 2,5 tonni;
- 4,2" mortiiir kaalub 130–140 puuda = 2–2½ tonni;
- 1 auto kaalub umbes 2 tonni.

Ühe inimese keskmine kaal on umbes 5 puuda ja temaga kaasas kantava varustuse raskuse peale arvatakse umbes 2 puuda (30 kg).

Vooris võetakse toitu kaasa 7 päeva peale.

Sakslaste andmetel on keskmised normid vähe suuremad.

Allpool on antud kaalu normid, ühes arvatud kraamivarustus, lahingu- ja toidumoonaga tagavarad.

Sakslaste lühike rännak kestab mitte üle kahe öö, harilik rännak — 3 kuni 10 ööd ja kestev rännak — üle 10 öö. Hariliku rännaku normid on poolteist korda suuremad kui lühikese rännaku ajal.

Ühe inimese peale juhtivast koosseisust lühikesel rännakul — 3 tonni, 1 m² laevateki pinda.

Ühe inimese peale juhtivast koosseisust kestval rännakul — 6 tonni, 3,2 m² laevateki pinda.

Ühe inimese peale mittejuhtivast koosseisust lühikesel rännakul — 1,5 tonni, 1 m² laevateki pinda.

Ühe inimese peale mittejuhtivast koosseisust pikal rännakul — 3 tonni, 1,6 m² laevateki pinda.

Ühe hobuse jaoks lühikesel rännakul — 4,5 tonni, 3,5 m² laevateki pinda.

Ühe hobuse jaoks pikal rännakul — 4,5 tonni, 3,5 m² laevateki pinda.

Ühe raskeveo hobuse peale lühikesel rännakul — 5,5 tonni, 4,5 m² laevateki pinda.

Ühe raskeveo hobuse peale pikal rännakul — 5,5 tonni, 4,5 m² laevateki pinda.

Toidumoonana võetakse kaasa: leib kottides, jahu ja kuivikud kottides, kapsad tünnides, konservid kastides, sool kottides.

Hobusemoon: kaerad ja odrad — kottides, heinad ja õled pressitult.

Lahinguvarustus: padrunid ja mürsud — kastides.

Peale selle peab laevale kaasa võtma joogivett: iga inimese peale päevas 3 liitrit ja iga hobuse jaoks päevas — 1½ kuni 3 pange.

(Järgneb.)

Kaitseväe, eriti ratsaväe, varustamisest hobustega mujal ja meil.*)

Kapten J. V. Till.

Meie hobusekasvandus, kaitseväe hobustega remonteerimine ja remonthobuste ratsastamine.

Enne Maailmasõda (1912. a.) oli praeguse Eesti riigi territooriumil umbes 191.912 hobust, 1929. a. põllumajandusliku statistilise albumi andmetel 205.448. Seega on meie hobuste arvus märgata väikest juurdekasvu ja ühtlasi võib loota, et põllupinna suurendamisega ja soomaade kultiveerimisega hobuste arv veelgi kasvab. Hobusekasvatuse alal teotsevad meil 3 hobusekasvandust: 1) Tori hobusekasvandus, 2) Eesti hobusekasvatuse selts ja 3) Eesti ardenni hobusekasvatuse selts.

Tori hobusekasvandus on riiklik ja asub Tori mõisas; peale selle on asutatud varastakoplid Tõstamaal ja Heimtali mõisas, paaritusepunktid Vana-Põltsamaal ja Abjas. Kasvandus on üks vanimaist, mis oma tegevust alustas juba 1856. a., mil eesmärgiks seati arendada heade omadustega vastupidavat, vähenõudlikku ja kiiret eesti hobust (seda sihti peaks ka kaasajal silmas pidama). Ajajooksul on kasvandus sellest kõrvale kaldunud ja mitmekordselt oma sihti muutnud. Kaasajal arendatakse Toris peamiselt toritõugu hobuseid (väiksemal määral ardenni ja eesti tõugu). Praegune toritõugu hobune on välja kujunenud norfolk-roadster-anglo-normanni-ida-friisi veredest, kellele juurde tuleb arvata veel hunteri, trakeni ja eesti hobuse verd. Juba sellest verede segust on

näha, et kasvandus on ajajooksul valitsemisest mitmesugused vaated, ja praegune toritõup veel ei ole ühtlaseks välja kujunenud, vaid kujundab enesest veel katsetamiste ajajärgus olevat mittemidagi ütlevat tüüpi. Et kasvandus peamiselt põllumajanduslikke ja söiduhobuse arendamise sihte taotleb, siis annab ta kaitseväele vähe hobuseid ja ratsaväele pea sugugi. Tori hobusekasvandus allub põllutöoministeeriumile ja juhitakse põllutöökoja mõjutusel.

Eesti hobusekasvatuse selts algas teotsemist 1921. a., mil ülesandeks võeti eesti hobuse tõuparandamine, põllumajandusele vastava hobuse arendamine, hobusekasvatuse kultuuri tõstmine ja suguhobuste ostu ja müügi korraldamine. Seltsi tegevusepiirkond ulatab üle kogu Eesti, kuna juhatuse asukoht on Haapsalu. Seltsi liikmeteks võivad olla isikud ja ühingud, kes hobuseid kasvatavad või hobusekasvatuse edendamiseks töötavad. Seltsi tegevus on peamiselt piiratud suguhobuste märkimises, näituste korraldamises, sugutäkkude paigutamises, kursuste ja kõnekoosolekute korraldamises. Selts on saanud riigilt pikaajalisele rendile neli maatükki koplite sisseseadmiseks: a) Vohilaid — Hiiumaal (287 tiinu), b) Reigi-Kootsaare karjamaa (30 tiinu) — Kõrgesaare vallas Hiiumaal, c) Sõmeru poolsaarel (33 tiinu) — Saulepi vallas Läänemaal ja d) Räägo asunduses Oru vallas (12 tiinu). Peale selle on Matsalu mõisas paaritamispunkt. Eesti hobuseid on võrreldes varematega väga vähe järele jäänud ja üle maa laiali pais

*) Vt. „Sõdur“ nr. 5 s. a.

satud. Kõige rohkem võib neid leida Saare- ja Hiiu maal, vähemal arvul — Lääne-, Tartu-, Pärnu- ja Võrumaal. Eesti hobuste vähene- mist mõjutas suuresti Maailmasõda, Saare- maa evakuatsioon ja ka saksa okupatsioon, mil hulk eesti hobuseid välja viidi. Eesti hobune oli juba vanasti kuulus oma võimete poolest ja on seda veel ka praegu, soovida jätab vaid tema kõrgus ja lühike õla; kõrgus on 135—153 cm. 153 cm kõrgune hobune on aga juba täiesti vastuvõetav ratsaväele. Eesti hobune on ilusa välimusega, sitke, kiire ja võimsa veoga; seega suudab ka põllumajanduslikke ülesandeid täielikult rahuldada. Eesti hobuses on välja kujunenud kindel ja konstantne tõug. Tema kultiveerimine peaks sündima mitte ristpaaritustega, vaid oma tõu valitud parimatega, märgitud suguhobustega ja vastavate kasvatusetingimustega (soodsad varsakasvatuse tingimused, avarad koplid, toit ja mõõdukas töö). On tarvilik intensiivsemalt asuda eesti hobusekasvatusele, tõuparandamisele (mitte ristpaaritamisele), kasvu suurendamisele ja kultiveerimisele, mis oleks suureks kasuks ka meie kaitseväele hobuste materjali muretsemise mõttes.

Eesti ardenni hobusekasvatuse selts alustas oma tegevust samuti 1921. a. Rakveres. Selts seadis omale eesmärgiks ardennitõugu hobuste arendamise, hobusekasvatuse tõstmise ja suguhobuste müügi korraldamise. Seltsi liikmeteks võivad olla samuti isikud ja ühingud, kes hobuseid kasvatavad või hobusekasvatuse edendamiseks töötavad. Riik andis seltsile noorte hobuste kasvatamiseks Aaspere mõisa. Oma tegevuse laiendamiseks asutas selts veel osaihisus „Eesti ardenn“ 1922. a., kelle ülesandeks on ardennitõugu suguhobuste Eesti olude kohaselt parandada, hobusekasvatuse tõstmine ja hobuste müügi korraldamine. 1930. a. alates peab Aaspere mõisas olema 10 puhtaverelist sugumära ja noori hobuseid 4 tükki iga aasta kohta. 1932. a. peab o.ü. riigile müüma aastas 2 puhtaverelist märgitud sugutäkki. Paaritamiseks peab mõisas alati olema üks sugutäkk. Peale selle on mõisas veel riigi sugutäkke, ja ka selts on omale veel uusi juurde muretse- nud. Ardennid on kohased rasketele töödele ja mõeldav ainult suur- talundites, kus põllupind kõva ja tasane, samuti ka linnas raskemate vedude jaoks heade teede oludes. Silmas pidades aga, et kogu Eesti on üle külvatud väiksemate asundus- taludega, kus vähenõudlikum ja odavam hobune on tulusam pidada, siis ei tohiks ardennitõugu hobused meie oludes suurt levine- mist leida.

Meie hobusekasvandused on kõik omale ühe ja sama eesmärgi võtnud: soetada meile

häid veo- ja põllutööhobuseid, ja Tori ka sõiduhobuseid; seega on kaitseväge nõudeid vaid osaliselt silmas peetud; kasvandused an- navad vaid suurtüki- ja veohobuseid, kuid ratsahobuste, mis ühtlasi ka põllumajandus- likke nõudeid suudaks täita, kasvatamisest on seltsid täiesti loobunud. Kaitseväge tarvis oleks meil aastas vaja umbes 160—180 hobust, kuid seda arvu ei ole kasvandused veel kor- dagi suutnud anda; ratsahobused on ostetud pea kõik põllumeeste käest. Ratsatüüpi su- guhobuste arendamiseks on kaasa aidanud vaid kaitseministeerium, kelle algatusel on kaitseväge ratsatüüpi sugutäkke paigutatud sugutuspunktidesse, mis väga häid tulemusi on annud, kuid veel vähesel määral. Ka ho- busekasvandused peaks sellele asjaolule roh- kem tähelepanu pöörama ja kasvanduste juu- res ka mõned ratsatüüpi sugutäkkud pidama ja eesti hobuse kultiveerimisele ja levitami- sele intensiivsemalt kaasa aitama, mis meie oludele kõige sobivam ja vastuvõetavam tõug on. Hobuste omaduste hindamisel ja tõu- parandamisel on väga tähtis suguhobuste märkimine. Hobuse omadusi võib hinnata kahel viisil: kas ainult välise (eksterjeuri) hindamise või eksterjeuri hindamise ja või- mete katsetamise teel. Esimene viis on pea- liskaudne ja mitte täpne, kuna teise järgi hinnatakse hobust täpsalt. Tõuparandami- sel on väga oluline, et suguhobuse hindami- sel ka tema võimeid ja vastupidavust katse- tatakse. Põllumajanduselistel näitustel, kus ka hobuste näitusi teostatakse, oleks väga soovitatav, kui auhinnatud hobustele ka mit- mesuguseid võimete katseid korraldataks ja vastavalt sellele hobuseid auhinnataks. Siin tuleks meil eeskujuks võtta teisi riike, nagu Ungari, Prantsuse, Poola, Saksa j.n.e., kus suguhobusteks ainult neid märgitakse, kes nõutud katsed on sooritanud. Katsed mitte- sooritanud ja kõlbmata täkud tuleks kastree- rida või nendega paaritamine üle kogu riigi ära keelata. Selleks peaks täkkude märki- mine ja liigitamine olema sunduslik üle kogu riigi. Väga tervitavaks tuleb lugeda hobuse- kasvatuse arendamisel Eesti hobuseasjanduse ja arendamise armastajate ühingu algatus- ergutuseraha maksmiseks nendele hobusekas- vatajatele, kellelt ostetud hobused üleriiklis- tel ratsavõistlustel kohtadele tulid. On soo- vitav ka mõned verelised suguhobused im- porteerida välismaalt, nagu inglise poolvere- lisi või drakeenereid (Ida-Preisi), mis ratsa- tüüpi hobustele ja ka meie oludele vastavad.

Meil toimub remonthobuste ostmise tava- liselt sügisel ja ajalehes väljakuulutatud punktides ja määratud kuupäevadel remont- hobuste ostukomisjoni kaudu, kelle koos- seis kuuluvad ratsaväge, suurtükiväge esinda-

jad ja loomaarst. Remonthobuste ostmisel võiks ära märkida nelja liiki hobuste haigusi ja puudusi, mis kõige rohkem on ette tulnud ja mille vältimisele iseäranis tähelepanu tuleb pöörata. Need on: õhuneelamine või puunärimine, perud hobused, lampkapjadega hobused ja üldse liiga nõrga kehaehitusega hobused. Et õhuneelajat hobust on müüja kohustatud tagasi võtma, siis saab sellest kergemini üle kui teistest. Peru hobuse ratsastamine on raskem, tülikas ja kestmam kui teiste hobuste ratsastamine ja sageli ei anna üldse täielikku tagajärge. Sellepärast on soovitatav, et perud hobused samuti müüjatele tagasi antaks, lampkapjadega ja nõrga konditsiooniga hobuseid üldse ei ostetaks. Remonthobuste ostmise kontroll ja väeosade vahel hobuste jaotamine peaks kuuluma täielikult ratsaväe inspektori kompetentsi. Et hobuste ratsastamises saavutada ühtlust, peaks kõik remonthobused, nii ratsa-, suurtükiväe kui veo- hobused, koondatama õppeeskadroni juurde ratsastamiseks. Ratsastamine jaguneks siis kahte ossa: ratsa-, suurtüki- ja veohobuste ratsastamiseks üheaastase vältusega. Hobuseid, keda ühe aasta jooksul ei ole suudetud niivõrt välja õpetada, et nad rivisse kõlbaks, tuleb jätta edasi eskadroni juurde, kuni nõutava saavutamiseni. Pärast ratsastamist ratsaväe inspektor koos suurtükiväe inspektoriga liigitaks ja jaotaks lõpulikult hobused väeosade vahel. Ratsastamiseks ja hobuste eest hoolitsemiseks läkitavad väeosad õppe-

eskadroni alalisele kaadrile abiks iga aasta vajaliku arvu ohvitseri, allohvitseri ja sõdurid. See oleks kasulikuks praktikaks läkitatuile ratsastamise alal. Selliselt toimuks see iga aasta ja sünniks ka ühtlane, õiglane ja otstarbekohane hobuste jaotamine väeosade vahel. Pärast üheaastast ratsastamist ja hobuste jaotust ratsaväe inspektori poolt saadetakse hobused väeosadesse. Väeosades ei määrata veel hobused kohe rivisse, vaid koondatakse remontrühma ühe kogenenuma ohvitseri järelevalve alla, kelle juhatusel jaotatakse väeosas vajalikku ratsastamist ja hobuste kohandamist väeosade oludele ja nõuetele. Selle rühma juurde koondatakse ka need hobused, mis ajutiselt vajavad ratsastamise täiendamist ja ratsastuse astme kontrollimist. Pärast lõpulikku ratsastamist väeosas lähevad hobused väeosäulema määramise järele, vastavalt nende edasijõudmisele ja küpsusele, allüksustesse rivisse.

Allikad:

- 1) Konnitsa inostrannõh armii. A. I. Verogradskii.
- 2) Hobusekasvatuse Eestis kuni 1927. a. Põllutöoministeeriumi väljaanne nr. 28.
- 3) Krasnaja konnitsa. S. Budennõi.
- 4) Kniga o lošadi. P. P. Urusov.
- 5) Le sport universel illustré. Oktoober 1931. a.
- 6) Sankt Georg. November 1931. a. Nr. 24.

Kaitseväe õppealalt.

Mõtteid käsigranaatide pildumise väljaõppest.

„Sõduris“ nr. 1/2 avaldas —y— mõtteid käsigranaatide pildumise väljaõppest noorte kursusel. Nagu selles kirjutises on viibatud, puudub meil sellel alal seni ajakohane eeskiri.

Käsigranaadi, kui võitlusrelva tähtsust tuleb eriti alla kriipsutada. Meie praeguses noorte väljaõppes, nagu juba —y— poolt märgitud, sünnib väljaõpe v ä ä r s u u n a s... (minu sõrendus). Kuid suurim pehme seisab väljaõppe juhuslikkuses, — puudub õige süsteem.

Seni väljaõppel taotellakse peamiselt kaugusviset ja osalt ka märkitabamist. Kõige selle juures on jäänud unustusse lahingulisest ülesandest, eriti käsigranaadi kui võitlusrelvale.

Vabadusesõja lahingutest leiame juhtumeid, kus korda saadeti sangarlikke vägi-

tukke. Iseäranis julgeid retki saatsid korda soomusronglased, partisaniosad j.n.e.

Käsigranaatide kasutamine lahingus ja just retkil, nõuab tugeva moraali, kohusetunde ja isamaa-armastusega sõjamehi. Siit järeldus, et selle relva käsitamine kasvatab tunduvalt meie laskurites neid sõjamehe kõrgeid vourusi, peale selle veel külmavereisust, kiirust ja otsustusvõimet.

Minu arvates noorte väljaõppel välja jätta pildumisharjutused aknaisse — tänava võitluse oludes ja liikuvate märkide pihta, ja panna see reamehekursuse arvele — ei ole õige.

Reamehekursuse arvelt tuleks küll jätta pildumisharjutused öösi ja lahingukäsigranaatide pildumine. Käsigranaatide käsitamise algõppus normaalselt teostatakse kõrvalõppustena.

Tehnilised võtted — kaugusviske ja lahinguliste põhiasendite kätte õpetamine teostuks: esimene peamiselt kehalise kasvatus ja osalt laskeasjanduse tundidel kõrvalõppusena, kuna viimane viiakse läbi lahingdrilli õppustel.

Lahingulise väljaõppega taktikalistel õppustel üksikmehe ja jao tegevuses võetakse läbi ka granaatide kasutamine pealetungil ja kaitsel.

Erilised harjutused — aknaisse pildumine, liikuvate märkide pihta ja granaatide kasutamine metsas — teostuksid peamiselt laskeasjanduse, rakendusvõimlemise ja taktikalise väljaõppe tundidel kõrvalõppusena.

Noorte kursusel võtetes ja oskustes ei tule nõuda kiirust, vaid puhtaid ja õigeid võtteid; kindlaid oskusi süvendatakse reamehekursusel.

*

Arvatavasti asutakse ligemal ajal aja kohaste juhendite väljatöötamisele, siis toon mõned mõtted käsigranaatide pildumise väljaõppest. Mis puutub sellesse väljaõppesse, siis tuleb enne pildumisharjutustele asumist (ka õppegranaadid) läbi võtta täielikult käsigranaatide materjalosa ja lõhkeaine tegevus. Iga õpilane peab praktiliselt olema vilunud ja teadma, mis teha, et granaat lõhkeks. Selleks on kõige otstarbekohasem õppevahenditeks kasutada tühjenatud lahingukäsigranaate ja improviseeritud sütikuid. Peaeesmärk on, et õpilased õppustel oleks praktiliselt vilunud samade granaatidega ja sütikutega, millega neil tuleb läbi teha tegelikke pildumisharjutusi lahingukäsigranaatidega. Õpilasel peab ka täielik kujutelm olema, missugune on granaadi lõhkemisvõime.

On materjalosa läbi võetud, tuleb üle minna eelpildumisharjutustele, mida toimetatakse õppegranaatidega. Õppegranaadid peavad vastama oma kujult ja kaalult lahingugranaatidele. Õppegranaatide pildumisel tuleb alati nõuda, et õpilased teeksid pildumisel samu võtteid, mis on tarvilikud lahingugranaatide juures. On algpildumise võtted õppegranaatidega läbi võetud, tuleb siirduda paukgranaatide pildumisele. Viimased peavad vastama oma kaalu, ehituse ja süütemehhanismi poolest täielikult lahingugranaatidele.

Meil üldiselt pole paukgranaate tarvitusele võetud, kuid mõnes väeosas on neid katsetatud. Oleks soovitatav, et neid hakataks valmistama ja võetaks väeosades tarvitusele.

Paukgranaadi eriliselt valmistatud sütik pole ohtlik, isegi siis, kui ta on lõhkemismomendil viskaja käes.

Paukgranaatide pildumisel õpib õpilane

praktiliselt granaadi süütamist ja õpib ühtlasi arvestama täpsat sütiku põlemise aega, ning oskab selle järele arvutada täpsat lõhkemismomenti.

Kui eespool tähendatud harjutused on läbi võetud ja õpilane küllalt vilunud, siis alles võib üle minna lahingugranaatide pildumisele. Paljud õpilased on alul lahingugranaatide pildumisel niisama hirmul, nagu püssist esimeste laskude laskmisel. Siin tuleb õppuste juhatajal oma rahuliku eeskujuga see hirm õpilastest eemale peletada: juhataja poolt rahulikult visatud lahingugranaat õpilaste juuresolekul kõrvaldab nende kartuse. Siin tuleb aga siiski kõik abinõud tarvitusele võtta õnnetute juhtumite vältimiseks, vastasel korral kaob õpilastel usaldus granaatidesse. Teisest küljest ei tohi ohu ärahoidmiseks liigsete abinõude tarvitusele võtmine kasvutada õpilastes aragusetunnet. Liigne ettevaatlikkus on arguse tunnus, hooletus toob õnnetusi ja kergemeelsus selle juures on kuritegu.

On algvõtted lahingugranaatide pildumises ja granaadi käsitamises läbi mindud, tuleb harjutusi pidada täies rakmeis, et õpilane harjuks lahinguolukorra tingimusele. Ka tuleb pildumisi toimetada mitmesuguse ilmastiku oludes, nagu uduse ja vihmase ilmaga ja öösi.

1. Visked kauguse ja tabavuse peale.

Esimesena tuleb läbi võtta visked kauguse peale. Kui seal on juba enam-vähem häid tagajärgi saavutatud, tuleb üle minna kindlate märkide pihta pildumisele ühes kauguse saavutamisega. Selleks peab olema vastav harjutuse plats, kus on maasse kaevatud mitmesuguse suurusega auke, läbi mõõduga näiteks 0,75—1,5 m ja 0,5—1 m sügavad, ning mis asuvad mitmesugustel kaugustel viskejoonest. Pildumist tuleb alata esmalt suuremaise aukudesse ja lõpuks väiksemaise, suurendades sealjuures ühtlasi ka kaugust. Augud märgistatakse nummerdatud lauakestega. Märgid juhatab kätte õppuste juhataja. Pildumine sünnib komando järele, kus ka ära tähendatakse viskeasend. Tabamuseks loetakse vise, kui granaat kukub auku; augu äärelt sisseveerenud granaat tabamuseks ei loeta. Kui on saavutatud üksikmärkide pildumises küllaldaselt täpsust, tuleb harjutada pildumist suurema arvu granaatidega järjekorras igasse auku, mis nõuab õpilaselt juba mitmesugust suuna muutmist. Edasi peab õpilasi õpetama kiiresti sisse võtma kohta, mis vastaks viske sihtile, milleks juhataja annab uusi märke. Lõpetades pildumist lahtisel platsil, tuleb üle minna pildumisele kaevikus, kus õpilased

peale viset varjaksid endid kaeviku esikülje vastu. Niisama tuleb õpilasi harjutada endid varjama vastase granaatide eest. Lõpueesmärk on, et õpilane oskaks arvutada viskejõudu märgikaugusele ja et granaat tabaks märki.

2. Visked aknaisse tänavavõitluse oludes.

Arvestades nüüdisaja lahingutingimusi, peab iga sõdur valmis olema vastast vastu võtma, ükskõik kus kohal. Tuleb tihtipeale ette juhtumeid, kus vastane tuleb välja lüüa majadest ja teistest ehitistest. Parimaks vahendiks siin on tingimata granaat. Maja aknaisse ja ustesse pildumiseks peab olema osavust ja küllaldast ettevalmistust. Seda liiki harjutusile tuleb pöörata küllalt tõsist tähelepanu, sest eriti partisanisõjas ja tänavavõitluses tuleb sellega tihti kokku puutuda. Aknaisse pildumiseks peab olema täiesti kindel tabavusele, sest mittetabav granaat võib saada viskajale endale kardetavaks.

Viskeharjutusteks kasutatakse majaseinu improviseerivaid märklaudu, millesse on tehtud akende ja uste avaused. On ühe- ja kahekordse maja akendega laudu.

Aknaisse viskamisel hiilitakse seina äärt mööda akna juure. Seinast mitte kaugele minnes visatakse granaat aknasse. See on raske ja ohtlik ülesanne, sest viskajat võib kergesti tabada tema enda granaat, kui see ei satu aknasse, vaid kukub viskaja lähedusse. Lahingus selliste ülesannete täitmiseks määratakse osavamaid pildujaid.

Kahe- ja kolmekordsete majade aknaisse pildumine sünnib selliselt, et viskaja seisab maja seina ääres. Valinud akna, kuhu vise teha, hüppab kiiresti 3–4 meetrit seinast eemale, teeb viske ja jookseb kohe tagasi majaseina varju. Tuleb meeles pidada, et kunagi ei tohi jääda varju just akna alla, vaid kõrvale, vastasel korral on vaenlasel võimalus kasutada tääki või muud relva. Edasi tuleb minna üle visketele jooksult — liikumisel, mis samuti tähtis tänavavõitluses. 25–30 m kauguselt visatakse esimene granaat maja juurde, granaadi lõhkedes tehakse hüpe maja juurde, visatakse granaate majja ja peale nende lõhkemist tungitakse sisse uustest ja aknaist. Sõdurid, kes harjutused eksituseta täitnud, loetakse heaks pildureiks. Selliseid harjutusi tuleb põhjalikult treenida. Kahjutule tekitamiseks tuleb granaate majja visata takudega, õlgedega või heintega.

3. Granaatide käsitlemine metsas.

Granaatide pildumine metsas on äärmiselt raske, kuna takistuseks on puud ja oksad, mõjustades viske kaugust ja tabavust. Met-

sas tuleb hävitada vastase jõukusid, varitsuskohti j.n.e., tihti tuleb ette ootamata kokkuputumisi vastasega. Metsas liikudes, kus on võimalik vastasega kohtamine, peab granaat olema valmis kiireks viskeks. Liikumine peab sündima ühelt puult teisele. Siin peab meeles pidama, et puud on kaitses granaadi kildude vastu. Granaati visates peab olema äärmiselt ettevaatlik, et see ei satuks vastu enese lähedal seisvat puud, vastasel korral võib ta saada endale ohtlikuks.

4. Visked liikuvate märkide pihta. *)

Täites mitmesuguseid lahingülesandeid, tuleb peale tungida soomusmasinatele, voriidele j.n.e. Sääraste märkide tabamiseks tuleb arvestada järgmisi asjaolusid:

- kiiresti seada granaat viskevalmis,
- arvestada granaadi lennu aega,
- arvestada kaugust, mida teeb märk liikumisel granaadi lennu vältel.

Aeg peab olema nii arvestatud, et granaat tabaks lõhkemisel märki.

Pildudes granaate soomusmasinatele ja tankidele, peab teadma, et nende tundelisem koht on masina all. Harjutuste läbiviimiseks võib valmistada mitmesuguste soomusmasinate kujuga õppekaste. Neid õppekaste veetakse mitmesuguse kiirusega õpilaste eest mööda. Enne viset on õpilane varjendi taga, komando peale „vise“, visatakse granaadid, kui võimalik varjendi tagant või jälle hüpata momendiks varjendi tagant välja. Visata ja kiiresti kaduda varjendisse. Liikuvate märkide pihta tuleb tingimata visata märgi ette.

5. Visked kiiruse peale ja võistlused.

Granaat, kui lühidamaa võitlusrelv, nõuab kiiret ettevalmistust ja rohke arvu välja pildumist kõige lühema aja jooksul. Võttes arvesse, et enne rünnakut nii pealetungi kui ka kaitselahingus vastase gruppide koondudes granaat ei taba mitte üht, vaid mitut vastast ja seepärast sel momendil on sõduril kõige rohkem võimalik vastast rivist välja lüüa. Et saavutada kõige paremaid tabamusi, peab granaate julgesti ja tabavalt viskama ja võimalikult suuremal arvul. Heade tagajärgede saavutamiseks on tarvilik granaate märki pilduda vähemalt 10–12 tükki minutis.

Et saavutada pildumisel häid tagajärgi, peab harjutusi pidama täie energiaga ja sel-

*) „Sõduri“ toimetuse palub üksikasjalisemat kaastööd käsigranaatide kasutamise alal soomusmasinate ja tankide vastu.

lele võimalikult andma sportlik ilme, mis tõstab huvi asja vastu. Peaasjalikult tuleb seda teha õppe- ja paukgranaatidega. Sportliku ilme ja parema tagajärgede saavutamiseks on soovitat läbi viia õppusi alati võistluste näol. Võistluse kava koostamine oleb suuremal määral õpetaja leidlikkusest.

Visketel võib ülesseada tabavuste pealt teatud arv punkte j.n.e.

Õppeplatside juures peavad olema vastavad harjutuse platsid käsigranaatide pildumiseks, mis võimaldaks neid õppusi läbi viia kergemini rööbiti teiste õppustega.

L—r.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Lõhkepommide mõjuvus.

Seda küsimust käsitleb saksa ajakirjanduses „Luft- und Gasschutz“ novembrikuu kaustas lehe teaduseline kaastööline Verner Peres. Et küsimus pakub rohkesti huvitavaid andmeid, siis toon siin ülevaate mainitud artiklist.

Autor jaotab artikli osadesse järgmiselt: mõjuvus tabamisel täisnurga all; praktiliste katsete tulemused; lõhkepommi mõjuvus lõhkemürsule; plahvatuse kohalik mõjuvus; purustuspiirkond; võrreldav ülevaade; plahvatuse mõjuvus betoonile; üldpurustuse sügavus; uueaegsed kaitsekonstruktsioonid; praktiliste katsete tulemused; õhutõuke suuruse mõõtmine ja arvutus; plahvatuse õhutõuke käik; plahvatuse tõuke ülekandmine maa kaudu; esemete süütumine plahvatuse mõjust; praktiliste katsete tagajärgede andmed; tehnilised kaitseabinõud lõhkepommide mõju vastu.

Autor mainib, et pommide pihtamisnurk esemete tabamisel võrdub tegelikult 75° kuni 85°. Arvutustel ta võtab lihtsuse mõttes pihtamisnurgaks 90° nurga.

Pommi kiirus eseme pihtamisel (pihtamiskiirus) oleneb pommi kujust ja ta kukkumise kõrgusest. Major Justrovi järgi on pommide lõpukiirus, pommi soodsaimal kujul (torpeedo kuju), 250 m/sek., kui langemise kõrgus on 4000 m. Suuremal langemise kõrgusel kasvav õhutakistus vähendab pommi langemise kiirust niivõrt, et ta püsib maksimaal kiirusel 250 m/sek.

Pommide kõige suurem pihtamishoog (Auf-treffwucht) ja sissetungivuse võimsus pehmesse maasse vertikaalsel langemisel on Justrovi järgi järgmine:

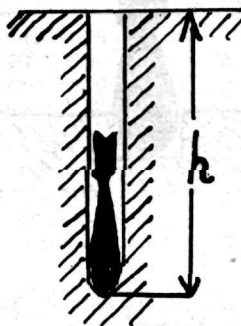
Tabel 1.

Pommi kaal kg	Pommi läbimõõt cm	Pommi pihtamiskiirus m/sek.	Pommi pihtamishoog m/t (E)	Põiklõike koormus kg/sek. ²	Pommi sissetungimise võimsus pehmesse maasse vertikaal langemisel
12	9	250	38	0,190	4,0 m
50	18	250	160	0,195	4,2 „
100	25	250	320	0,205	4,4 „
300	36	250	970	0,295	6,3 „
1000	55	250	3200	0,420	9,0 „

Omas artiklis toob autor valemi, mille abil ta arvutab pommide sissetungimise sügavust (Eindringungstiefe) mitmesugustesse ainetesse. Ise-

äranis huvitav on see kindlaks teha igasuguste kaitsekatete kohta. Sissetungimise sügavuse kohta on määravad: pommi langemise energia, läbimõõt ja aine omadus, millesse tungib pomm. Mõjuv on veel pommi kuju; autor valib kõige soodsama kuju ja tähendab selle mõjuvuse suuruse ära ühega, mille tõttu valemis teda ei arvestata.

Pommi sissetungimise sügavuse jaoks annab autor valemi: joon. 1.

$$h = \frac{E}{\pi d^2} \cdot w$$

Joon. nr. 1.

milles

h on sissetungimise sügavus meetrites

E — langeva pommi elavjõud m/kg

d — pommi läbimõõt cm

w — aine vastupanu koeffitsient pommi sissetungimisele.

Ollakse valearvamisel, kui oletatakse, et aine vastupanu koeffitsient pommi sissetungimisel on kindlas vahekorras aine vastupanu võimele — survepingele k. Katsed sellel alal on näidanud, et katsete tulemustes on suur lahkumine. Nii võetakse survekoormus (Druckbelastung) hea pinnase jaoks k = 2,5 kg/cm², betoonil k = 20—35 kg/cm² ja terasel k = 1200 kg/cm², kuna vastupanu koeffitsient pommi sissetungimisele on: mullal w = 1/150, betoonil w = 1/750 — 1/1200, raudbetoonil w = 1/1500 kuni 1/2250 ja terasel w = 1/150000.

Asetades toodud suurused valemisse 100 kg pommi jaoks, mille läbimõõt on 25 cm, saame:

$$h = \frac{320000}{\pi 25^2} \cdot w = 4,4 \text{ m mulla kohta}$$

$$= 0,55 \text{ „ betooni kohta}$$

$$= 0,35 \text{ „ raudbetooni kohta}$$

$$= 0,04 \text{ „ terase kohta.}$$

Autor toob nende väidete kohta USA tehtud katsete tulemused. Katsete kirjelduses on andmed antud kasutatud pommide kaalu ja nende langemise kõrguse kohta.

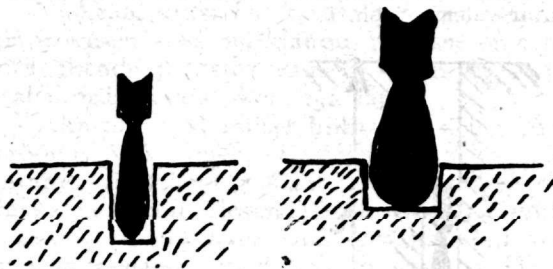
Kaal kg	Pommi läbi- mõõt cm	Langemise kõrgus m	V m/sek.	E m/kg
135	25	1200	125	105000
275	35	610	85	100000

Asetades antud andmeid eelpool toodud valemisse, saame pommi sissetungivuse kohta betooni sisse:

$$h = \frac{105000}{\pi 25^2} \cdot \frac{1}{750} = 0,29 \text{ m}$$

$$h = \frac{100000}{\pi 35^2} \cdot \frac{1}{750} = 0,14 \text{ m}$$

Valemid toovad huvitavaid andmeid pommide põiklõike koormuse tähtsusest pommide läbilõõgi võimsuse suhtes. Väikene pomm suurema põiklõike koormusega suudab sügavamini läbistada betooni kui raskem pomm suhteliselt väiksema põiklõike koormusega, kuid peaaegu samasuguse elava jõuga. Katsed on seda ka tõendanud, sest kitsamad pommid on katsete sooritamisel alati rohkem tunginud maasse, kui laiemad pommid.

Joon. nr. 2.

Joonisel 2 on skemaatiliselt näidatud kahe pommi tungivuse sügavus betooni sisse. Vas-tavad katsed on tehtud ühendriikides. Katseteks täideti pomme liivaga. Samuti tegid prants-lased katsed ühe vana sõjalaevaga, mille pihta heideti lennukitelt pomme, et kindlaks teha teras soomusplaatide vastupidavust. Andmed katsetest on toodud alljärgnevas tabelis:

Pommi kaal kg	Pommi lange- mise kõrgus m	Pommi pihtamis- kiirus V m/sek.	E m/kg	Soomuse paksus mm	Tegijärg
50	1000	121	37400	40—50	Soomus löödi läbi
50	3000	162	67100	100—120	Soomus ei löö- dud läbi

Pommi heaks sissetungimiseks kõvadesse ainetesse nõutakse tugevat pommi ehitust. Nõr-ga ehitusega pomm kukkudes kõva aine pihta ise rängalt deformeerub ja puruneb.

Lõhkepommi mõju purustusmürsuna on olem-
e tema seesmisest ehitusest. Pommi detoneerimine
oleneb sütitikust. Hetksütitikuga varustatud pomm
sügavale ei tungi, kuna aeglase sütitikuga varus-
tatud pomm võib läbistada maja kuni keldri-
korraani. Ameeriklased on praktiliste katsete abil

kindlaks teinud, et pommi süütamisel viivitusega $\frac{1}{10} - \frac{1}{20}$ sek. saadakse pommi lõhkemisest mak-simaalne efekt. Aeglase sütitikuga varustatud pomm läbistab kukkumisel ($V = 250$ m/sek.) pea terve maja ja plahvatab maja alumistes ruumi-des. Järgmises tabelis tuuakse üksikud teoreetilised ja praktilised andmed lennukite pommide tegevusest mitmesugustes keskkondades. Siin on arvestatud valemite, mis koostatud Itaalia suur-tiukiasjanduse eriteadlase Romano poolt lehtrite sügavuse ja laiuse kohta mullas.

Selleks toob Romano järgmise valemi:

$$h = \sqrt[3]{\frac{2L}{m}} \text{ milles}$$

h on leetri sügavus

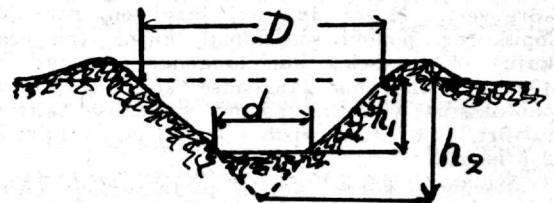
L — lõhkeaine laengu kaal kg

m — koeffitsient, mis mulla jaoks = 1,43 ja müüritise jaoks = 3,63.

Leetri läbimõõdu Romano arvutab järgmise valemi järele:

$$D = 2h \sqrt{2}$$

Tabel nr. 2 (lk. 189) annab andmeid lennukite pommide lõhkeainetest tekkinud lehtrite mõõdete kohta. Jüstrovi (lahter 3, 4, 9 ja 10) ja Ameer-
rika (lahter 7, 8, 13 ja 14) andmed on saadud praktilistest katsetest, kuna Vene Morini andne-
test ei ole teada, kas nad on saadud praktilistest katsetest või arvutatud teoreetiliselt. Võrreldes tabelis toodud andmeid, näeme, et nad on oma-
vahel teatd kooskõlas. Jüstrovi katsed pole teh-
tud täieliku olukorra kohaselt, sest ta asetas pom-
me otse maapinnale või ühe pommi pikkuselt maa
sisse, kuna Ameerikas heideti pommid maha len-
nukitelt. Romano poolt teoreetiliselt arvutatud
andmed umbes lähevad kokku eelmiste andme-
tega, kui leetri sügavuse h kohta võetakse Ameer-
rika andmetest h₁ joon. 3, s. o. pommi lõhkemi-
sest mitte tegelikult tekkinud, vaid teoreetiliselt
ettekujutatud leetri sügavus.

Joon. nr. 3.

Üldse paistab nii, et Romano poolt toodud va-
lem määrab pommi plahvatusele liiga suure
väärtuse.

Purustuse piirkonna raadiuse suurus pommi
plahvatuse koha läheduses määratakse kindlaks
valemist:

$$r = \sqrt[3]{\frac{L}{c} d}$$

milles r on purustuspiirkonna raadius

L — lõhkeaine kaal kilogrammides

c — materjali koeffitsient, millesse tun-
gib pomm (mulla jaoks = 0,7, be-
tooni jaoks = 3 ja raudbetooni
jaoks = 6).

d — tope, mis heal juhul = 1, kuna hal-
val = 0,22.

Tabel 2.

Pommi kaal	Lehtri sügavus meetrites mulla sees				Lehtrite läbimõõt meetrites mulla sees				Lehtrite sügavus ja laius müüritises				Lehtrite sügavus betoonis			
	Lõhkeaine kaal		Pommi kaal		Teoreetiline arvutus		Praktiliste katsete tulemused		Mitte mahaheidetud pommid		Teoreetiline arvutus			Praktiliste katsete tulemused		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
45	20	0,35	1,40	3,00	2,16	2,10	2,80	1,90	4,80	8,50	7,2	6,30	1,70	2,2	6,2	0,54
50	25	0,80	2,00	3,20	—	—	—	4,50	6,10	10,10	—	—	—	2,4	6,8	—
100	50	—	—	4,10	—	—	—	—	—	11,60	—	—	—	3,0	8,5	—
136	60	—	—	4,30	2,70	2,50	3,90	—	—	12,00	8,0	8,00	2,80	3,2	9,0	0,67
275	135	—	—	5,70	3,42	3,50	5,60	—	—	16,00	11,0	—	—	4,2	12,0	0,85
300	150	0,90	3,00	5,90	—	—	—	5,20	10,30	16,60	—	—	—	4,4	12,5	—
80	250	—	—	7,00	—	—	8,70	—	—	19,60	—	—	—	5,2	14,5	—
900	450	—	—	8,50	4,85	4,75	9,10	7,10	15,50	24,00	13,5	13,30	7,20	6,3	17,5	1,21
1000	500	1,10	3,80	8,85	5,40	5,15	11,00	—	—	25,00	17,0	16,40	8,50	6,5	18,5	—
1800	900	—	—	10,70	7,50	—	—	—	—	30,00	—	—	—	8,0	22,5	1,25

Mida sügavamale tungib pomm kukkumisel materjali sisse, seda suurem on toppe suurus d. Nii on Justrovi katsete kohaselt 100 kg pommi jaoks, mis sisaldab 50 kg lõhkeainet $d = 0,4$ kuna ta 300 ja 1000 kg pommi jaoks on 0,66. Raske-teme pommeide pikkus on suurem, mille tõttu lõhkeaine laengu keskkohast satub sügavamale maa sisse. Venelane Blinski arvutab purustuspiirkonna ulatuse järgmisest valemist:

$$r = \sqrt[3]{\frac{L}{c \cdot p}}$$

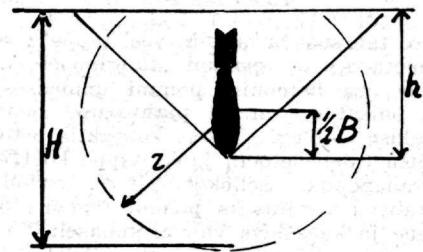
ja asetab vene purustus-eeskirja kohaselt koefitsiendi c jaoks = 0,92 ja p jaoks = 0,88. C on selles valemis materjali kõvaduse koefitsient kuna p on nähtavasti toppe koefitsient.

Raske-teme pommeide suhtes saame vene valemil kohaselt purustuspiirkonna jaoks suurema raadiuse. Võrdluseks on toodud järgnevas tabelis purustuspiirkonna raadiuse suurused arvutatud kahest valemist.

Tabel 3.

Pommid	Kaal kg	Purustuspiirkonna raadius mulla sees		
		Lõhke-aineid	Vene	$r = \sqrt[3]{\frac{L}{c \cdot d}}$
50	25	2,9	2,9	2,0
100	50	3,9	3,6	2,5
300	150	5,7	5,2	3,6
1000	500	8,5	6,1	4,3

Teoreetiliselt võetuna moodustab purustuspiirkond kerataolise ruumi. Kuid seda saab arvestada ainult teoreetiliselt, mille tingimuseks oleks, et pomm niivõrt sügavasti materjali sisse tungiks, et ta ei suudaks välja heita aine massid, mis tema peal lasuvad. Purustuspiirkond suundub alati kõige väiksema vastupanu joone suunas, joon. 4.

Joon. nr. 4.

Selles joonises on r — purustuspiirkonna raadius, H — purustuspiirkonna sügavus pommi sissetungimise kohal, h — lehtri sügavus ja B — pommi pikkus.

Plahvatamisel üleskihitatud mulla massid on alati suuremad kui neid arvestatakse. USA's tehtud katsete järele saadi 136 kg pommi lõhkemisel 65 m^3 ja 1000 kg pommi lõhkemisel — 750 m^3 väljahaidatud mulda.

Plahvatusest väljakihutatud materjal tihti lendab kaugemale kui pommi tükid ja killud.

Eelpool toodud valemid annavad plahvatuspriirkonna suuruse mulla sees ja teoreetiliselt võiks neid ka kasutada purustuspiirkonna kind-

laks määramiseks müüritis ja betoonis. Kuid praktikas on saadud väga lahkuminevad väärtused. Sellepärast toob Belinski, ilma et ta seda tõestaks, betooni jaoks järgmise valemi:

$$r = m \sqrt[3]{L}$$

milles $m = 0,175$ keskmise kõvadusega betooni ja $0,13$ raudbetooni jaoks. Vene andmetel on käesolev valem koostatud praktilistest katsetest saadud tulemuste põhjal. Üllatav on selle valemi kohaselt lõhkepommide väike purustuse jõud betooni sees. Selle nähtuse selgitamiseks tuleb arvestada pommi väikest tungivust betooni sisse, mis harilikult ei ulata üle kahekordse pommi põiklõike mõõdu. Harilikult on pommi põiklõike mõõdu ja pikkuse vahekorrd nn. pommi kaliiber-pikkus 1:6. Selle järele oleks 100 kg pommi pikkus, mille läbimõõt on 25 cm umbes 150 cm. Arvestades pommi väikest sissetungivust, on selge, et mitte kõik lõhkeaine hulk kasulikult ei kasutata, sest suurem osa temast ei plahvata mitte betooni sees, vaid tema peal. Järgnevas tabelis tuuakse üksikud andmed selle kohta.

Tabel 4.

Pommi kaal kg	Pommi läbimõõt cm	Pommi pikkuskaliiber, ligi 6	Maksimaalne pommi sissetungivus betoonisse		Lõhkeaine mõjuv hulk pommi plahvatusel kg
			cm	Kaliibri pikkus	
50	18	110	53	3	10
100	25	150	55	2	10
300	36	215	80	2	30
1000	55	330	110	2	100

Selle tõttu tuleb asetada antud valemisse L suuruse asemele suurus „ l “, mis moodustab ainult selle osa lõhkeainest, mis tegelikult plahvatab betooni sees. Nii meie saame betooni jaoks valemi

$$r = \sqrt[3]{\frac{l}{c} d}$$

Suure tähtsusega on siin veel toppe d suurus. Tuleb oletada, et pommi tungimisel betooni sisse üks osa betoonist pommi ümbruses saab kõrvale paisatud, nii et plahvatuse momendil pomm üldse ei olegi tihedas kontaktis betooniga. Selle tõttu tuleb betooni jaoks toppe koefitsienti veelgi vähendada. Sellekohaselt on toodud järgnevas tabelis võrdluseks pommi tegevus betooni sees Vene ja käesoleva valemi kohaselt.

Tabel 5.

Pommi kaal kg		Purustuspiirkonna raadius betoonis	
Üldkaal	Lõhkeaine kaal	Vene valem	
		$r = 0,175 \sqrt[3]{\frac{l}{m} L}$	$r = \sqrt[3]{\frac{l}{c} d}$ $d = 0,22 \text{ m}$
50	25	0,51	0,41
100	50	0,63	0,41
300	150	0,92	1,30
1000	500	1,38	1,95

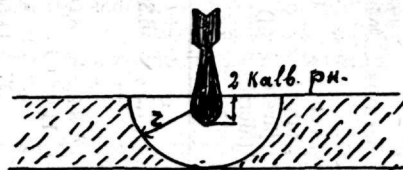
Pommi plahvatamisel purustuspiirkonna sügavus arvutatakse valemist

$H = h - \frac{1}{2}B + r$ (mulla jaoks)
selles on:

- H — pommi plahvatuse mõjuvus sügavusse
- h — pommi sissetungimise sügavus tema elava jõu kohaselt
- B — pommi pikkus (võetud 6 kaliiber-pikkust)
- r — plahvatuse purustuspiirkonna raadius.

Näide: Vajalik katte tugevus mullast 100 kg pommi vastu: (tabel I ja III)
 $H = 4,4 - 0,75 + 3,6 = 7,25 \text{ m}$ ümmarguselt 7 m mulla kate. Vajalik katte tugevus betoonist 100 kg pommi vastu (tabel IV ja V)
 $H = 0,55 - 0,37 + 0,41 = 0,59 \text{ m}$.

B jaoks arvutatakse väljasuurus järgmiselt: (joon. 5) Sissetungivus ligi 2 kaliiber-pikkust. Lõhkeaine laengu mõjuva osa keskpunkt asub umbes kahe kaliiber-pikkuse keskpunktis, mis = 0,37.

Joon. nr. 5.

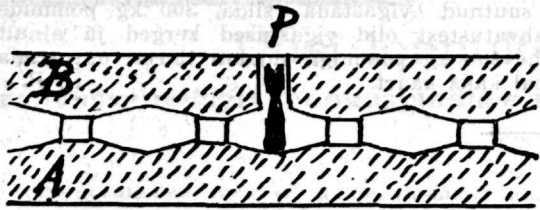
Käsitatud näidetel on katsed sooritatud betooniga, mis toetub kogu oma pinna ulatusega maa peale. Lastes pommi lõhkeda ainult kohati toetatud pinnal, nagu elumajades olevad laed, tuleb oletada, et plahvatuse lühikese momendi puhul tekkinud surve ei kandu mitte üle tervele pinnale, vaid koondub pommi lõhkemiskohta. Seda oletust tõestavad purustustööd välislaengutega vabalt seisvatel müüridel, kusjuures tuleb tihti ette, et laengu plahvatamisel lüüakse seinast läbi vaid auk, ilma et seina müüritis selle all tõsisemalt kannataks. Otstarbekohase kaitsekate ehitamisel lõhkepommide eest, tuleks esijärgus vähendada pommi langemisenergiat. Selleks ettenähtud katted peaksid olema niivõrt tugevad, et pomm ei suudaks neid läbistada vaid jääks neisse peatuma. Selle tõttu pomm üldse ei pääseks varjendi peakattesse. Teiseks tuleks nõrgendada plahvatusest tekkinud õhutõuet. Selle kättesaamiseks tuleks vähendada toppe „ d “ suurus. Seda näitavad Jüstrovi poolt tehtud katsed, vabalt maapinnal lamavate pommidega. Nende katsete kohaselt tekitas 100 kg pomm plahvatamisel maasse ainult 80 cm sügava leetri. Arvestades seda, saame valemis toppe jaoks $d = 0,007$. Asetades saadud toppe suurus valemisse, saame betooni jaoks leetri sügavuse:

$$r = \sqrt[3]{\frac{50}{3} \cdot 0,007} = 5 \text{ cm}$$

Püsti seisva pommi jaoks on toppe suurus lamavast pommist kindlasti veel väiksem.

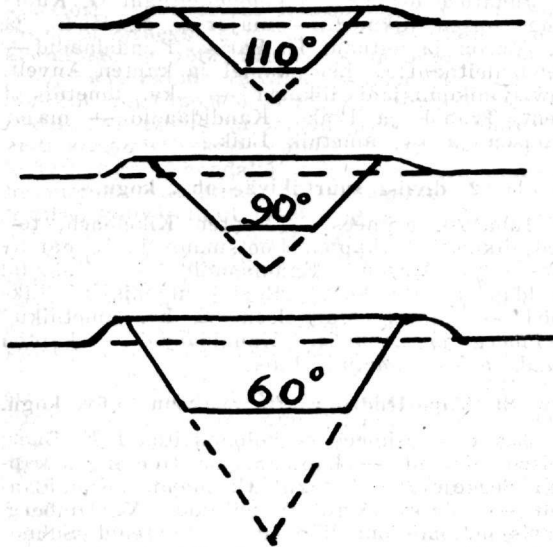
Joonisel 6 toob autor ehitatavate kaitsekate skeemi. A on peakate varjendi peal ja B tema kaitsekate, pommi langemisnurga ja plahvatusest tekkinud surve vähendamiseks.

Joonisel on näidatud, et pomm kukkumisel läbib kaitsekate, millesse jääb peatuma. Plahvatades ta ainult nõrgalt mõjub varjendi peakatele, sest pomm pole suutnud tungida temasse, mille tõttu muutub valemis toppe d suurus õige väikseks.

Joon. nr. 6.

Praktiliste katsete tulemustest on näha, et väiksemate pommide plahvatusest tekkinud leht-rid on lamedamate seintega, kuna raskemate pommide plahvatusest tekkinud lehtritel on seinad järsumad. Väikestest pommidest tekkinud lehtrite nurk on ligi 90°–110°, kuna suurtest pommidest tekkinud lehtritel on ta 55°–60°. Lehtrite järsu seinte tõttu läheb suur hulk plahvatusest saadud energiat kaduma, sest plahvatuse surve laine juhitakse lehtri seinte abil ülesse õhku (joon. 7).

Joon. nr. 7.

Plahvatuse energia täielisemaks kasutamiseks tarvitatakse USA's pommides aeglast sütitik viivitusega 1/20 sek. Selle sütikuga pomm ei jõua veel tungida lõpuni maasse, vaid plahvatab varem, mille tõttu tekkinud lehter on lamedamate seintega.

Ameerikas on tehtud katsed lõhkeainete purustuse võime kindlaks määramiseks õhus. Tehtud katsel asetati lõhkepommid maapinnale, et tekkinud lehtrite tõttu mitte vähendada lõhkeainete võimsust. Katsete tulemused näitasid, et lõhkeainete purustav mõju läbi õhu müüridele on võrdlemisi väga väike.

Lõhkeainete plahvatusest tekkiva õhusurve määramiseks on tarvilisel kaks valemit. Esimene on koostatud Rüdenbergi poolt ja on vana-nenud, teine uuem Berthelot poolt.

Rüdenbergi valem on: $\frac{P_2}{P_1} = \frac{R_1^3}{R_2^3}$
 ja Berthelot valem: $\frac{P_2}{P_1} = \frac{R_1^2}{R_2^2}$

Nendes valemites on P õhusurve ja R plahvatuse mõju kaugus. Saksamaa „keemilise ja tehnilise riigi katseasutuse“ poolt tehtud katsete järele on õhusurve suurus 1800 kg pommi lõhkemisel (900 kg L A) 40 m kaugusel 1,8 kg/cm². Asetades saadud suurused Berthelot valemisse, saame õhusurve suurust samasuguse pommi jaoks 100 m kauguses

$$P_2 = \frac{40^2}{100^2} \cdot 1,8 = 0,290 \text{ kg/cm}^2$$

Sama asutuse katsete najal on kindlaks tehtud, et tavalik kivimüüritis veel ei lange õhusurvest, mis võrdub 200 g/cm². Arvestades seda, tuleb oletada, et 290 g/cm² õhusurve veel ei suuda purustada kivihoonet, tema müüritisel võivad tekkida ainult üksikud praod. Isegi mõista, et kergemate ehitiste suhtes on õhusurve hävitustöö palju suurem. Tegelikus olukorras, kus on tegemist suurest kõrgusest mahaheidetud pommidega, mis tungivad maa sisse ja plahvatamisel tekitavad sügavaid lehtreid, on plahvatuse mõju läbi õhu nõrgendatud. Hävitavalt majade peale mõjub plahvatusest tekkinud õhusurve iseloom. Nagu seismogrammid näitavad, tõuseb õhusurve plahvatusel kiiresti kuni maksimumini ja langeb selle järele jällegi kuni miinimumini õhu alasarve näol. Selle järele õhusurve lained nõrgenevad lagunevad edasi läbi õhu, omandades lõpuks helilainete normaalmõõteid. Õhusurve lainetel möödub ülesurve moment alasarvest kiiremini, mille tõttu majad asuvad pikemalt alasarve mõju all ja kannatavad sel ajal rohkem. Peale selle tekib õhu ülesurve laine ülevoolamise momendil maja sees samuti õhu ülesurve, mis järgneb õhu alasarve lainele, millel on imemise iseloomu mõju ja mõjub seest suurema jõuga maja seintele. Tihti võib tähele panna, et majades purunenud aknad ja ukсед on välja kukkunud plahvatuse asukoha suunas, mis näitab, et sealt poolt küljest on neile mõjunud mitte tõuke- vaid tõmbejõud.

Veel väiksem on plahvatuse pöruetusjõud läbi maa. Kõige väiksem on ta läbi kalju, kõige suurem läbi märja maa.

Samuti ei suuda plahvatavad pommid igakord süüdata hooneid, ka sel juhul, kui pomm plahvatab hoone sees. Nähtavasti ei soodusta süütamist tugev õhutõmbus plahvatuse momendil. Harilikult on tule tekkimine mitte plahvatuse otsekohesest mõjust, vaid pommi plahvatusest lagunevad küdevad ahjud majades, või katkevad elektrijuhed ja purunevad gaasitorud. Lõhkepommide purustusjõu kindlaksmääramiseks on tehtud rahuajal katsed Inglismaal, Itaalias ja USA-s. Selleks otstarbeks on evakueeritud üksikutest küladest elanikud, ja külasid hävitatud lennukite lõhke- ja süütepommide abil. Saadud tulemustest kahjuks puuduvad lähemad teated.

Ühes Ameerika eriajakirjanduses ilmus mõne aasta eest, olgugi puudulik, kirjeldus teostatud katse kohta, mis tehti Kalifornias Pee-Dee jõel asuva betoonsillaga; sild hävitati lennukite lõh-

kepomide abil. Silla pikkus oli 300 m ja laius 6 m. Kaarte arv kirjelduses pole nimetatud. Selle silla purustamiseks kulutasid lennukid 28.000 kg lõhkepomme, s. o. ligi 14.000 kg lõhkeainet. Pommid heideti sillale 1800—2400

m kõrguselt. Katsed näitasid, et 150 kg pommid ei suutnud vigastada silda, 300 kg pommide plahvatustest olid vigastused kerged ja ainult kahe 500 kg pommiga suudeti täiesti purustada sillal kaks kaart. D. B.

Kaitseväe elu.

Valimiste tulemusi ohvitseridekogudes.

Kaitsevägede Staabi ohv. kogu:

Juhatuse esimees — kolonelleitnant M. Tuisk, teised liikmed — kolonelleitnandid K. Laurits ja O. Plaks ja major T. Lango. Kandidaadid — kolonelleitn. V. Külaots ja major R. Taalder. Revisjonikomisjoni liikmed — kolonelleitnant A. Steinberg, major J. Kasak ja leitnant G. Reider. Kandidaadid — kolonelleitnant K. Kool ja kv. ametnik J. Asman.

1. jalaväerügemendi ohv. kogu:

Juhatuse esimees — major A. Simson, teised liikmed — kaptenid Sild ja Kits ja leitnant Jõuram. Kandidaadid — kapten Tolbast ja leitnant Leets. Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid Sepp, Kukemelk ja leitnant Ernits. Kandidaadid — san. kapten Tuisk ja leitnant Valdmann.

7. jalaväerügemendi ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kolonelleitnant V. Koern, teised liikmed — kaptenid Bergmann, V. Pedak ja H. Pedak. Kandidaadid — kaptenid Ellram ja Hermann. Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid Saidlo ja Grün ja leitnant Mühlmann. Kandidaadid — kolonelleitnant Krause ja kapten Luik.

Kuperjanovi üks. jal. pataljoni ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kapten V. Proosa, teised liikmed — kapten Raamat ja leitnandid Paas ja Raus. Kandidaadid — kapten Evert ja leitnant Udde. Revisjonikomisjoni liikmed — leitnandid Steinprick ja Stern ja kv. ametnik Hannibal. Kandidaadid — leitnandid Karik ja Tiit.

2. üks. jal. pataljoni ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kapten A. Pori, teised liikmed — kapten S. Ustav ja leitnandid P. Tobre ja S. Maripuu. Kandidaadid — kaptenid J. Möttus ja A. Kala. Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid J. Heido ja K. Kask ja leitnant H. Koern. Kandidaadid — kapten O. Nurmberg ja leitnant R. Kitt.

Sakala üks. jal. pataljoni ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kapten R. Kald, teised liikmed — kaptenid A. Pärtel ja O. Reiman ja leitnant G. Mikk. Kandidaadid — kapten E. Saar ja leitnant P. Kangro. Revisjonikomisjoni liikmed — leitnant M. Susi, nooremleitnant E. Kõlu ja kv. ametnik J. Lint. Kandidaadid — kapten K. Paulson ja nooremleitnant E. Rodendau.

Sõjaringkonnakohtu ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kolonelleitnant G. Knoring, teised liikmed — majorid N. Helk ja K. Ainson ja leitnant H. Paris. Kandidaadid — kolonelleitnant E. Leithammel ja kapten Anvelt. Revisjonikomisjoni liikmed — kv. ametnikud Leht, Trubok ja Rink. Kandidaadid — major Samson ja kv. ametnik Luik.

2. diviisi suurtükiväe ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kapten Kikelbach, teised liikmed — kapten Lootsmann ja leitnandid Kesse ja Ainson. Kandidaadid — leitnandid Muldau ja Resskoff. Revisjonikomisjoni liikmed — kapten Mangelson ja kv. ametnikud Teinberg ja Lõokene. Kandidaadid — kapten Taul ja kv. ametnik Luik.

Kv. St. Topo-Hüdrograafia osakonna ohv. kogu.

Juhatuse esimees — kolonelleitnant E. Bach, teised liikmed — kaptenmajor Hennings, kapten Sergejev ja leitnant Gutmann. Kandidaadid — kapten Arro ja leitnant V. Umberg. Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid Subbotin ja Evert ja kv. ametnik Tibar. Kandidaadid — van. leitnant Orberg ja leitnant Siigur.

4. üks. jal. pataljoni ohv. kogu:

Juhatuse esimees — kapten E. Pedra, teised liikmed — kapten F. Vilberg, san. leitnant E. Tõnurist ja leitnant J. Ilves. Kandidaadid — leitnandid A. Öunas ja H. Embach. Revisjonikomisjoni liikmed — kaptenid E. Raudsepp, E. Paurmann ja E. Volt. Kandidaadid — major R. Tomberg ja nooremleitnant A. Kogger.

Sähelapanu!

Möödunud aastate „Sõduri“ aastakäike müüakse järgmise hinnaga „Sõduri“ talituses (Tallinnas, Toomkooli 7):

— Aastakäigud kuni 1930. a. (s. a.)	à 60 senti;
— 1931. aastakäik	à 200 „
— 1932. „	à 400 „
— Üksik number kuni 1931. a. (s. a.)	à 10 „
— „ „ 1932. a. eest	à 15 „

Aastakäikud posti kaudu saadetakse välja tellija kulul.

Sõjatehnika alalt.**Uusi lennukeid ja mootoreid****rahvusvaheliselt lennuasjanduse näitusel Pariisis 1932. aasta novembris.**

Kapten V. Post.

Rahvusvaheline olukord lennuasjanduse alal näituse ajaks.

Inimese üheks suurimaks saavutuseks käesoleval sajandil on õhu vallutamine. Lühikese aja jooksul lennuasjandus esialgsetest eksperimentidest kujunes reaalseks jõuks riigikaitse alal. Edaspidisel arenemisel näeme lennuki rakendamist riikide ja rahvaste teenistusse kiire ja kohati isegi odava liiklemis- ja veovahendina.

Viimase kasutamisalal arendamisel eranditult kõik riigid on püüdnud teravasti silmas õhuvalla esilekerkinud ja järjest kasvavat tähtsust riigikaitse alal.

Lennuasjanduse arenemise põhialuseks kõigis riikides loomulikult on olnud vilunud eriteadlaste kasvatamine ja lennutööstuse kujundamine.

Tekib küsimus, kas võiks inimkond loobuda senistest saavutustest lennuasjanduse alal põhjusel, et praeguste lennukite kasutamine koos keemiliste ja võib olla bakterioloogiliste vahenditega suurriikide relvastatud jõudude uuel võimalikul kokkupõrkel ähvardab rahvaid äraütlematute viletsuste ja hädadega — mõningate eriti pessimistlikkude ennustuste järgi niisugune kokkupõrge tähendaks inimsoo senise kultuuri hävinemist. Küsimus on aktuaalne. Relvitustamise konverentsil Genfis arutati intensiivselt sõjaväelennukite kasutamise piiramist, isegi kaotamist. Reisijate ja kaubaveo lennukite sõjalisteks otstarveteks kasutamise vältimiseks prantslaste uusim ettepanek kõneleb kaubanduslennuasjanduse internatsionaliseerimisest või rahvusvahelise kontrolli alla andmisest.

Viimane ettepanek on seotud esimestega, sest kaubanduslennukite näol riikidele jääks püsima võimas pommitamisvahend. Sõjaväelennukite puudumisel kaubanduslennukitele pealegi jääks täieline vabadus teotsemiseks.

Rahvusvahelise kontrolli moodustamise vastu kaubanduslennuasjanduse üle sakslaste vastu seis on olnud eriti tugev. See ongi loomulik, sest Versailles lepingu alusel Saksamaal on õigus arendada ainult era- ja kaubanduslennuasjandust. Seda õigust ongi kasutatud niivõrd osavasti, et lepingu tulemus Saksamaal relvitustamise alal lennukite suhtes on olnud poolik. Lepinguga on vaid saavutatud kvantitatiivne relvitustamine. Kvalitatiivselt Saksamaal on aga võrdses seisukorras liitlastega, sest võitjatel riikidel ei ole peaaegu ühtegi sõjaväelennuki tüüpi, millele saksa konstruktsioonide hulgas ei leiduks võrdset.

Püüdes hinnata kujunenud olukorda laiemas mõttes näib, et praegusel ajal, kus riikide olemasolu selgub koos kujunenud just rahvuslikkus — rahvusliku enesetunde hoidmine täiskasvanud kodanikes ja kasvatamine noorsoos, riigikaitse nõrgendamise võimalus relvitustamisega, eriti just lennuasjanduse alal, on rohkem kui küsitav. Reaalseid samme siin ei ole julgenud astuda veel ükski riik. Kõnelused kaubandusliku lennuasjanduse internatsionaliseerimisest on aga lausa vastolus riikide sisemise rahvusliku põhiideega.

Ei tahaks öelda, et riikidel puuduks tõsine tahe relvastumise tempo aeglustamiseks kokkulepete teel. Näib aga, et see püüe on tingitud vähem tõsisest relvitustamise soovist, kui puhtmajanduslikest vajadustest — see on rahapuu- dusest.

Mõjuvaks kasutamiseks lennuvägi peab olema arvurikas. Lennukid on aga kallid. Ühekohaline lahingulennuk maksab keskmiselt Ekr. 70.000. Kahekohalise luurelennuki keskmine hind on umbes Ekr. 90.000. Keskmise kahe- mootoriga pommituslennuki hind on Ekr. 230.000. Praegusaja suurimad pommituslennukid (prantsuse uues programmis) üldkaaluga kuni 15 tonni ja kasuliku kaaluga 4 tonni, maksaksid aga vähemalt 8 Ekr. 900.000 tükk. Nendele hindadele vaatamata suurriikide sõjaväelennukite arv sadadest tänapäeval on jõudnud tennudettesse ja tõuseb järjest. On selge, et võidujooks praeguses olukorras on muutumas rui- neerivaks isegi rikkastele suurriikidele, seepärast püütakse saavutada kokkuleppeid üksteisega selleks, et hoiduda riigi majandusliku kandejõu piirides. Seni niisuguseid kokkuleppeid ei ole saavutatud. Võidujooks lennuvägede arendamisel kestub. Esialgse enam kvantitatiivse arendamise kõrval ikka rohkem ja rohkem tähele- panu hakatakse pühendama kvaliteedi tõstmisele, pannes erilist rõhku aluste loomisele lennu- kite ja mootorite kiireks massiliseks produtsee- rimiseks.

Puhtsõjalise lennuasjanduse kõrval propa- geeritakse ka lennukite kasutamist ja lendamise oskuse vajadust rahva hulgas, subsideeritud len- nuliinide ja lennukite subsideeritud muretsemise abil — jällegi tagamõttega luua kaubandusliku lennuasjanduse, lennuspordi ja turismi arenda- misega riigikaitsele tublit rahvuslist lennuväe- list reservi.

Niisugusena esineb kokkuvõetult olukord lennuasjanduse alal ajal, kus asume vaatlema Euroopa, eriti prantsuse lennutööstuse saaduste paraadi 13. rahvusvahelisel lennuasjanduse näi- tusel, mis leidis aset möödunud aasta novembri- ku teisel poolel Pariisi Suures Palees.

Lennukid.

Näitusel esinenud lennukite arv on niivõrd suur, et kõiki kirjeldada ei ole võimalik. Seepä- rast igast pealiigist esitan vaid tüüpilisemaid, märkides ära vastava tüübi üldist arenemisteed ja neid konstruktiivseid ja lennuomaduste ise- ärasusi, millistel on oluline tähtsus lennukite kasutamisel riigikaitse ülesanneteks.

Ülevaate täiendamiseks ja võrdlemise võimal- damiseks esitan ka mõningaid niisuguseid uusi- maid lennukeid, millised ei olnud näitusel, kuid olid valmis näituse ajaks Prantsusmaal ja Ing- lismaal.

Ühe- ja kahekohaline võitlus- lennuk.

Jälgides ühekohaliste võitluslennukite kju- nemist Maailmasõja algusest tänapäevani, peab

tunnistama, et areng üldjoontes on olnud ühekülgne — lennu ja seega ka lahingomadusi peamiselt on tõstetud vaid mootorite võime suurendamisega. Võimsuse kasvades on suurenenud mootorite mõõdud. Suuremate mootorite paigutamise vajadus on tinginud suuremaid keresid. Sellest olenevalt ühe- ja kahekohalised lennukid mõõdetult aasta-aastalt on üksteisele lähenenud. Samuti on lähenenud nende lennukite lennuomadused, s. o. manöövrvõime ja kiirus nii, et erinevused tänapäeva lennukite juures ei esine enam sellise kontrastina, kui vae samade tüüpide vahel maailmasõjaaegsete lennukite hulgas. Sellest olenevalt ühekohalised võitlusalennukid on kaotanud oma endise lennuomaduste põhjeneva domineeriva seisukoha. Veel esinevad nad arvrükkalt kõigi riikide lennuvägedes. Näib aga, et aasta-aastalt ikka rohkem vaid möödunud aegadest päritud traditsioonina kui tõelise vajadusena.

Õhusõja küsimustes juhtivat osa etendavates suurriikides on märgata tõsist püüdu arendada välja ja võtta kasutamisele kahekohalisi võitlusalennukeid. Tähelepanu väärib siin sakslaselt juba aastat 4 tagasi konstrueeritud K 47, mis algusest peale on ehitatud kahekohaliseks võitlusalennukiks. Teistes riikides kahekohalisteks võitlusalennukiteks kohandatakse peamiselt olemasolevaid paremaid tüüpe — ehitades neid tehaste salajasest osakondades. On olnud katseid üksikuid ja koondistega manöövritel. Neist katsetest on kõneldud vähe, sageli isegi negatiivselt (mis on loomulik), kuid — kahekohalisi võitlusalennukeid vastavate ministriumide toetusel arendatakse salajaselt endisest intensiivsemalt. See on loomulik, sest kujunenud olukorra loogiline hindamine nõuab ühekohalistega võitlusalennukite asendamist kahekohalistega paljudeks ülesanneteks, mis möödunud sõjas olid vastuvaidlematult ühekohaliste võitlusalennukite monopoliks. Ühekohalised võitlusalennukid olid esindatud arvrükkalt ka vastmöödunud näitusel Pariisis.

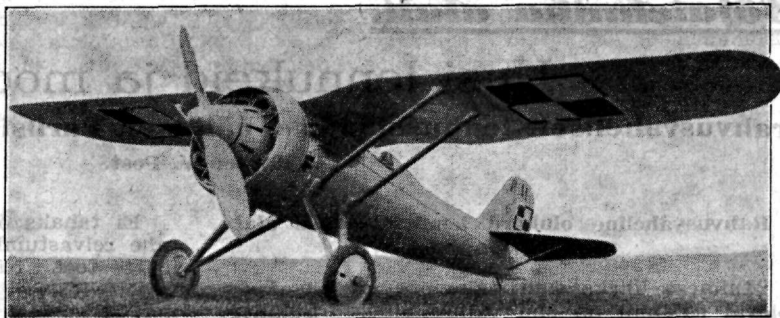
Selle tüübi parimateks esindajateks võiksime lugeda järgmisi:

Poola riikliku lennutehase „PZL” „P” tüüpi lennukid

- P XI õhujahut. mootoriga Gnome-Rhone „K” 500 HJ.
- P VIII veejahut. mootoriga Lorraine „Petrel” 500 HJ.

Konstruktioonilt lennukid on kere ülemise osa külge kinnitatud pindadega monoplaanid. Kandepindade juures väärib tähelepanu kõverus allapoole kere kohal või n. n. kullitiibade tüüp. Niisugune kandepindade kuju võimaldab lendurile häid vaatepiirkondi ette, üles ja alla — asjaolu, mis enne Poola lennukite esmakordset ilmutumist Pariisi näitusele, kaks aastat tagasi, ühekohalistele lennukite juures ei olnud lahendatud rahuldavalt. Lennukid on metallkonstruktsiooniga. Dural. plekiga on kaetud ka kere ja kandepinnad ning teised pinnad.

Relvadeks on kaks kere sisse paigutatud ja mootoriga sünkroniseeritud kuulipildujat.

Poola ühekohaline võitlusalennuk P. XI.

Koormatuse tegur on 16, mis konstruktsioonile annab rohkem kui kolmekordse tugevuse tagavara.

Lennuomadused.

	P. XI kaal 1475 kg m. Gnome-Rhone 500/700 HJ.	P VIII kaal 1575 kg m. Lorraine „Petrel” 500 HJ.
Maksim. kiirus maa läheduses	300 km/t	350 km/t
” ” 4000 m kõrg.	350 km/t	332 km/t
Tõusuaeg 5000 m kõrgusele .	6'40"	7'30"

Poola riikliku lennutehase uusimaks esindajaks on „PXXIV” mootoriga Gnome-Rhone „Mistral Major” 650 HJ

Olemasolevate andmete järgi selle lennuki kiirused ületavad kõik senised, mis saavutatud ühekohalistele võitlusalennukitega.

Maksimaalne kiirus

maa läheduses üldkaaluga 1680 kg on	365 km/t
4000 m kõrgusel	405 km/t
6000 m kõrgusel	385 km/t
Tõusuaeg 5000 m kõrgusele	6'55"

Prantsuse tuntud firma Nieuport-Delage on ehitanud valmis näituseajaks lennuki „122 CT” mootoriga Hispano-Suiza „12 Xbrs” 500 HJ

Lennuk on kõrgele asetatud pindadega monoplaan. Siin lenduri vaatepiirkondade suurendamise võimalusi on otsitud väljalõigetega kandepindades. Teatud tagajärgi on saavutatud, kuid Poola konstruktorite lahendust tuleb pidada paremaks. Lennuk on ehitatud üleni metallist. Kasutatud on kergemetallide sulatist ja terast. Iseärasuseks on kandepinna sisse ehitatud radiaatorid ja propelleri tiirlemise pinnast väljapoole paigutatud kuulipildujad. Viimase asjaoluga laskmisel saavutatakse kuulipildujate normaalse laskekiirus kõikidel mootori töötamise režiimidel. Mootoriga sünkroniseeritud kuulipildujate laskekiirus on mootori tiirudest ja relva normaalne laskekiirus saavutatakse ainult siis, kui mootoriga sünkroniseeritud päästemehanismi töötamise kiirus vastab kuulipilduja laskekiirusele.

Relvade sünkroniseerimata paigutuse negatiivseks küljeks on kättesaamatus lendurile — s. o. rikete kõrvaldamise võimaluse puudumine lennuse.

Lennuomadused üldkaaluga 1700 kg.	
Maksimaalne kiirus:	
maa läheduses	325 km/t
3500 m kõrgusel	370 km/t
Tõusuaeg:	
5000 m kõrgusele	6'15"
Lagikõrgus	12.000 m

Teisteks parimateks prantsuse ühekohalisteks võitlusalenduriteks on „Mureaux 170 CI” ja „Devoitine 500”. Mõlemad on metall-lennukid ja varustatud mootoriga Hispano-Suiza 12 Xbrs 500 HJ

Esimese kandepindade asetus on väga sarnane Poola lennukite omale. Teise juures vaatepiirkondade küsimus on lahendatud saksiaastelt juba aastaid kasutatava kandepindade madala asetusega. Kandepindade niisuguse asetusega vaatepiirkonnad ette ja üles on head, kuid alla osaliselt varjatud kandepindadega.

Mõlemad lennukid vastavad prantsuse 1931. aasta programmile ja lennuomadustelt on peaaegu võrdsed esimesele.

Inglismaa oli esitatud kahe tüübiga:

— Fairey „Firefly” mootoriga Rolls-Royce Kestrel „II S”

— ja meile hästi tuntud „Bristol Bulldog”.

Viimane on juba vananenud tüüp ja omadustelt ei küüni uemate tasapinnani, vaatamata ettevõtetud modifikatsioonidele. „Fairey Firefly” on metallist (peamiselt teras) konstruktsiooniga riidest kattega kerel ja kandepindadel. Väliselt konstruktsioon ei ilmuta mingisuguseid uudusi. Lennuk on kujult kõige harilikum pifratud vaatepiirkondadega biplaan. Niisugune, kui oleme harjunud neid nägema juba aastaid. Konstruktiivsed detaalid on aga väga hästi läbimõeldud ja nende ning mootori omaduste arvele tuleb kirjutada lennuki häid lennuomadusi.

Inglise praegusaja parimaks ühekohaliseks võitlusalenduriks loetakse ametlikult „Hawker Fary” sama mootoriga mis eelmine. Kõik mis

öeldud „Firefly” konstruktsiooni suhtes on täiel määral maksev ka Hawkeri lennuki kohta. Kuna mootor on üks ja seesama, siis lennukid on peaaegu täpsalt võrdsed ka lennuomadustelt näidates 3500 m kõrgusel maksimaalseks kiiruseks 360 km/t ja tõusuajaks 5000 m kõrgusele umbes 8 min.

Itaalia esitab „Fiat” tehase tüübilise konstruktsioonina ühekohalise võitlusalenduri CR 30 mootoriga Fiat 600 HJ.

Lennuki maksimaalkiiruseks 5000 m kõrgusel märgitakse 360 km/t.

Kahekohalised võitlusalendurid puudusid Pariisi näitusel täielikult, kui jätaksime nende hulka arvamata Fairey tehase lennuki „Fox” M II ja Hawkeri lennuki „Hart”. Mõlemad lennukid esialgselt oiid konstrueeritud suure kiirusega päevasteks pommitajateks. Väga head lennuomadused võimaldasid aga kasutada neid lennukite ka kahekohaliste võitlusalenduriteks, vähendades vaid kaasaskantava varustuse hulka, mis veelgi suurendas manöövrikiirust.

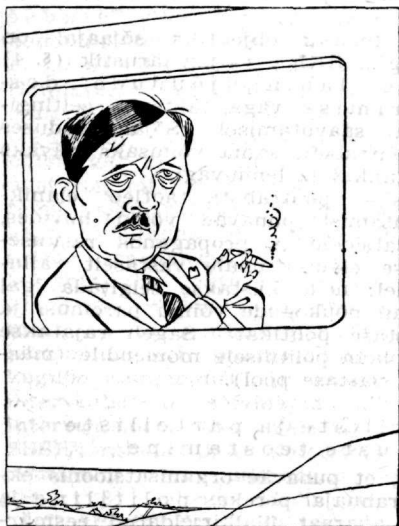
„Hawker Hart” muudetud varustusega ongi praegu kasutamisel Briti lennuväes kahekohalise võitlusalendurina „Demoni” nime all.

Selle lennuki maksimaalne kiirus 3500 m kõrgusel ulatub 325 km/t ja tõusuaeg 5000 m kõrgusele on umbes 12 min.

Kahekohaliste võitlusalendurite vastuvaidlematuks paremuseks õhuvõitluses on suur tule ülekaal, arvestades isegi ainult 60°—90° tulevälja tahapoole. Õhuvõitluses seda ülekaalu tules ühekohalised ei suuda tasakaalustada manöövriga, sest olenevalt ühekohaliste suurest kiirusest praegustest mõõtudest ja raskusest manöövri amplituud ei erine palju kahekohaliste omast.

Kahekohalistel ei olegi vajadusi nii suureks manööverdamiseks kui ühekohalistel, sest tulistamise võimalusi võib saavutada ka lihtsate pöö-

Diskussioon uute lennukite üle.

Opponent: „Profaanina eelistan lennukite mugavamalt kupeelennukit, sest autogirol, nagu iga teine giro, on kaalamurdja.”

Referent: „Autogirol õige mehe käes on siiski tulevik, temast ei suudeta enam loobuda.”

Opponent kulisside taga: „Brüsselis kõneldi, et tulevik on vaid külvelratas-lennukil.”

rangutega. Ühekohaliste suur manööverdamine lahingus on aga eeskätt tingitud oma tule suunamise vajadusest, sest lennuk siin on ainult liikumatult kinnitatud kuulipildujate alus.

Ühekohaliste võitluslennukite paremuseks jääb aga vaba valik võitluse algamiseks või sellest loobumiseks (kiirus), mis eeskätt maksev

just võitluse kohta kahekohaliste lennukitega, kuna raskete pommitajate suhtes sama võimalus on ka kahekohalistel võitluslennukitel.

Vaenlase pommitajatega võitlemiseks kahekohalised võitluslennukid, omades suuremat tulevõimet, on tõhusamad ja ökonoomsemad tarvismineva arvu mõttes.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Tshehhoslovakkia „Nõuandev Sõjanõukogu“.*)

17. detsembril 1932. a. kinnitas Tshehhoslovakkia president, kui relvastatud jõudude kõrgem võimukandja, Kaitseministeeriumi juures ellukutsutud uue ametiasutuse n. n. „Nõuandev Sõjanõukogu“. Täni polnud Tshehhoslovakkias sarnast organi, kõik sõjaväelise iseloomuga küsimused lahendas peastaap.

Nõukogu (lühendatud APS) põhikiri määrab ta tegevusala ja koosseisu järgmiselt:

Esimees — rahva kaitseminister, abiesimees — relvastatud jõudude kindralinspektor, liikmed: peastaabi ülem ja tema abi, kõigi nelja sõjaringkonna ülemad, s. o. neli kindralit ja veel neli teist kindralit, kes presidendi dekreediga määratakse ametisse üheks aastaks, sõjaajaks ettenähtud iseseisvate juhtide hulgast; nõukogu erakorralised liikmed: peastaabi ülema mõlemad asetäitjad ja ministeeriumide vahelise kaitse-nõukogu ülemsekretär. Erakorralised liikmed kuuluvad nõukokku aruandjatena igaüks oma

erialal; kõik kolm moodustavad koos täidesaatva osakonna või nõukogu alalise sekretariaadi. Peale nende võib kutsuda nõukokku nõuandjatena ka teisi esindajaid rahva kaitseministeeriumist.

Nõukogu kutsub istanguks kokku esimees või abiesimees, samuti võib kokku kutsuda nõukogu vabariigi president, sellest osa võtta ja seda juhatada. Igast istangust, kus puudub president, esitab temale aruande juhataja.

Nõuandva Sõjanõukogu kompetentsi kuuluvad järgmised asjad: sõjaväe organisatsioon, väljaõpe, mobilisatsioon, operatiivplaanid, relvastus, riidevarustus, kommunikatsiooniteede ehitamine ja kõrgemate väejuhtide valimine. Esimees võib esitada nõukogule ka teisi rahva kaitsemise ja sõjaväe puutuvaid küsimusi.

Nõukogu on käsklusvõimuta nõuandev organ. Nõupidamiste kava määrab kindlaks rahva kaitseminister. Sekretäriks on kõrgema hariausega ohvitser peastaabi ülema abi alluvusest.

—|—

*) Polska Zbrojna, 14. 01. 33.

Jooni punaväe elust.*)

III. Politiline ja parteiline kasvatus.

1. Eesmärk.

„Punavägi on esmajärguline poliitiline kool“, deklareerivad venelased. Igast meeskodanikust, kes käib läbi sellest „koolist“, peab saama veendunud kommunist ning ustav tugi proletariaadi diktatuurile. See poliitiline-klassiline idee (ustavus kommunismile) on punaväe ideoloogiline alus, mis peab ta tegema vaimselt tugevaks, ja selle idee sisendamine toimub poliitilisparteilise töö kaudu juba rahuajal.

Sõjaajal taotleb „politrabota“ kolme eesmärki. Politrabota esimeseks eesmärgiks on „RKKA kui proletariaadi diktatuuri relvastatud toe lahinguvõime säilitamine ja tõstmine“ (Väljam. 1929 § 63). Lahingu ettevalmistuse perioodil politrabota abil loodetakse „mobiliseerida punaväelaste kogu moraalne jõud“ võidu saavutamiseks; lahingu ajal poliitiline aparaat peab selle kõrgepingelise võidutahte alal hoidma oma isikliku eeskujuga. „Lahingu lõpuleviimine poliitiliselt“ kestab edasi ka pärast puhtsõjalise tegevuse raugemist (sangari-tegude reklaamimine, desertöörde naelutamine häbiposti j.n.e.).

*) Vt. „Sõdur“ nr. 3/4 s. a.

Politrabota teiseks objektiks sõjaajal on vastase sõjavägi. RKKA väljamäärustik (§ 4) seab vastase lahingujõudude desorganisatsiooniseerimise väga tähtsaks eeltingimuseks võidu saavutamisel. Sõjakirjanduses on tõstetud politrabota sama võimsaks relvaks kui sõjagaas, tankid ja lennuvägi.

Kolmandaks — politrabota taotleb elanikkonna ärakasutamist punaväe võidu huvides, kusjuures agitatsiooni ja propaganda raskuspunkt kantakse elanikkonnale vastaselt vallutatud maaaladel; neile kästakse selgitada igal parajal juhtumil nõukogude võimu paremusi ja paljastada vastase poliitikat. Sageli rajatakse kogu tegevuseplaan poliitilisele momendile (mässu õhutamisele vastase pool).

2. Poliitiliste ja parteiliste õppuste teostamine.

Meie teame, et punaväe organisatsioonis eksisteerib juba rahuajal perekas poliitiline ja parteiline aparaat ülalkirjeldatud eesmärkide saavutamiseks. Siinkohal pole tarvidust hakata kirjeldama tähendatud aparaadi organisatsiooni struktuuri üksikasjades; sellest on kõneldud „Sõduris“ varemgi (1931. a. nr. 15/16). Märgive ainult, et väeosas moodustavad po-

litilise aparaadi komissar (või väeosalema abi poliitilisel alal) ja kompanite „politrukid“ (poliitilised kaastöölised), parteilise aparaadi — väeosa parteibüroo (5—10 meest) eesotsas „kollektiivi sekretäri“ ja kompani (eskadroni, patarei) kommunistlikud rakukesed; uuemate andmete järgi moodustab nii väeosa parteibüroo kui ka kompani parteirakuke rida „sektoreid“ mitmesuguste eri-iseloomuga töödeks. Partei „parlamendiks“ on kommunistide üldkoosolekud kompanites, väeosades jne. Omaette organisatsiooni moodustab „komsomol“ (kommunistlik noorsugu), kes omab samuti rakukesed (kompanites) ja büroo (rügementis) eesotsas „vastava sekretäri“. Peale selle peab mainima MOPR'i rakukesi punaväes, milliste põhiülesandeks on isiklise koosseisu kasvatamine **internatsionalism**is vaimus. Selle parteipoliitilise aparaadi teenistuses on muu seas Lennini nurgad, klubid, raamatukogud, väeosa ajaleht jne.

Poliitilised õppused teostatakse RKKA poliitilise valitsuse (PUR'i) üldkavade kohaselt väeosa poliitilise aparaadi (komissar või väeosalema abi poliit. alal, politrukid) juhatusel ja parteiorganite kaasabil. PUR'i üldkava alusel koostatakse väeosa iga kuu peale poliitiliste õppuste kava, mis moodustab ühe osa väeosa üldõppekavast sama aja peale ja võtab oma alla keskmiselt 1—2 tundi päevas.

Poliitiliste õppuste organiseerimine ja läbi viimine allüksustes lasub politrukidel. Punaväelased jaotatakse 12—20 mehe kaupa gruppideks; ühe grupi õppusi juhatab politruk isiklikult, kuna ülejäänud gruppides seda teevad tema poolt valitud grupi juhid (nooremate juhtide ja kommunistide-punaväelaste hulgest). Väeosa mastaabis juhib ja ühtlustab seda tööd komissar (väeosalema abi poliitilisel alal).

Nende õppuste teemadeks on peamiselt sõjapolitiitilised, ühiskondlikud ja majanduslikud küsimused. Näiteks PUR'i 1931./32. a. õppekava kohaselt koostatud M. Subotski „Krasnoarmeiski politutšebnik“ (Gos. voj. izd. 1932) käsitleb (paksu kommunistliku võõba all) järgmisi küsimusi: 1) „Sõjad imperialismi ajajärgul“ (kapitalism tekitab sõdasid; proletariaadi suhtumine sõjasse; maailma majanduskriis ja selle tagajärjed; kriis kurnab tööliskonda; II Internatsionaal kui kodanluse tugi sõdade ettevalmistusel; mis on patsifism ja mispärast peame tema vastu võitlema; kapitalistid relvastuvad; kapitalistlikkude suurriikide sõjaväed; kapitalistide omavahelised vastuolud suurenevad interventsiooni ohtu N. Vene vastu jne.); 2) Sõja ettevalmistused N. Venemaa vastu“ (interventsiooni õhutajad ja täitjad; muinasjutt „punasest imperialismist“, „nõukogude dumpingust“ ja „sunniviisilisest tööst“; interventsiooni sõjamajanduslik ettevalmistus; interventsiooni ettev. meie läänenaabrite juures; SSSR'i rahupoliitika; Komintern võitluses interventsiooni vastu; punaväelane kaitse sotsialismi jne.); 3) „Meie läänepoolsed naabrid“ (Poola, Rumeenia, Soome, Eesti ja Läti, nende vahekorid SSSR'iga, majanduslik seisukord, sõjalised jõud jne.)*; 4) „Punaväelase ülesanded ja kohused lahingulooskorras“ (tulevikusõja erinevusi; „mehhaniseeritud“ sõda; RKKA paremused võr-

Agitatsioonikoorem manöövrel.

reldes teiste sõjavägedega; poliitiline kihutustöö elanikkude seas; punaarmee ja kogu maailma tööliskond jne.). Politrabota kavades on figureerinud ka sellised ained, nagu Kominterni ja oktoobrirevolutsiooni ajalugu, nõukogude riigikord jne.

Samuti nagu lahingulise ettevalmistuse alal, pandi ka politrabota teostamisel 1932. a. viimasel poolel maksma uus õppemeetod. Seni peeti poliitilise ettevalmistuse tunde reeglipäraselt küsimis-kostmise meetodi järgi, kusjuures punaväelased pidid enne tundi aine kohta läbi lugema antud allikad. Uus meetod erineb endisest sellega, et ta kohustab politruki ja grupi juhti kõigepealt punaväelastele ainet seletama; pärast grupi juhi seletusi töötab punaväelane vabal ajal iseseisvalt selle aine kallal poliitilise õpperaamatu järgi ja siis alles kontrollitakse tema teadmisi küsimis-kostmise meetodi abil. Seega uue õppemeetodi järgi on iga teema läbitöötamine kolmeastmeline (grupi juhi seletused, punaväeliste iseseisev aine kordamine õpperaamatu järgi ja kontroll küsimis-kostmise teel), kuna ta varem oli vaid kaheastmeline (aine läbilugemine punaväelastelt ja küsimused-kostmised poliitiliste õppuste tunnis). Pole kahtlust, et uue õppeviisi juures suudetakse arenematule punaväelasele kindlamini kui seni pähe tuupida mõni keerukas sõjapolitiitiline probleem.

Parteiline töö väeosas toimub samuti kindlates raamides ja komissari üldjuhtimisel. Iga kuu peale koostatakse partei-büroolt väeosa parteilise töö kava, mis kinnitatakse komissarilt; direktiivid selle kava koostamiseks annavad kõrgemate instantside poliitilised organid. Samas korras valmib ka komsomoli töö kava iga kuu peale. Eelnimetatud kavade põhjal (mis kokkukõlastatud ka väeosa üldõppekavaga) seatakse kokku klubi töö kava. Kõik need kavad sisaldavad küsimusi väeosa piirides (konkreetne kava töö juhtimiseks allüksustes, üldväeosalised koosolekud, nõupidamised, nende päevakord, kõnelejad, ettepanekute läbitöötamise kord jne.).

*) Kuidas seal kirjeldatakse olukorda Eesti kaitseväes, sellest tõime näiteid käesoleva artikli sissejuhatuses. — Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

Ülalnimetatud kavade alusel kompani (eskadroni, partei) parteirakukese sekretär, arvestades kompani juhatuse õppekava, koostab lühikese tööplaani eelseisva kuu peale ja tunnikava tööpäevajaks. Kompani parteilise töö kava näeb ette: küsimused, mis kuuluvad arutamisele kompani kommunistide üldkoosolekul ja rakukese „presiidiumis“, töö kontrollimise kord rühmades, tähtsamad individuaalülesanded parteiliikmetele, komsomoli tegevus, töö Leenini nurgas jne. See töökava vaadatakse läbi rakukese presiidiumis ja kinnitatakse kompani kommunistide üldkoosolekul.*)

Kavade elluviimiseks on nii väeosa parteibüroo kui ka kompani parteirakukese juures alalise tööaparada „sektorid“, mis koosnevad kommunistidest, parteiliikme kandidaatidest ja muudest „aktivistidest“ parteibüroo (rakukese) liikmete juhatusel.

Väeosa parteibüroo „sektoritest“ ja nende funktsioonidest parteilise töö alal olgu märgitud: kultuur-selgitustöö ja propaganda sektor:

- aitab politaparaadil teostada poliitilisi õppusi;
- organiseerib parteilist haridustööd (partei-koolide loomine, õppekavade koostamine, õppuste juhtide valik, järelvalve enesearendamistöös jne.);
- aitab kaasa üldharidusliikude õhtukoolide ja kursuste organiseerimisel;

partei-organisatsiooni sektor:

- kontrollib politorganite ja parteibüroo direktiivide täitmist allüksustes ja abistab allüksuste parteirakukesi;
- jaotab töö partei aktivistide vahel;
- värbab parteile uusi liikmeid;
- valmistab ette parteiliikme-kandidaate;
- arvestab rakukeste töös saavutatud kogemusi;

juhtide edasiarendamise sektor:

- aitab kaasa juhtide töö ratsionaliseerimisel ja juhtidele korraldatavate õppuste läbiviimisel;
- hoolitseb poliitilise aparadi isiklise koosseisu edasiarendamise eest sõjaasjanduse alal;
- võtab aktiivselt osa juhtidele ja nende perekondadele ettenähtud partei-politiisest tööst;
- hoolitseb juhtide „kultuurilise heaolu“ eest;

„massitöö“ sektor:

- organiseerib „sotsialistlikku võitlust“ ja „lööksust“ („udarnitšestvo“);
- juhib „massitööd“ klubis ja Leenini nurkades;
- organiseerib ja juhib „poliitilisi kompaniaid“;
- hoolitseb rügemendi seinajaalehtede väljaandmise eest;

lahingulise ettevalmistuse sektor:

- kontrollib kommunistide eeskujulikkust väljaõppes ja distsipliinipidamises;
- tagab poliitilise momendi arvestust taktikalistel õppustel ja manöövritel;

*) „Kommun. partei rakukeste ülearmeelisel nõupidamisel vastuvõetud resolutsioonid.“ (Gos. izd. 1931).

— aitab kaasa laskeasjanduse kõrgemale järjele tõstmiseks ja distsipliini säilitamiseks;

— peab kontakti seltskondlike organisatsioonidega (Osoaviahim, Avtodor jne.).

Kompani parteirakukese juures teostavad analoogiliste ülesannetega kolm sektorit, nimelt lahingulise ettevalmistuse, noorema juhtkonna ja „massitöö“ sektorid. Rühmas, kus rakukesel on üle 25 liikme, teostab parteitööd alaline „rühma organisatsioon“, kellele peavad kaasa aitama kõik parteiliikmed.

Juba eeltoodust nähtub, et parteilise töö välised vormid ja võtted on väga mitmesugused, alates süstemaatilise tööga erikoolides ja lõpetades „augu pähe rääkimisega“ parteitule kas üldkoosolekutel või individuaalselt. (Viimasel ajal kuuldu isegi seesuguseid soovet, et tuleks amettesse panna „korterigitaatorid“, s.o. kommunistid, kes käiksid leierdamas mööda punaohvitseride kortereid!)

N-n. „parteiline haridustöö“ („partiinoe prosvetšenie“) on kahesugune — sunniviisiline ja vabatahtlik. Ametliku korralduse***) põhjal määratakse kõik kompartei ja komsomoli liikmed ja nende kandidaadid kohe pärast väeosa ilmumist vastavatesse erikoolidesse, kui nad pole lõpetanud sellekohaseid parteikooli eraelus. Need koolid on mitmeastmelised „sojuznaja škola politgramotõ“ ja „jedinaja partiinaja škola“) ja neis uuritakse leninismi printsiipe, parteiprogrammi ja -taktikat, töölisiikumise ajalugu Venemaal ja teistes riikides, rahvamajandust, SSSR'i poliitikat ja rahvusvahelise kommun. noorsoo liikumise ajalugu. Parteikooli võib avada igas väeosas, kus vähemalt 5 õpilast; õppusi peetakse 1 kord nädalas 2—2½ tundi. Parteikoolidesse võetakse vastu ka parteituid väeosa parteibüroo soovitusel.

Sunniviisiliseks parteiliseks haridustööks tuleb lugeda ka neid õppusi, milliseid hakati korraldama eriti hoogsalt 1932./33. õppeaastal juhtidele — eesmärgiga tõsta nende teadmisi leninismi-maksismi teoorias. „Kr. Zvezda“ andmed kohtadelt kõnelevad, et selliseid tunde on väeosas 9—10 kuu jooksul.

Vabatahtlikuks parteilise hariduse levitamise vormiks on mitmesugused ringid (leninismi, poliitilise ökonomia, parteiajaloo, jooksva poliitika, sõjaaegse politrabota jne. ringid). PÜR'i instruksioonid nõuavad, et tähendatud ringide ümber tuleb, peale kommunistide, koondada maksimaalselt parteituid juhte ja punaväelasi.

Parteiline kihutustöö, mille eesmärgiks on laiade hulkade kiskumine partei mõju alla, toimub nii parteiorganite, politaparaadi kui ka komsomoli aktiivsel osavõtul. Agitaatorid selgitavad koosolekutel, klubides, Leenini nurkades, seinajaalehtedes, raadio kaudu ja plakatitel partei järjekordseid ülesandeid ja rahvusvahelist olukorda, mustates sealjuures muidugi „neetud kodanlust“ ja ülistades N. Vene sotsialiseerimise tulemusi. Sellise propaganda teenistusse on rakendatud ka kirjandus, maalikuunst, teater ja kino. Kuid sellest kõigest, eriti tööst Leenini nurkades ja klubides, kõneleme edaspidi pikemalt, kui võtame vaatluse alla meelelahutuse

**) „Položenie, programmõ i instruksii po parteinomu prosvetšeni v RKKK“ (1928).

ala punaväes. Siin aga tahaksime eelöeldule veel juurde lisada, et punaväe kogu poliitilise ja parteilise kasvatusüsteem on suunatud internatsionalismile; iga punaväelane peab omandama veende, et RKKA on internatsionaalne sõjavägi, mis võitleb kogu maailma „rõhutute klasside“ eest. Patriotism on punaväes samuti hukkamõistetav, nagu kapitalistliku riigi sõjaväes kommunism. Suurt osa punaväe internatsionaalses kasvatuses mängivad MOPR'i*) rakukesed, millised „Kr. Zv.“ (1932 nr. 259) andmetel on RKKA-s umbes 3000. Oma eesmärkide saavutamiseks nad korraldavad internatsionaalseid õhtuid, kõnekoosolekuid, näitusi, levitavad MOPR'i kirjandust, kutsuvad punaväele külla poliitilisi emigrante jne. Kõik sellelaadiline tegevus on ette nähtud punaväe „massitöö“ kavades.

3. Tulemusi.

On loomulik, et kogu see suurejooneliselt korraldatud partei-politiline „räusamine“, mis saadab punaväelase iga sammu, talle ka viimaks mingil moel külge hakkab, seda enam, et kommunistide võimed agitatsiooni ja propaganda alal on tunnustatud. Venelased ise kinnitavad, et partei-politilise selgitustöö tagajärjel näitab komparteisse astujate arv punaväes järjekindlalt tõusutendentsi; praegu olevat 20% punaväelastest parteilikked. Senistel kogemustel on punaväes juba välja kujunenud ka sirgejooneline partei-politilise agitatsiooni ning propaganda süsteem; osalt on suudetud luua vastav agitaa-

*) *Meždunarodnoje obštšestvo pomoštši rabotšim.*

Puhkusel viibiv punaväelane loeb kolhosnikule ajalehte.

torite-kaader jne. Leidub väeosi, kus senise töö tulemusena hinnatakse punaväelaste poliitilist ettevalmistust väga heaks, kuid paljudes väeosades tehtavat partei-politilist tööd siiski alles „kroonulikult“ ja formaalselt. Sageli agitaator või grupijuht oma nõrga üldharidusliku tasapinna tõttu ei taipa isegi asja tõsist tuuma, vaid laob kuulajate ette siit-sealt brošüürist nopitud tarku fraase...

Need ja paljud sellelaadilised venelaste oma hinnangud poliitilise ja parteilise töö kohta punaväe garnisonides lasevad konstateerida: kommunistid on küll agitpropi „suurmeistrid“, kuid punaväes on nad alles poolel teel oma ideaalile.

(Järgneb.)

—ms—

Sõjakirjandusi.

N.-VENE.

„TEHNIKA I VOORUŽENIE“

Nr. 8—9 — 1932.

Uus suurtükivägi välisriikide manöövril (G. B.) — lühike ülevaade Inglise, Prantsuse ja P.-Am. Ühendriikide viimaste aastate manöövril esinenud suurtükiväe materjalosa kohta. Autor konstateerib, et kõigjal on ilmnenud eriline huvi suurtükiväe mehaanilise veo küsimuste vastu (pataljoni- ja rügemendisuurtükkide bugseerimine tanketidega, miinipildujate vedamine tanketidel, diviisija korpusesuurtükiväe bugseerimine traktoritega, iseliikuv suurtükivägi j.n.e.).

Tanketid, nende ehitus ja lahingülesanded — pikem artikkel tuntud vene eriteadlaselt ja mitme raamatu („Motomehhaniseeritud vägede taktika“ j.n.e.) autorilt A. Lizjukovilt, kes selgitab tanketi mõistet, arenemisprotsessi (esimene tankett konstrueeriti Inglismaal 1924) ja olemasolevate tüüpide ehitust, lubades käsitleda nende lahingülesandeid eri artiklis edaspidi.

Soomuse iäbistatavuse küsimus. Selles artiklis käsitletakse prantslaste andmetel („Revue d'infanterie“ 1932. a. juunikuu nr.) soomuse liike ja vastupidavust, soomustlähista-

vate kuulide ehitust, soomuskilpide läbistatavust iseloomustavaid valemuid ja analüüsitakse teateid, mis selle küsimuse üle on avaldatud sõjakirjanduses.

Stereoskoobiline nägemine (F. Berg) — selgitatakse stereoskoobilise nägemisvõime tähtsust stereoskoobilise kaugusemõõtja käsitamisel ja kirjeldatakse vastava aparadi („stereokatsetaja“) printsiipi, millise abil valitakse stereoskoobilise nägemisvõimega isikuid.

Üldpealkirja all „Laskeasjandus“ L. Muravjev käsitleb kuulipildujate juhtimise abinõusid (tselluloidring, koordinaadmõõtja, Balgini transformator ja „grafitšeski postroitel“), S. Kotletsov — valguskuule ja B. E. M. — 7,62 mm moderniseeritud vintpüssi (1891.—1930. a. mudel). Viimane erineb 1891. a. mudeli vintpüssist järgmistest joontega: 1) raamsihik on asendatud sektorsihikuga, mille poolümarik sälk; jaotused 100—200; 2) endised kinnised hoidrõngad on asendatud vedurõngastega; 3) on muudetud täägitoru ja -kaeluse kaju; 4) kolmnurkne karp on asendatud täisnurkse tulpkirbuga; 5) täägitorule on asetatud alaline kirbukaitse („namušnik“); 6) puhastusevarda pesa on pikendatud silindrilise saba kujul ja 7) on tarvitusele võetud uued puhastuseabinõud.

Järgnevad 7 kirjutist on pühendatud sõjainseneriasjandusele. Kõigepealt esi-

neb A. Pahomov artikliga „Tankide ja soomusautode viimine üle veetöket“. Annud paar näidet inglaste katsetest sel alal (kokkupandavatest lootsikutest moodustatud parve abil ja vee alt — mööda jõepõhja), asub autor kirjeldama venelaste viimaseid kogemusi parvede ehitamisel motomehhaniseeritud üksustele. Artiklis tuuakse üksikasjaline selgitus järgmiste parvede ehitamiseks: a) „pioneeriparv“ (koosneb ühest A-2 tüüpi ja ühest A-3 tüüpi lootsikust, kandejõud 3,5 tonni) ja b) parv suurte raskuste üleviimiseks (kuus A-3 tüüpi lootsikut, parve kandejõud 19 tonni). Viimati mainitud parv jääb autori arvates ka lähemas tulevikus motomehhaniseeritud osade peamiseks ülemineku-abinõuks. Teistest inseneriväge käsitlevatest artiklitest mainitagu: „Ümberpaigutatavad tökked motomehhaniseeritud osade vastu“ (M. Prohorov), „Tankide tegevuse inseneriväeline tagamine“ (O. Vassiljev), „Raudteede purustamine ja parandamine“ (M. P.) ja „Motomehhaniseeritud osade moondamine“ (A. Aleksejev).

Sõjakeemia osas A. Talakin valgustab „põhimõttelisi küsimusi“ suurtüükiväe gaasimürskude tehnikas ja lahingulises kasutamises. Ta jõuab otsusele: on vastane varustatud heade gaasitorbikutega ja tema gaasidistsipliin on kõrge, siis võib oodata gaasimürskudega tulistamisel mõjuvaid tagajärgi järgmistel juhtumitel: 1) kui vastane satub ootamatult tiheda kontsentratsiooniga gaasi alla ja selle tõttu jääb gaasitorbikute tarvituselevõtmisega hiljaks; 2) kui on võimalik sundida vastast jääma gaasitorbikutesse nii kauaks ajaks, et nende kandmine muutub väljakannatamatuks; 3) kui suudetakse vastasele tähtsad maaalad hoida kestvalt püsiva gaasi all ja 4) kui kasutatakse uut

sõjagaasi, mille vastu vastasel puuduvad kaitsetorvikud. Edasi D. Tsalai käsitleb abinõusid gaasikallaletungiks õhust ja A. Azarjev — jalaväe pealetungi koos tankidega suitsukattel, lähitules RKKA väljamaarustiku nõuetest. Pealetungija seisukohalt olevat vaja kolm suitsuriba: a) vastase vastupanupositsiooni eelserval, kust asetseb osa tankivastaseid relvi ja ka suurtüükiväe vaatejad; b) 2—3 km kaugusel vastase asetuse sügavuses — nende tankivastaste relvade pimestamiseks, mis on määratud DPP (jalaväe kaugetoetuse) tankide tulistamiseks, ja d) vastase suurtüükiväepositsioonide raionis. Vastase pimestamine kahes esimeses vöös võivat toimuda suitsuküünalde, miinipildujate ja „mehhaniseeritud suitsutekitajate“ abil. Vastase suurtüükiväe pimestamine olevat DD (kaugetoetuse) tankide oma asi; selleks neid tulevat varustada mehaaniliste suitsutekitajatega.

Üldpealkirja all „Sideabinõud“ tuuakse välisriikide andmeil kirjutis sideküsimustest motomehhaniseeritud koondistes, arutatakse sidevõrgu loomist laskuridiviisi K. P-s ja kirjeldatakse inglise lühilainelist raadiojaama SB 4-a, milline leiab kasutamist tankidel ja soomusautodel.

Eri osa „Lennuväe relvastus“ sisaldab A. Mednisi artikli „Rünnakulennuki relvastus“ ja prantsuse keelest tõlgitud ins. Franki kirjutise „Automaatne stabilisatsioon ja lennukite juhtimine kauguses“ lõpposa.

Relvade hoidmine, hoolekanne ja remont.

Mitmesugust.

Sõjatehniline propaganda. Konsultatsioon. Kroonika.

—ms—

Bibliograafia.

„Teaduslik taktika“. *)

A. Salf: Nautšnaja taktika. Osnovnoi zakon i printsipõ voozužennoi bor'bõ. Tannenberškaja katastrofa i jeja vinovniki. 1932. Tallinn. Autori kirjastus.

Käesolevas kirjutises tutvume lgp. A. Salfi „Teadusliku taktika“ selle osaga, mis käsitleb Tannenbergi lahingut. Tannenbergi lahing on vastaspoolte (sakslaste ja venelaste) sõjakirjanduses uuritud ja sõelutud nii osavõtjate kui ka teiste asjasthuvitatud sõjaajaloo uurijate poolt. Sellest lahingust on ilmunud palju teaduslikke töid autoriteetselt isikult, samuti palju memuaare. Maailmasõja ajaloo käsitlemisel valgustatakse Tannenbergi lahingukäiku, venelaste kaotuse ja sakslaste võidu põhjusi, võrdlemisi suure põhjalikkusega kõikide riikide Kõrgemates Sõjakoolides. Ühe sõnaga, — Tannenbergi lahing on tänapäeval selgitatud kuni peenussteni.

Lgp. A. Salf pühendab omas „teaduslikus taktikas“ Tannenbergi lahingule suure arvu lehekülgi. Väljendab selle juures väga oma-

paraseid seisukohti. Otsib ja leiab venelastele süüdlasi lahingu kaotamises seal, kus seda pole seni kellelgi pähe tulnud otsida. Autor soovib olla igas asjas omapärane. Nähtavasti see tung omapärasusele takistabki autorile püsida teistega ühesugustel seisukohtadel.

Kõige pealt küsime, miks autor seab omale ülesandeks leida Tannenbergi katastroofi süüdlasi (vaata raamatu pealkiri)? Süüdlaste küsimus huvitab harilikult kas prokuröri või niisugust „ajaloolast“, kes soovib mõne asjaosalisega õiendada isiklikke arveid. Isik, kes asunud uurima sõjalisi sündmusi teaduslikust vaatevinklist või keda õhutab soov teatud sündmuste valgustamisega tuua inimesoole tegelikkuse kasu, on eeskätt huvitatud katastroofi põhjustest, mitte aga süüdlastest. Katastroofi põhjuste selgitamine ja teadmine aitab kaasa katastroofi vältimiseks tulevikus, kuna süüdlaste fikseerimine ei anna tulevastele põlvedele midagi. Kui ollakse liiga agar süüdlaste kindlakstegemisel, siis võidakse kergesti sattuda libedale teele.

*) Vaata „Sõdur“ nr. 5 — 1933.

„Teadusliku taktika“ autori olulisemad „omapärased“ Tannenbergi lahingu käsitlemisel on kokkuvõetult järgmised:

1. Autor väidab, et vene 1. armee (Rennenkampfi) tegevusel polnud mingit mõju 2. armee (Samsonov) saatusele Tannenbergi lahingus. 1. armee olevat isegi väga palju ära teinud 2. armee seisukorra kergendamiseks (lhk. 163, 148, 149).

2. Autor väidab, et vene 1. armee osad (eriti jalavägi) pärast Gumbinneri lahingut ei võinud kuigi kaugele edasi tungida, — see olevat olnud hädaohtlik. 1. armee tohtis tegutseda väga ettevaatlikult (lhk. 117, 163—164).

3. Autor arvab, et vene 1. armee ülesma käsutuses olev ratsavägi (5,5 diviisi) teotses käsitatava operatsiooni ajal eeskujulikult (lhk 164—165).

4. Autor väidab, et Tannenbergi katastroofi süüdlasesteks on 2. armee staabi adjutantid kolonelid Vjalov ja Lebedev (lhk. 113, 121, 127—123, 131, 138, 149—150, 167, 169).

5. Autorile on omane loogilise mõtlemisviisi ja järjekindluse puudumine.

6. Autor ei tõesta omi väiteid ja süüdistusi dokumentide varal.

7. Raamatus on jämedaid vigu tekstis ja skeemidel.

Asume nüüd samas järjekorras autori väidete selgitamisele ja hindamisele.

1. Maailmasõja ajaloo uurijad kinnitavad pea üksmeelselt, et vene 2. armee (Samsonovi) lüüasaamise üheks tähtsamaks põhjuseks oli vene 1. armee (Rennenkampfi) passiivsus pärast Gumbinneri lahingut.

Tannenbergi võitjad Hindenburg ja Ludendorff mainivad omis mälestusis, et ainult Rennenkampfi armee seletamata seismine tühja koha ees võimaldas neile hävitada vene 2. armeed Tannenbergi lahingus.

„Katteks Rennenkampfi armee 4—5 korpuse vastu jäi ainult 1. ratsadiviis ja mõned landsturmipataljonid“¹⁾. Alates 26. augustist võeti sellest ratsadiviisist ära üks ratsabrigaad, nii et Rennenkampf seisis oma armeega tõeliselt tühja koha ees.

Löök vene 2. armee vastu „oleneb ainuüksi Rennenkampfist. Oskaks viimane kasutada edu Gumbinneri juures, liiguks ta ruttu edasi, siis poleks see olnud mõeldav“. Nii ütleb Ludendorff, saksa 8. armee staabiülem Tannenbergi lahingus²⁾.

„Rennenkampfi edasiliikumine oleks päästnud venelasi Tannenbergi katastroofist“, ütleb saksa kindral M. Hoffmann³⁾. „Rennenkampfi armee püsis arusaamatul viisil paigal. Tema ratsavägi liikus ainult aeglaselt edasi, tema jalavägi ennast peaaegu ei liigutanudki. Sellepärast armeejuhatus suunas 1. res.-korpuse ja 17. armee-korpuse lõuna sihis, et neid kasutada otsustavaks löögiks Samsonovi vastu“⁴⁾.

„Kui kindral Rennenkampf oleks pärast 20. augusti (s. o. pärast Gumbinneri lahingut) teotsenud energiliselt nagu seda olukord nõudis, siis Hindenburgi operatsioon Samsonovi vastu oleks lõppenud hoopis teisiti“⁵⁾.

Analoogiliselt suhtuvad 1. armee osasse Samsonovi armee hukkumisel hulk teisi saksa ja vene sv. autoriteete. Asi on selge igale aru-

saajale inimesele, selleks ei pruugi ollagi õpetatud sõjamees. „Teadusliku taktika“ autoriie aga seesugune arusaamine on nähtavasti liiga „ebateaduslik“, — oma raamatu 149. leheküljel lgp. A. Salf kinnitab väga kategooriliselt: „Ainult täieline võhik sõjaasjanduses võib väita, et 2. armee hukkus seepärast, et teda ei toetanud 1. armee“. Seni tõesti ei teadnud, et Hindenburg, Ludendorff, Hoffmann ja paljud teised tuntud kindralid on kõik „täielikud võhikud sõjaasjanduses“. Omas lihtsameelsuses arvasin, et Maailmasõjas nelja aasta jooksul pea terve maailma vastu võidelnud ja võidust võidule sammunud Hindenburg ja Ludendorff pidid ikka tublid väejuhud olema...

2. Teine autori väide, millega ei saa kuidagi nõustuda, on see, et 1. armee pärast edukat lahingut Gumbinneri juures „tohtis tegutseda väga ettevaatlikult. Lääne pool järvede joont ta võis teotseda ainult ratsaväega. Jalavägi ei võinud sellelt joonelt kuigi kaugele edasi tungida“ (lhk. 164 ja 117).

Eespool nägime, kuivõrt sakslased kartsid Rennenkampfi armee pealetungi ja kuidas see pealetung sakslaste eneste kinnitusel oleks mõjutanud Tannenbergi lahingut. Sama arvavad targemad ja energilisemad vene kindralid.

„Vene 1. armee ülem ei süvenenud olukorrasse ja olukorrrast tingitud vajadusse siduda üldise operatsiooni huvides vaenlast edaspidiste pealetungilahingutega, või vähemalt organiseerida jälitamist oma rohkearvulise ratsaväega. Pärast 20. augusti lahingut kindral Rennenkampf kaotas vastasega kontakti ja vastase kadumine tema rinde eest selgus temale lõplikult alles paari päeva pärast“⁶⁾. „Sakslaste taandumissuund jäi kindral Žilinskile ja Rennenkampfile teadmatuks. 1. armee osad alustasid uuesti pealetungi alles 23. augustil ja võimaldasid seega sakslastele vaba tagasimineku ning 8. armee uue juhatuse poolt korraldatud ümbergrupeerumise teostamist“⁷⁾.

„Võis arvata, et 1. armee, asudes Gumbinneri lahingu järele Deime jõe üldjoonele, pidi

1) Oberstlttn. T. v. Schäfer: Tannenberg. Berlin, 1928. Lhk. 49 ja Reichsarchiv. Der Weltkrieg. Zweiter Band, 1925. Lhk. 241.

2) Ludendorff: Meine Erinnerungen. Berlin. 1922. Lhk. 27. Analoogilised arvamused veel: — Reichsarchiv: Der. Weltkrieg. Zweiter Band, 1925. Lhk. 242.

— General Max Hoffmann: Der Krieg der versäumten Gelegenheiten. München, 1924. Lhk. 33, 36 ja 40.

— Oberstlttn. T. v. Schäfer: Tannenberg. Berlin, 1928. Lhk. 46, 252.

3) Gen. M. Hoffmann: Der Krieg d. versäumten Gelegenheiten, lhk. 40.

4) General Max Hoffmann: Der Krieg der versäumten Gelegenheiten. München, 1924. Lhk. 36.

5) Kindralstaabi kindral W. Flug (vene 10. armee ülem Maailmasõjas): Russkii Vojennõi Vestnik 1926, nr. 56, lhk. 3.

6) Kindral J. Danilov: Venemaa Maailmasõjas. Berlin, 1924. Lhk. 144—145.

7) Kindral J. Danilov: Venemaa Maailmasõjas. Berlin, 1924. Lhk. 147, 148.

saama mõne aktiivse ülesande. Kuid kõik kujunes passiivseks äraootamiseks, mida teeb vaenlane. Ilma ühegi eesmärgita seismine Deime joonel 2 nädala jooksul, millal sakslased otse meie silmade all koondasid kõik omad jõud Samsonovi armee vastu ja hävitasid selle, on selgeks tõenduseks, et meie vanematel juhtidel puudusid teatud olukorrast, puudus tegevuse eesmärk, silmamoot, võitlustahe. Nagu alati, oli kalduvust passiivsusele ja cotusele, millal vastane tegevust alustab ja millal võib kaitsele asuda⁸⁾.

Sõjas võib suuri võite saavutada ainult see, kes oskab suuresti riskeerida. Qui ne risque rien n'a rien, ütleb prantslane. Passiivsus ei too kunagi edu. Rennenkampfi passiivsus võimaldas saksa 8. armeele vabalt teetseda sisetel operatsiooniliinidel ja purustada järjekorras kaks vene armeed, — esmalt Samsonovi ja pärast Rennenkampfi enese armee. Lgp. A. Salfi kannavad imelikul viisil just samad „ettevaatuse“ ideed, millega olid Maailmasõjas läbiimunud hulk vene suuri ja väikseid väejuhte ja mis olid korduvalt venelastele kaotuse põhjuseks. Hoiatame meid sarnaste juhtide eest! Küsime lgp. A. Salfilt, kas tema arvates sakslased oleksid venelaste asemel talitanud Ida-Preisimaal sama „tagasihoidlikult“ ja „ettevaatlikult“ kui venelased (eriti Rennenkampfi)? Mina seda küll ei usu. Saksa 8. armee juhataja kindral v. Prittvitz tagandati telegrafiteel armeejuhataja kohalt kui saadi teada tema kavatsusest taanduda Veikseli taha. Võib päris kindel olla, et Rennenkampfi käsi sakslaste juures oleks käinud algusest peale palju halvemini kui Prittvitzil. Venelased aga olid heasüdamlikud ja kannatlikud. Nad jätsid Rennenkampfi 1. armee juhataja kohale rahulikult edasi. Said Rennenkampfi läbi veel kahe raske kaotuse osaliseks ja alles siis tagandasid Rennenkampfi.

3. Väga imelik paistab olema lgp. A. Salfi kiidulaul 1. armee juhataja käsutada olevale ratsaväele (5,5 ratsadiiviisi), resp. selle tegevuse juhatajatele. „1. armee ratsavägi tegi Ida-Preisimaal väga suure töö, mis oli suunatud ainult 2. armee kasuks“ (lhk. 164). „1. armee ratsavägi tegi Tannenbergi lahingu ajal niisuguse kolossaalse kasuliku lahingutöö, missugusega ei saanud toime Maailmasõjas ükski teine ratsavägi. Ta tõmbas oma vastu saksa VIII armee...“ (lhk. 165). Meie teada pole 1. armee ratsavägi midagi teinud 2. armee seisukorra kergendamiseks. 2. armee hukkus, ilma et oleks tunda saanud Rennenkampfi ratsaväe „kolossaalse kasuliku lahingutöö“ tulemusi. Ka ei päästnud see „kolossaalne lahingutöö“ Rennenkampfi ennast järgnevast rängast lüüasaamisest. Strateegilisest seisukohast oli Rennenkampfi ratsaväe tegevuse resultaadiks Ida-Preisimaal null.

Kas autor ikka tõsiselt arvab, et mainitud ratsavägi „tõmbas oma vastu saksa 8. armee“? Saksa 8. armee likvideeris oma juhi kava kohaselt vene 2. armee ja pöördus selle järgi oma teise vastase vene 1. armee vastu, et järgnevas operatsioonis purustada selle. On enam kui naiivne oletada, et 1. armee ratsavägi pärast Tannenbergi lahingut võis tõmmata oma vastu saksa 8. armee korpused, — igale vähegi aru-

saajale inimesele on selge, mispärast Hindenburg juhtis nüüd omad korpused Rennenkampfi vastu: jõudis kätte aeg purustada vene 1. armee, kes seni rahuiikult vaatas pealt kuidas Tannenbergi juures hukkus tema õnnetu naaber.

Ka Gumbinneri lahingus oli 1. armee ratsaväe kasutamine alla igasugust kriitikat. Ta oli halb ka hiljem, pärast Tannenbergi sündmusi, kui 1. armee tuli pidada raskeid taandumislahinguid. Mitte sellepärast, et ratsavägi ise oli halb, — ratsaväel polnud õiget juhti ja 1. armee juhatusel puudusid oskused ja võimed ratsaväe õige kasutamiseks. Rennenkampfi ise tähendab 19. augustil oma ratsaväe kohta: „Püsin arvamise juures, et ratsaväe tegevus on äärmiselt halb“⁹⁾.

4. Lgp. A. Salf väidab, et Tannenbergi katastroofi süüdlasteks on vene 2. armee staabi adjutantid kolonelid Vjalov ja Lebedev (lhk. 113, 131, 150, 167). Liiga suur au niisugustele väikestele meestele, kui seda olid tol ajal Vjalov ja Lebedev. Kui staabiteenistus armees lonkab, siis maksva korra järgi on selles eeskätt süüdi kindral-kortermeister, kellele alluvad adjutantid üld- operatiiv- ja luure alal. Kindral-kortermeister koostab operatsioonikavade armeejuhatajale, mis baseeruvad tema korralduste põhjal kogutud teadetele vaenlase üle; tema teeb üldjaoskonna adjutantidele korraldusi kus ja missugune side luua; temale alluvad armee lennukid; tema jagab ülesandeid armee ratsaväele. Kui tema abilise luurejaoskonna ülem, keda lgp. A. Salf süüdistab Tannenbergi lahingu äpardumises, polekski olnud küllalt vilunud, siis tema otsekohene ülem kindral-kortermeister on selleks isikuks, kes teda hea nõuga aitab ja tema tegevust juhib.

Lgp. A. Salf süüdistab armeejuhatajat kindral Samsonovit selles, et ta ei tagandanud ametist luurejaoskonna ülemat (lhk. 113). See süüdistus on veider: armeejuht ei tegele staabi-adjutantidega, ta ajab asju armee staabiülemaga või äärmisel juhul kindral-kortermestriga. Väärrib allakriipsutamist asjaolu, et „teadusliku taktika“ autor süüdistades adjutante, ei puuduta kuskil armee staabiülemat ja kindral-kortermestrit.

Armee tegevuse eest on vastutav armeejuht, staabiteenistuse korrapärase töötamise eest aga staabiülem ja kindral-kortermeister. Lgp. A. Salf kas ei tunne end. vene sõjaväes maksnud „Položenie o Prclovom Upravlenii voisk“ ja luurekorraldust armees või sihilikult ignoreerib seda ja teist, et kirjaoskamata lugejat veenda selles, et Tannenbergi süüdlasteks on 2. armee staabi kolm adjutanti, peamiselt aga luurejaoskonna adjutant.

Oletame hetkeks, et vene 2. armees oli valitsemas niisugune olukord, millist ei saaks omale tõsiselt ette kujutada. Oletame, et armeejuhataja kindral Samsonov oli täieline null. Oletame, et samasuguseks nulliks oli armee staabiülem kindral Postovski. Lõpuks teeme selles

⁸⁾ Kindral A. Rozensild-Paulin: 29. jalaväe diviisi esimesel pealetungil Ida-Preisimaal. Voennõi Sbornik Nr. 8 (1926), lhk. 244—245.

⁹⁾ Radus-Zenkovič: Otšerk vstretšnogo boja po opótu Gumbínskoi operatsii v 1914 godu. Moskva, 1920. Lhk. 35.

suunas veel ühe sammu edasi ja arvame absoluutsete nullide hulka ka armeestaabi kindral-kortermeister kindral Filimonovit. Siis Tannenbergi katastroofi eest on tõesti vastutavad adjutantid. Kas lgp. A. Salf aga tõesti arvab, et niisuguste vanemate juhtide juures Vjalov või mõni muu adjutant oleks võinud võita sakslasi, — olgu ta kas või geenius?

Paljudel lehekülgedel autor annab niisuguse hävitava hinnangu arme juhatajate ja korpuste ülemate tegevusele, et ünelegi mõistlikule inimesele ei tule pähe süüdistada Tannenbergi katastroofis väikseid vendi, adjutante. 1. armee juhataja kindral Rennenkampff „ei tea midagi sellest, et naaber (2. armee) vajab abi“ (lhk. 117). 2. armee juhataja kindral Samsonov on kõhkleja (lhk. 227), ta „seab oma vägedele kogu aeg niisuguseid ülesandeid, millede täitmisega nad tegid kasutat tööd“ (lhk. 166) ja „otsustaval momendil lahku lahinguväljalt ja jätab maha omad väed“ (lhk. 196). Rinde juhataja kindral Žilinski seadis 1. ja 2. armeedele „sääraseid ülesandeid, mis ei võimaldanud armeedele lahingutöö kokkukõlastamist“ (lhk. 209). Ühe väekoondise ülem kindral Sirelius on paanikas ja tema õnnetu tegevuse läbi hukuvad 2,5 vene korpust ja pääseb hävingust saksa I korpus (lhk. 158—161). VI korpuse ülem kindral Blagoveštšenski ei täida arme juhataja käsku (lhk. 157) ja ei oska üldse teotseda olukorra nõuete kohaselt (lhk. 153). I korpuse ülem kindral Artamonov valetab oma arme juhatajale: teatab, et tema „korpus püsib kaljuna paigal“ kuna tegelikult korpuse osad olid täies taandumishoos (lhk. 135). J.n.e., j.n.e. Küsimine nüüd lgp. A. Salfilt, kas säärase tegevuse võisid venelased võita sakslasi? Kas sellises olukorras võisid midagi korda saata ka kõige ideaalsemad adjutantid?

Lgp. A. Salf väidab, et kõigist vene armeedest lonkas luureteenistus kõige enam 2. armee (lhk. 112). On tõesti õige, et Maailmasõja algul luureteenistus venelastel lonkas. Selleks olid omad põhjused, pärit venelastele omaest üldisest korrapuudusest. Luureteenistus lonkas kõikides vene armeedes. Ka 1. armee. 1. armee staabi luureteenituse organite vastu, näiteks, ei saa kõige parema tahtmise juures tunda vähematki respekti, kui terve saksa 8. armee suudab sarnaselt 1. armee eest kaduda, et arme juhatusel pole sellest paari päeva jooksul aimugi (teame, et lgp. A. Salf ise tennis tol ajal 1. armee staabis ja seisis üsna lähedal luureteenitusele).

5. Loogiline mõtlemisviis ja järjekindlus näivad olema lgp. A. Salfi nõrgaks küljeks. Eriti Tannenbergi süüdlaste fikseerimisel. Näited: „Kui kindral Samsonov kogu aeg sai lüüa, siis seda sugugi mitte sellepärast, et ta oli sakslastest jõuliselt veidi nõrgem, vaid sellepärast, et ta ei suutnud võistelda Hindenburgiga oskuses juhatada relvastatud võitlust“ (lhk. 118).

Siis jälle: „Selles, et 2. armee nagu seotud silmadega jooksis sakslaste püünisesse, polnud süüdi mitte Samsonov, vaid armeestaabi luurejaoskonna vanemadjutant kindralstaabi polkovnik D. Lebedev“ (lhk. 113).

Ja uuesti: „Meie nägime, et kindral Samsonov kogu aeg seadis oma vägedele niisuguseid ülesandeid, millede täitmisega nad tegid

kasutat tööd“ (lhk. 166). „Samsonovi tegevuse tulemuseks oli mitte ükski 2. armee hukkumine, vaid kogu vene pealetungi nurjumine Ida-Preisimaal“ (lhk. 167).

Siis: „Samsonovi staabis kõik kolm vanemat adjutanti ei saanud oma ülesannetega sugugi hakkama ja see oli 2. armee lüüasaamise ja arme juhataja enesetappe põhjuseks“ (lhk. 167).

Ja jälle: „Kindralid Kuropatkin Liaojani all ja Samsonov Tannenbergi juures kõhkleid otsusevõtmisel ja seepärast kaotasid lahingud“ (lhk. 227). „Kindral Žilinski, kes juhatas 1. ja 2. armeede tegevust, andis nendele sääraseid ülesandeid, mis ei võimaldanud armeedele lahingutöö kokkukõlastamist“ (lhk. 209).

Ja siis: „2. armee hukkimise süüdlaseks ei olnud mitte kindral Samsonov, vaid kindralstaabi teenistuse tegevusetus j.n.e.“ (lhk. 167).

Ja uuesti: „Katastroofi peapõhjuseks oli see asjaolu, et armee kõrgem juhatus lahkus lahinguväljalt ja jättis maha omad väed. Järelikult moraalsed tegurid põhjustasid katastroofi, mitte aga materjaalsed“ (lhk. 196).

Lõpuks „teadusliku taktika“ autor tuleb eriskummalisele otsusele: kui kindral Samsonov oleks teadnud tema, A. Salfi, leiutatud „relvastatud võitluse põhiseadust“, siis Tannenbergi katastroofi poleks olnud (lhk. 120/121). Tõesti kahju, et lgp. A. Salf sündis maailma nii hilja!

6. „Teaduslikul taktikal“ on veel üks omapärasus: seal ei tooda ega nimetata ristilöödud isikute süü tõenduseks ja autori mõnede väga riskantsete väidete kinnitamiseks ühtegi dokumenti või allikat. Leiame kerge käega visatud hulga üldlauseid, süüdistusi, oletusi, mis sageli üksteisele risti vastu käivad.

7. „Teaduslikus taktikas“ leiame peale selle rea niisuguseid vigu tekstis ja skeemidel, millede olemasolu ei saa autorile kuidagi vabandavaks teha. Seda enam, et Tannenbergi lahingu kohta on trükist ilmunud küllalt soliidseid uurimusi, kust lgp. A. Salfil oli võimalus hankida õigeid andmeid. Näited:

Lhk. 148. autor tähendab, et „alates 29. augustist olid 1. armee vastas ligi 12,5 jalaväe ja 2 ratsadiviisi, kaasa arvatud prantsuse rindelt toodud korpused“. See ei vasta tõele, — prantsuse rindelt toodud XI ja kaardiväe-reskorpused alustasid mahalaadimist Ida-Preisimaal alles 2. septembril ja 8. ratsadiviis 4. septembril; vene 1. armee rinde ette nad jõudsid veelgi hiljem¹⁰⁾.

Lhk 155. lgp. A. Salf toob 2. armee staabi operatiivosakonna isikulise koosseisu, kus nimetab polkovnik Vjalovit üldjaoskonna vanemadjutantiks ja alampolkovnik Andogskit operatiivjaoskonna vanemadjutantiks. See ei vasta samuti tõele, sest operatiivjaoskonna vanemadjutantiks oli Vjalov. Sama viga kordub lhk 121, kus autor nimetab Vjalovit armee sideülemaks.

Lhk 169. autor mainib, et 20. augustil vene 1. armee Rennenkampfi juhatusel purustas (razbila) saksa 8. armee. See ei vasta tõele, — saksa 8. armee ei olnud Gumbinenni lahingus kaugeltki mitte purustatud.

¹⁰⁾ Reichsarchiv: Der Weltkrieg. Zweiter Band, 1925. Lhk. 207. Militär-Wochenblatt Nr. 16 — 1932, lhk. 535.

Skeenil nr. 29, kuhu on märgitud poolte asetused 26. augusti hommikul, on järgmised vead:

- 42. diviis on näidatud saksa 8. armee koosseisus; niisugust diviisi mainitud armees ei olnud;
- von der Goltzi diviisi samuti ei olnud sellal 8. armee koosseisus (ta oli tol ajal veel Taani piiril);
- 8. armee koosseisus oli 41. diviis, milline skeemil puudub;
- Ungeri diviis ei asunud mitte lõuna pool 37. diviisi, vaid sellest põhja pool;
- skeemil puudub 8. armee koosseisust 70. land. brigaad (asus 37. diviisi kõrval, sellest põhja pool);
- saksa I res.-korpuse, XI korpuse ja 8. ratsadiviisi osad on näidatud vene 1. armee rinde ees; tegelikult neid seal ei olnud;
- vene 1. armee ratsavägi ei jõudnud kaugeltki nii sügavale läände, nagu see skeemil märgitud;

Saksa 8. armee osade operatsioonisuunad on mitmel juhul näidatud teisiti, kui nad tegelikult olid.

Kokkuvõttes, lgp A. Salfi raamat on üldarusaamatuste kogu. Asjata autor ristis raamatu kõlava nimega „teaduslik taktika“, — raamatu sisu, nagu nägime, seisab teaduslikkusest õige kaugel. Lugejat, kes pole varem uurinud Maailmasõja sündmusi Ida-Preisimaal 1914. aastal, kes taktika alal pole tuttav tõsisemate toetega ja kellele puuduvad omad lahingukogemused, — niisugust lugejat võib lgp A. Salfi raamat eksiteele viia. Academicus.

Tõtt ja nalja.

Rügemendi kortermeister, kes maale läinud rügemendile sigu ostma, telegrafeerib majanduseülemale: „Et täna raudtee peale sigu vastu ei võeta — sõidan homme.“

*

Ambulantsi tuleb sõdur, kel käeluu õppeplatsil granaadipildumisel murdunud. Arst katsub kätt ja küsib:

- Kus kohas tundsite kõigepealt valu?
- Õppeplatsil, hra doktor!

Ad.—

Leitnant Täagitupp päevatööl.

Ta peab kärbitud palga juures suutma: teha sisseoste, — toite praadida, — küürida, — nõõpe traageldada, — voodit kohendada, — pükse pressida, — saapaid viksida, — põrandat „poonida“, — „riviutsinat“ sooritada ja kõige selle juures — olla rõõmus pealegi!

Ilmus trükist Kaitsevägeade Staabi väljaandel

Luureteenistuse-eeskiri

Hind 35 senti.

Müügil „Sõduri“ talituses, Toomkooli 7, Tallinnas.

Mate.

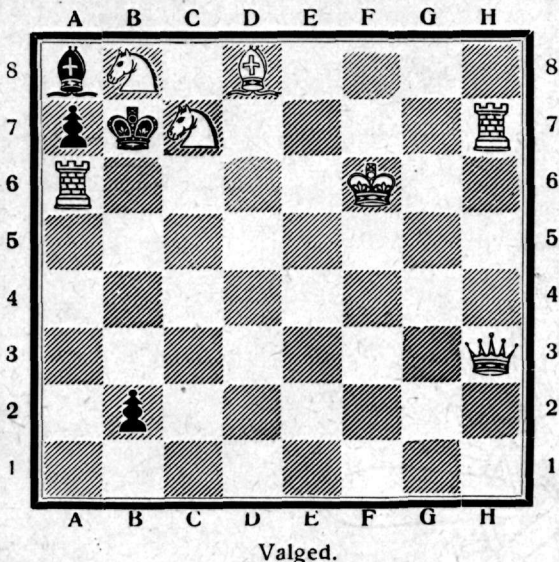
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Tallinn, Luise t. 8, krt. 3.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud Scheel (Stokholmis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kf6, Lh3, Wa6 ja h7, Od8, Rb8 ja c7.

Mustad: Kb7, Oa8, Ea7 ja b2.

Valged algavad ja annavad matt kahe käiguga.

*

F. Somma ülesande lahendus.

1. Lf7 — f1 j.n.e.

On veel teine lahendus võimalik: 1. Wh4 — h3 j.n.e. Oieti lahendanud leitnant S. Maripuu (Tartust).

Tallinna garnisoni ohvitseride ja ametnikkude vaheline maleturniir.

Tallinna Garnisoni Ülema ksk. nr. 123, 05.01. p.s.k.p põhjal korraldatakse möödunud aasta eeskujul garnisoni ohvitseride ja ametnikkude vaheline maleturniir.

Võistlustest võtavad osa kaptenid Tarning, Mihkelson, Jakobson; leitnandid Laasi, Nõmmik, Kriisk, Paul, Olt ja kv. am. Luik.

Mängitakse kaks korda nädalas, teisipäeval ja reedel, alates kell 1800, Ohvitseride Keskkogu ruumides.

Läbimängitud 9 voorust on 7. Veab leitnant Nõmmik ühe kaotuspunktiga.

Turniiri lõpp on ette nähtud 17.03.33, millal peetakse kiirturniir ning jagatakse välja auhinnad.

Möödunud aasta meistriteks olid: harilikus turniiris kapten Tarning ja kiirturniiris kapten Jakobson.

Sensatsioon raamatuturul!

LÄHEMAL AJAL ILMUB VÄÄRTTEOS

SEKSUAALELU PILDILEKSIKON

Toimetanud

Dr. Jochen Magnus, Arne Gepeson.

165 ühe- ja mitmevärvitrukis pildiga tekstis ja eritahvritel.

Tutvumine inimelu tähtsamate, sugu- ja armu- ellu puutuvate küsimustega pole ebasüüdsaks uudishimu rahuldamiseks, vaid iga tänapäeva täiskasvanu endastmõistetavaks kohustuseks. Miski ei tasu nii valusalt kätte, kui ebateadlikkus neis tähtsais küsimusis. Ainult teadlik leiab tee õnele, pääseb varitsevaist ohtudest, võib vältida vapustavaid pettumusi.

SEKSUAALELU PILDILEKSIKON tahab olla juhiseks lugejaile, andes selgitust kõigis küsimusis, mis ühenduses inimese sugu- ja armueluga, tahab näidata abielulistele uusi ootamatuid võimalusi abieluõnne saavutamiseks ning säilitamiseks.

„SEKSUAALELU PILDILEKSIKON“ trükitakse priima kunsttrükipaberile, on sisult ning pildimaterjalilt täitsa uudne ja akuutne. „SEKSUAALELU PILDILEKSIKON“ ilmub, et teha teda kõigile kättesaadavaks, 6 vihkus. Iga vihk maksab ilmumise kestvusel 65 senti. 28. veebruaril ilmub I vihk, edasi iga kuu üks vihk. Terve teose ilmumisel on selle müügihinnaks Kr. 5.40.

Ettetelliijaile suur soodustus: Kes saavad tellimise ja vähemalt esimese vihu hinna hiljemalt 24. veebruariks ära, saavad kõik vihud hinnaga 50 senti vihk, tasudes järgnevat hinna vihkude ilmumise järjekorras. Kes tasuvad hiljemalt selleks ajaks kogu teose (6 vihku) hinna ette, saavad teose

Kr. 2.70 eest.

Tellimised tulevad saata otse kirjastusele. — Lihtsaim ja väga odav viis: makske tellimise- raha meie posti jooksvale arvele nr. 287, arved on olemas igas postiasutuses. Sissemaksu kaardil on ruum sõnumite jaoks, seal võite märkida oma tellimise.

Kirjastus „Raamat“ Tallinn, postkast 22.

TEOST TRÜKITAKSE PIRATUD ARVUL — KINDLUSTAGE SEEPARAST ENDALEGI EKSEMPLARI.

Lõigake meespeaks välja. Mainige tellimisel selle lehe nimetust.

